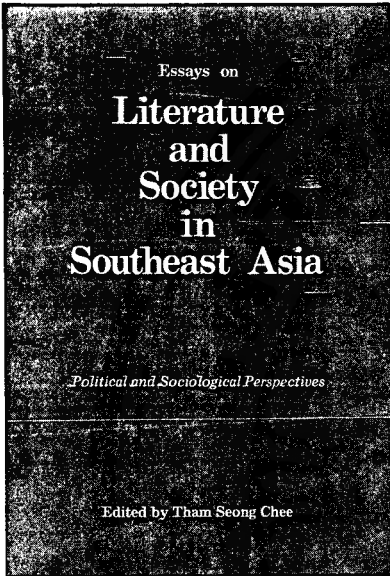

วิจารณ์หนังสือ

The image shows a template for a book review. It features a black header bar at the top with the text "วิจารณ์หนังสือ" (Book Review) in white. Below the header is a large white area containing ten horizontal lines, each with rounded ends, intended for writing. A faint, circular watermark of a university seal is visible in the background of the writing area.

Tham, Seong Chee, ed.
**Essays on Literature and Society
 in Southeast Asia.**
 Singapore : Singapore University
 Press, 1981. 360 pp.

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อการพัฒนาวรรณกรรม เพราะนักเขียนมีโลกทรรศน์ต่อสิ่งแวดล้อมนั้นก็คือ นักเขียนได้ขยี้เห็นสิ่งต่างๆ อันเกิดจากความรู้ ประสบการณ์ และวัฒนธรรมที่สืบทอดของแต่ละบุคคลหรือกลุ่มชนแต่ละกลุ่ม¹

หนังสือเล่มนี้ทำให้ผู้อ่านรู้ถึงโลกทรรศน์ทางการเมืองและสังคมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้อย่างละเอียดลึกซึ้ง และเห็นภาพพจน์ของการต่อสู้ของนักเขียนได้อย่างแจ่มชัดที่สุด ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นถึงสภาพสังคมในแต่ละยุคแต่ละสมัยที่มีการเขียนวรรณกรรมนั้น ๆ ขึ้นมา ตั้งแต่สังคมมีการปกครองโดยพระมหากษัตริย์จนถึงสมัยใหม่

ผู้เขียนบทความในหนังสือเล่มนี้ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ที่สนใจและมีความรู้ในด้านวิเคราะห์วรรณคดีและคลุกคลีอยู่กับด้านการเขียนมาแล้วเป็นเวลานาน (ดูได้

จากประวัติผู้เขียนท้ายเล่ม) จึงเป็นที่น่าเชื่อถือได้

จุดประสงค์ที่สำคัญของหนังสือเล่มนี้ก็คือเสนอการวิเคราะห์วรรณกรรมที่มีผลกระทบต่อสังคม และสังคมมีผลกระทบต่อวรรณกรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มิใช่เป็นการวิเคราะห์วรรณกรรมในรูปของการวางโครงเรื่อง ลักษณะตัวละครหรือการใช้ภาษา ถ้าพิจารณาตามวัตถุประสงค์ของหนังสือแล้วนับว่าหนังสือเล่มนี้บรรลุถึงจุดประสงค์ที่ได้วางไว้ เพราะผู้เขียนเรื่องพยายามชี้ให้เห็นถึงสภาพสังคมแต่ละสมัย เช่นการต่อสู้เพื่อให้หลุดพ้นจากการเป็นอาณานิคม² และยังสามารถให้เห็นถึงความพยายามของนักเขียนที่จะสร้างสังคมใหม่ในสังคมที่ไม่เท่าเทียมกัน การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่มีผลกระทบต่อวรรณกรรมและความขัดแย้งระหว่างชนชั้น³ ผู้เขียนบางท่านยังได้นำภาพพจน์ทางการเมืองของไทยในวรรณคดีศาสนาแม่ให้ผู้อ่านทราบว่วรรณกรรมศาสนามีความหมายและวัตถุประสงค์ทางการเมืองอย่างไร⁴ นอกจากนี้ผู้เขียนบางท่านยังได้แสดงให้เห็นถึงปัญหาทางด้านสังคมและจิตวิทยาของชนกลุ่มน้อยไว้อย่างน่าสนใจยิ่ง⁵ สำหรับ Nepote และ Hoc Dy⁶ นั้น ได้แสดงให้เห็นผู้อ่านได้เห็นถึงอิทธิพลของตะวันตกที่เข้ามามีอิทธิพลต่อนักเขียนในกัมพูชา ซึ่งได้แก่สถาบันทางการเมือง อุดมการณ์และค่านิยมต่างๆ วรรณกรรมเป็นเครื่องส่งเสริมการรวมตัวของคนในชาติอันเป็นจุดหมายของชาติที่มีหลายเชื้อชาติ เช่นมาเลเซีย ซึ่งเป็นการนำเสนอของ Tham Seong Chee⁷ และสิงคโปร์ซึ่งวิเคราะห์โดย Koh Tai Ann⁸ ผู้ที่สะท้อนให้เห็นความนิยมของชาวอินโดเนเซียต่อวรรณกรรมสมัยใหม่ และความขัดแย้งทางอารมณ์ของตัวละครในเรื่องได้แก่ Boen S. Oemarjati⁹ ข้อเขียนที่ผู้อ่านไม่ควรพลาดก็คือข้อเขียนของ John Badgley¹⁰

ซึ่งกล่าวถึงแนวความคิดแบบสังคมนิยมที่แฝงอยู่ในวรรณกรรมต่าง ๆ

จากการกล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าวรรณกรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้ถูกนำมาตีแผ่โดยผู้เขียนแต่ละชาติ ทำให้เห็นภาพสะท้อนของสังคมในแต่ละ

¹ International Encyclopaedia of Social Science (N.Y., Macmillan, 1968), pp. 576-579. William L. Bradley, *An Introduction of Comparative Religions* (Bangkok : Thammasat Univ., 1965), pp. 101-144.

² B.S. Bradley, *Pagbabago! The Conscious Commitment*; 125-144; Tham Seong Chee, *The Social and Intellectual Ideas of Indonesian Writers*, pp. 97-124; *Literary Response and the Social Process*, pp. 253-286; Nguyen Dinh-Hoa, *Patriotism in Classical Vietnamese Literature*, pp. 303-320; Nguyen Tran Huan, *The Literature of Vietnam, 1954-1973*, pp. 321-345.

³ Srisurang Poolthuya, *Social Change as Seen in Modern Thai Literature*, pp. 206-215; Anna J. Allot, *Prose Writing and Publishing in Burma Today*, pp. 1-35; Tham Seong Chee, *The Social and Intellectual Ideas of Indonesian Writers*, pp. 97-924.

⁴ Sombat Chantornvong, *Religious Literature in Thai Political Perspective...*, pp. 187-205.

⁵ John Clammer, *Straits Chinese Literature: A Minority Literature as a Vehicle of Identity*, pp. 287-302.

⁶ Jacques Nepote and Khing Hoc Dy, *Literature and Society in Modern Cambodia*, pp. 56-81.

⁷ Tham Seong Chee, *The Politics of Literary Development in Malaysia*, pp. 216-252.

⁸ Koh Tai Ann, *Singapore Writing in English*, pp. 160-186.

⁹ Boen s, Oemarjati, *Isteri, Cinta, and Arjuna: Indonesian Literature at the Crossroad*, pp. 82-96; Tham Seong Chee, *The Social and Intellectual Ideas of Indonesian Writers*, pp. 97-124.

¹⁰ John Badgley, *Intellectuals and the National Vision: The Burmese case*, pp. 36-55.

ยุค ซึ่งบรรลุจุดประสงค์ของผู้รวบรวมหนังสือเล่มนี้

ขอบเขตของหนังสือเล่มนี้ครอบคลุมทุกประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยกเว้นประเทศลาวซึ่งอาจจะมีความสำคัญน้อย แต่มีได้จำกัดเป็นยุคสมัย เป็นการกำหนดแนวทางการเขียนในลักษณะที่วรรณกรรมกับสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกัน ส่วนจะเกี่ยวข้องกับในแง่ไหนเป็นหน้าที่ของผู้เขียนบทความว่าจะเลือกเอาการสะท้อนสังคมในด้านใดก็ได้ เช่น ด้านการเมือง ด้านสังคมวิทยา เป็นต้น ส่วนการกำหนดสมัยของวรรณกรรมเป็นเรื่องของผู้เขียนเอง เมื่อพิจารณาแล้ว วรรณกรรมบางเรื่องมิได้เป็นตัวแทนของชาติหนึ่ง ๆ โดยทั้งหมด เป็นแต่เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ถ้าผู้รวบรวมจะกำหนดยุคหรือสมัยของการเขียนวรรณกรรมของทุกประเทศให้เหมือนกันและระยะเวลาในประเทศเดียวกันให้ติดต่อกันเพื่อผู้อ่านก็จะได้ทราบว่ายุคหรือสมัยเดียวกันนี้วรรณกรรมของแต่ละประเทศได้พัฒนาไปได้แค่ไหนและมีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้นบ้างในช่วงนั้น มีนักเขียนประเภทใดบ้าง จะทำให้ผู้อ่านได้ทราบแนวโน้มของสังคมและวรรณกรรมรวมทั้งการเปรียบเทียบกันในระหว่างประเทศและในประเทศได้ดีขึ้น แต่ถึงอย่างไรก็ตามผู้เขียนบทความแต่ละท่านก็พยายามที่จะเลือกวรรณกรรมที่สำคัญในชาติมาเล่าและวิเคราะห์

สำหรับการดำเนินเรื่องของแต่ละบทความนั้นมีวิธีการที่แตกต่างกันไป บางท่านก็เล่าเหตุการณ์ต่าง ๆ หรือกล่าวถึงวรรณกรรมต่าง ๆ เป็นเชิงบรรยาย บางท่านก็บรรยายและวิเคราะห์โดยละเอียดพร้อมกับอ้างอิงเอกสารต่าง ๆ ที่น่าเชื่อถือได้

บทความแรก **Prose Writing and Publishing in Burma Today** ซึ่งเขียนโดย Anna J. Allot เป็นการ

วิเคราะห์ให้เห็นอย่างชัดเจนว่าวรรณกรรมมีส่วนร่วมในรัฐบาลสังคมนิยมอย่างไร โดยหยิบยกผลงานและความคิดของนักเขียนที่สำคัญ ๆ เช่น U Theim Pe Mying มาวิจารณ์อย่างละเอียด นักเขียนผู้นี้เป็นผู้ที่ริเริ่มตั้งสมาคมนักเขียนและสนับสนุนเสรีภาพการแสดงออกของนักเขียน นอกจากนี้ผู้เขียนบทความยังได้กล่าวถึงนโยบายของรัฐบาลสังคมนิยมที่มีต่อนักเขียนโดยชี้ให้เห็นถึงการควบคุมทุกวิถีทางของรัฐบาลเพื่อมิให้นักเขียนเขียนนอกคู่ออกทาง ซึ่งขัดกับนโยบายรัฐบาล มีภาคผนวกเกี่ยวกับการจดทะเบียนของสำนักพิมพ์และโรงพิมพ์ (หน้า 29) นโยบายรัฐบาลเกี่ยวกับสื่อสารมวลชน (หน้า 30) และบรรณานุกรมอันมีค่าอย่างยิ่ง (หน้า 34)

เรื่องที่สอง เป็นข้อเขียนของ John Badgley เรื่อง **Intellectuals and the National Vision : The Burmese Case** ซึ่งเปรียบเทียบให้เห็นวิธีการเขียนสมัยเก่ากับสมัยใหม่ นักเขียนสมัยเก่าเขียนเกี่ยวกับราชวงศ์เสียเป็นส่วนใหญ่ ส่วนนักเขียนสมัยใหม่จะเขียนเรื่องเกี่ยวกับสังคมเมือง โดยมีแนวการเขียนในรูปอุดมการณ์ จริยศาสตร์ การศึกษา เรื่องรักใคร่ แต่ต้องแฝงไว้ด้วยอุดมการณ์ของสังคมนิยม เรื่องส่วนมากจะสนับสนุนลัทธิสังคมนิยม และต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยม โดยยกผลงานของนักเขียนที่สำคัญ ๆ มาวิเคราะห์เช่น Ba Hein, Thein Pe Myint, Thakin Pe Htay, Tun Lin, Bhamo Htin Aung และ Maung Tin เป็นต้น

Literature and Society in Modern Cambodia โดย Jacques Nepote และ Khung Hoc Dy เป็นเรื่องที่สามของหนังสือเล่มนี้ที่พยายามวิเคราะห์สาเหตุของวรรณกรรมสมัยใหม่ที่เข้ามาแทนที่วรรณกรรมสมัยเก่า รวมทั้งสำรวจการพัฒนาทางวรรณกรรมตั้งแต่ปลาย

ศตวรรษที่ 16 ถึง ปี ค.ศ. 1975 พร้อมทั้งแสดงให้เห็นผลของวัฒนธรรมของจีน เวียดนาม และตะวันตกที่เข้ามาอิทธิพลในวรรณกรรมของกัมพูชาไว้อย่างน่าสนใจยิ่ง แต่มีข้อสังเกตที่ว่าแม้เชิงอรรถที่ยาวเกินไป ซึ่งที่จริงแล้วควรจะนำข้อความในเชิงอรรถบางตอนไปใส่ไว้ในเนื้อเรื่องก็ไม่น่าจะทำให้เสียเนื้อหาของเรื่องไป (เชิงอรรถที่ 51-52) ซึ่งอธิบายถึงอิทธิพลของจีนต่อกัมพูชา

Boen S. Oemarjati และ Tham Seong Chee เขียนเรื่อง **Isteri, Cinta, and Arjuna** ซึ่งเป็นวรรณกรรมของอินโดเนเซีย และ **The Social and Intellectual Ideas of Indonesian Writers, 1920-1942** ตามลำดับ สำหรับเรื่องของ Oemarjati นั้นเป็นการเล่าเรื่องนวนิยายทั้งสามเรื่องและชี้ให้เห็นถึงความขัดแย้งของประเพณีนิยมและความทันสมัย ความยากจน และความร่ำรวยและความรับผิดชอบต่อสังคมในนวนิยายแต่ละเล่มซึ่งเป็นลักษณะของสังคมในปัจจุบัน พร้อมทั้งเสนอแต่ในสิ่งที่ค้างมาของรัฐบาลอินโดเนเซียที่สนับสนุนการเขียนหนังสือสำหรับเรื่องของ Tham นั้น ได้วาดภาพให้เห็นปัญหาของการเป็นอาณานิคมของอินโดเนเซีย โดยได้ยกนักเขียนที่สำคัญ ๆ พร้อมทั้งโคลงกลอนที่แสดงสภาพสังคมในสมัยนั้นได้อย่างแจ่มชัดมาก

ในประเทศฟิลิปปินส์นั้น B.S. Medina ได้ยกผลงานของนักเขียนที่สำคัญ ๆ เช่น Jose Rizal, Marcelo H. del Pilar, Andres Bonifacio และ Emileo Jacinto ซึ่งเป็นนักเขียนเพื่อปฏิบัติและปฏิรูปสังคมในศตวรรษที่ 19 และยังคงเสนอผลงานของนักเขียนหัวรุนแรงในปัจจุบันหลายท่านด้วยกัน ผลงานของนักเขียนเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความต้องการของฟิลิปปินส์ที่ต้องการหลุดพ้นจากการเป็นอาณานิคมและต้องการความ

เป็นธรรมเนียมในสังคมปัจจุบัน มีบรรณานุกรมตั้งแต่การปฏิวัติประวัติศาสตร์ของฟิลิปปินส์ นักเขียนและงานเขียนในศตวรรษที่ 19 จนถึงปัจจุบัน สำหรับบทความของ Miguel A Bernad นั้น เขียนเรื่อง **Philippine Literature in English** ซึ่งกล่าวถึงวรรณกรรมที่ใช้เขียนเป็นภาษาอังกฤษตั้งแต่ปี ค.ศ. 1898-1978 เป็นการเล่าเรื่องโดยทั่วไป พร้อมทั้งแสดงให้เห็นตัวเลขการใช้ภาษาอังกฤษและภาษาถิ่นของประเทศฟิลิปปินส์ในโรงเรียนและในมหาวิทยาลัย

Koh Tai Ann ได้กล่าวถึงวรรณกรรมที่เป็น โคลง กลอน และร้อยแก้วของสิงคโปร์ที่แสดงถึงการสร้างชาติและการรวมชาติ เพราะสิงคโปร์มีหลายเชื้อชาติด้วยกัน วรรณกรรมส่วนใหญ่จึงอยู่ในแนวของความสำคัญในการเป็นชาติ สิงคโปร์ตามแนวนโยบายของรัฐบาล ถ้าจะพิจารณาแล้วเป็นข้อเขียนที่ให้ข้อมูลเพื่อสนับสนุนรัฐบาลมากที่สุด

สมบัติ จันทรวงศ์ มุ่งหาความคิดทางการเมืองที่มีอยู่ในมหาชาติคำหลวงไว้อย่างน่าสนใจยิ่ง พร้อมทั้งชี้ให้เห็นว่าวรรณกรรมศาสนาอิทธิพลครอบงำชีวิต

จิตใจของคนไทยส่วนใหญ่และเพื่อสนองความต้องการของพระมหากษัตริย์ ส่วนศรีสุรางค์ พูลทรัพย์ นั้น แสดงให้เห็นถึงปรากฏการณ์ของสังคมไทยที่มีผลต่อการเขียนวรรณกรรมไว้อย่างละเอียด ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 จนถึงปัจจุบัน หรือจากระบบศักดินาจนถึงปัจจุบัน นักเขียนเหล่านี้ล้วนแล้วแต่สนับสนุนให้มีการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยให้ดีขึ้น

ในมาเลเซียนั้น Tham Seong Chee ได้ให้เห็นการพัฒนาวรรณกรรมตั้งแต่ปี ค.ศ. 1959 ถึงปัจจุบัน ใน **The Politics of Literary Development in Malaysia** และได้วิเคราะห์ให้เห็นถึงค่านิยมของศาสนาอิสลามมีผลต่อการเขียนวรรณกรรมใน **Literary Response and the Social Process**

ผู้อ่านจะได้ทราบถึงความขัดแย้งในสังคมของพวก Babas ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยในสิงคโปร์และมาเลเซีย ในบทความเรื่อง **Straits Chinese Literature** โดย John Clammer

บทความที่สะท้อนให้เห็นความรักชาติซึ่งปรากฏในวรรณกรรมสมัยเก่าของเวียดนามคือ **Patriotism in Classi-**

cal Vietnamese Literature ส่วนการพัฒนาวรรณกรรมของเวียดนามในปี ค.ศ. 1954-1973 ซึ่งเปิดเผยนักเขียนในเวียดนามเหนือไว้อย่างน่าสนใจยิ่งนั้น จะอ่านได้จาก **The Literature of Vietnam, 1954-1973**

คุณค่าต่อผู้อ่านในหนังสือเล่มนี้ก็คือ ทำให้ผู้อ่านได้ทราบถึงโลกทรรศน์ทางการเมืองและสังคมของนักเขียนที่มีต่อสังคมในแต่ละสมัยที่ผู้เขียนหยิบยกวรรณกรรมนั้น ๆ ขึ้นมาวิเคราะห์ รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงผลกระทบของสังคมที่มีต่อการเขียนวรรณกรรม และผลกระทบของการเขียนวรรณกรรมที่มีต่อสังคมสิ่งที่ผู้อ่านไม่ควรพลาดก็คือ ภาคผนวกซึ่งเกี่ยวกับการจดทะเบียนของสำนักพิมพ์และโรงพิมพ์ในพม่า (หน้า 29) และข้อบังคับเกี่ยวกับผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับสื่อสารมวลชนในพม่า (หน้า 30) รายชื่อพระมหากษัตริย์ในสมัยสุโขทัย (หน้า 201) ประวัตินักเขียนที่สำคัญของมาเลเซีย ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1867-1932 (หน้า 279-282) นอกจากนี้ยังมี เเงออรอดและบรรณานุกรมซึ่งมีคุณค่ายิ่งสำหรับผู้อ่าน เพราะเปรียบเสมือนเป็นทางชี้แนะให้ผู้อ่านได้เข้าไปสู่จากวรรณกรรมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้เป็นอย่างดี

ถ้าจะพิจารณาแล้ว หนังสือเล่มนี้มีค่าควรแก่การสนใจและการอ่านเป็นอย่างยิ่ง เหมาะสำหรับนักวิชาการโดยทั่วไปและผู้สนใจด้านวรรณกรรม เพราะมีข้อดีมากกว่าข้อเสีย ถ้าผู้รวบรวมจะวางโครงเรื่องของบทความให้อยู่ในยุคเดียวกันเพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นภาพพจน์และเปรียบเทียบการพัฒนาของวรรณกรรมในแต่ละประเทศแล้ว จะทำให้หนังสือเล่มนี้มีค่ามากยิ่งขึ้น

เสิดา สอนศรี

คณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

โฮลลิสเตอร์, ซี. วอร์เรน

รากฐานของอารยธรรมตะวันตก

วไล ฌ ป้อมเพชร แปล,

กรุงเทพ : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์,

2524.

228 หน้า ราคา 55 บาท

นับแต่ไทยได้มีการติดต่อค้าขายกับชาวตะวันตกมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา “ชีวิตแบบไทย ๆ” ของเราก็ถูก “อารยธรรมตะวันตก” เข้ามารอบงำที่ละเล็กที่ละน้อย จนกระทั่งปัจจุบันไม่ว่าจะเหลียวหน้าแลหลังไปทางไหนก็อดที่จะเห็น “คราบ” ของอารยธรรมตะวันตกที่จับติดแน่นในสังคมไทยของเราไปไม่ได้ แม้แต่ในสถาบันการศึกษาชั้นสูงทุกแห่งของประเทศ วิชาอารยธรรมตะวันตก (Western Civilization) ก็กลายเป็นวิชาบังคับพื้นฐานหรือวิชาบังคับเลือกที่นักศึกษาทุกคนต้องเรียนหรือถูกบังคับให้เลือกเรียน แต่หากจะลองพิจารณาถึงตำรา หรือหนังสือประกอบการเรียนวิชาอารยธรรมตะวันตกที่เป็นภาษาไทยแล้ว เราจะแลเห็นถึงการ “ขาดดุลย์” ได้อย่างชัดเจนจนทำให้การศึกษาวิชาอารยธรรมตะวันตกของผู้ไม่สนใจในตำราภาษาต่างประเทศเป็นไปอย่างคับแคบ และไม่ได้ผลเท่าที่ควร

หนังสือแปลเรื่อง รากฐานของอารยธรรมตะวันตก ที่ได้รับรางวัลสนับสนุนจากโครงการส่งเสริมการแต่งและแปลตำรา จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน พ.ศ. 2518 จึงเป็นความพยายามของผู้แปล (วไล ฌ ป้อมเพชร) ที่จะ “เสนอวิธีเรียนรู้ใหม่ ๆ เกี่ยวกับวิชาอารยธรรมตะวันตก” (คำนำ) นอกเหนือไปจากตำราหรือหนังสือประกอบการสอนเล่มอื่น ๆ ที่มุ่งให้เนื้อหา ของวิชาอย่างมากมายจนน่าเบื่อหน่าย

ดังนั้นหากจะพิจารณาถึงหนังสือที่เลือกสรรมาแปลแล้วจะเห็นได้ว่า “ความปรารถนา” ของผู้แปลจะสัมฤทธิ์ผลไปกว่าครึ่ง ทั้งนี้เพราะโฮลลิสเตอร์มีวิธีการเสนอที่ท้าทายต่อความเห็นของผู้อ่าน และชวนให้ติดตามอย่างขึง ใน รากฐานของอารยธรรมตะวันตก โฮลลิสเตอร์พยายามชี้ให้ผู้อ่านได้แลเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่ทำให้มนุษย์ในยุคประวัติศาสตร์โบราณ (ประมาณ 4000 ปี ก่อนคริสตกาล-ค.ศ. 476) มีความคิด ความเชื่อถือในศาสนา และในปรัชญาการครองชีวิตที่แตกต่างกันอย่างไร ซึ่งมีผลกระทบต่ออย่างใหญ่หลวงต่อการสร้างอารยธรรม และชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน สำหรับผู้คนที่อาศัยอยู่ในดินแดนแถบเมโสโปเตเมียแล้ว อากาศและธรรมชาติที่ทวีตแปรปรวนซึ่งไม่สามารถจะควบคุมหรือป้องกันได้ ทำให้เขาเหล่านั้นกลายเป็น “คนมองโลกในแง่ร้าย” และเห็นตัวเองเป็นเพียงเครื่องเล่นของพระเจ้าเท่านั้น (หน้า 9-10) ซึ่งผิดกับชาวอียิปต์ที่อาศัยบนแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์และธรรมชาติเป็นใจมากกว่า จึงเป็น “คนมองโลกในแง่ดี” และคิดถึงชีวิตภายภาคหน้าที่จะกลับฟื้นคืนชีพขึ้นมาอีก จนต้องมีการสร้างสุสาน (ประมิด) เป็นที่เก็บศพและทรัพย์สมบัติ (หน้า 20-21)

ยิ่งไปกว่านั้นโฮลลิสเตอร์ยังได้ชี้

ให้เห็นถึงความเจริญและความเสื่อมของอารยธรรมต่าง ๆ นับแต่อารยธรรมของดินแดนแถบเมโสโปเตเมียที่พรมแดนธรรมชาติไม่อาจสกัดกั้นภัยรุกรานของศัตรูภายนอก การเปลี่ยนแปลงความเชื่อในศาสนาดั้งเดิมของชาวอียิปต์ที่เชื่อในเทพเจ้าหลายองค์มาเป็นองค์เดียว การเปลี่ยนอารมณ และที่พักพิงทางใจของชาวกรีก และการก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญของคริสตศาสนาแล้วแต่เป็นปัจจัยสำคัญของการเสื่อมสลายของอารยธรรมในแต่ละแห่ง

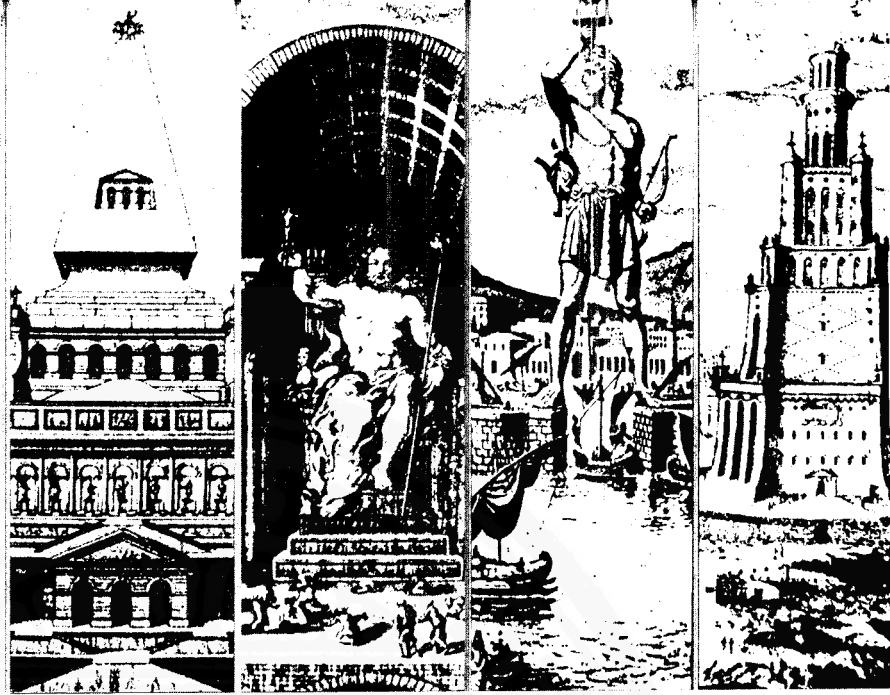
สำหรับโฮลลิสเตอร์แล้ว “รากเหง้า” ของอารยธรรมตะวันตกเกิดขึ้นในดินแดนของพวกซูเมเรียในเมโสโปเตเมียก่อนที่อื่น ๆ โดยพวกซูเมเรียเป็นชนเผ่าแรกที่รู้จักประดิษฐ์ตัวอักษรที่เรียกว่า “อักษรลิ่ม” หรือ “อักษรคูนiform” (Cuneiform) ซึ่งถือว่าเป็นลายลักษณ์อักษรทางประวัติศาสตร์ที่แท้จริงอันแรกของมนุษย์ ดังนั้น “ประวัติศาสตร์ (จึง) เริ่มที่ซูเมอร์” อันเป็นดินแดนของพวกซูเมเรียเป็นแห่งแรก พวกซูเมเรียได้ถ่ายทอดความรู้ความสามารถในการประดิษฐ์เครื่องมือ เครื่องมือ การขุดคลอง ตลอดจนศิลปะให้แก่ชาวอียิปต์ ซึ่งสิ่งดังกล่าวเหล่านั้น “แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลโดยตรงของเมโสโปเตเมียที่มีต่อกำเนิดของอารยธรรมอียิปต์” (หน้า 19) และถึงแม้ว่าต่อมาอารยธรรมของเมโสโปเตเมียจะเสื่อมลง แต่ก็ได้ถ่ายทอดต่อไปให้แก่กรีกและโรม

การนำเสนออารยธรรมที่โชติช่วงของเมโสโปเตเมียรวมทั้งชนเผ่าต่าง ๆ ที่มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์อย่างละเอียด และมีระบบของผู้เขียนทำให้ผู้อ่านเกิดความคิดและมองเห็นถึงความสำคัญของอารยธรรมที่เกิดขึ้นในตะวันออกนี้ แทนที่จะมุ่งหรือเน้นไปที่อารยธรรมอียิปต์ กรีก หรือโรมัน แต่อย่าง

เดียว ซึ่งมักนิยมเขียนในตำราเล่มอื่น ๆ ในภาคภาษาไทย

อย่างไรก็ตาม “ความปรารถนา” ของผู้แปลที่อยากจะสนอง “ความปรารถนา” ของผู้เขียนที่ว่าอยากให้หนังสือเล่มนี้เป็น มัคคุเทศก์ที่คล่องแคล่วว่องไว และใจดี นำชมอารยธรรมตะวันตก” (คำนำ) จะไม่สัมฤทธิ์ผลหรือประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยทั่วไปแล้วโฮลลิสเตอร์มักจะใช้สำนวนเขียนแบบง่าย ๆ แต่มีพลัง น่าอ่านและชวนให้ติดตามอย่างใกล้ชิด แต่ในบางครั้งก็อาจจะใช้ภาษาที่เป็นสำนวน หรือ “คำใหญ่” ที่ยากแก่การแปล และเข้าใจ และก็มีหลาย ๆ ครั้งที่เขาใช้ภาษาที่สร้างภาพพจน์ หรือที่เรียกว่า Figurative language ซึ่งต้องการการตีความให้กระจ่างในการถ่ายทอดจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่ง เพราะในภาษาแต่ละภาษา การรับรู้ (sense) ในการใช้ภาษาย่อมแตกต่างกัน อาทิเช่น ในหน้า 9 ผู้แปลประโยคที่ว่า “...The heavy price of civilization in Mesopotamia was constant insecurity” โดยปราศจากการตีความว่า price อันนี้คือ disadvantage, drawback หรือ hardship แต่กลับแปลตรงตัวตามศัพท์ว่า “...ราคาที่แพงลิ่วของอารยธรรมแห่งเมโสโปเตเมียอยู่ที่การขาดเสถียรภาพอยู่เป็นนิจ” ย่อมไม่ให้ความกระจ่างใด ๆ แก่ผู้อ่าน หรือในหน้า 21 “...for the law was in the pharaoh’s mouth” ผู้แปลแปลว่า “...เพราะกฎหมายอยู่ในพระโอษฐ์ของฟาโรห์” ซึ่งความเป็นจริง น่าจะแปลว่า “...เพราะพระวาทะของฟาโรห์คือกฎหมาย” ฯลฯ เป็นต้น

นอกจากนี้แล้วการแปลงานชิ้นเอกของโฮลลิสเตอร์ชิ้นนี้ ยังมีข้อบกพร่องอีกมาก เพราะผู้แปลไม่ชี้แนะที่ซ่อนเร้น (signified) ในคำที่สื่อความหมาย (significance) ให้กระจ่างและมักจะเป็นการแปลศัพท์มากกว่าเป็นการแปลประโยคให้

อ่านได้เข้าใจในเนื้อหาของเรื่อง ตัวอย่างที่เห็นเด่นชัด คือในหน้า 24 และ 25 ผู้แปลแปล “The First Intermediate Period” ว่า “ช่องระหว่างอาณาจักรครั้งแรก” บ้าง แปลว่า “ช่องระหว่างกลางครั้งแรก” บ้าง ซึ่งโดยความเป็นจริงแล้วควรจะค้นหา “นัยะที่ซ่อนเร้น” ของคำนี้ให้กระจ่างว่า “ระหว่างช่อง” คืออะไรกันแน่ หากจะตีความว่า “ช่องระหว่างอาณาจักรครั้งแรก” หรือ “ช่องระหว่างกลางครั้งแรก” นี้ คือความไม่สงบ ความปั่นป่วนวุ่นวาย และใส่ความหมายดังกล่าวแทนไป ผู้อ่านคงจะเข้าใจได้มากขึ้น

ยิ่งไปกว่านั้นผู้แปลมักเรียก “... Century B.C.” ว่า “คริสตศตวรรษ...ก่อนคริสตกาล” เช่นในหน้า 57 (คริสตศตวรรษที่ 8 ก่อนคริสตกาล ซึ่งความเป็นจริงตามต้นฉบับคือศตวรรษที่ 9 ก่อนคริสตกาล และไม่มี การแก้คำผิดในท้ายเล่ม) หน้า 61 (คริสตศตวรรษที่ 9, 8 และ 7 ก่อนคริสตกาล) และ หน้า 91 (คริสตศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสตกาล) เป็นต้น และในหน้าที่ 172 เมื่อผู้เขียนกำลังอธิบายถึงจุดเสื่อมของอารยธรรมโรมันในคริสตศตวรรษที่ 3 (The turbulent third century) ผู้แปลกลับแปลเป็น “ศตวรรษที่ 3 ก่อน

คริสตกาล” ซึ่งอาจทำให้ผู้อ่านไขว้เขวได้โดยง่าย

ในบางครั้งการเรียกชื่อสรรพนามเดียวกันก็ออกเสียงแตกต่างกัน ไม่เป็นเอกภาพ เช่น “Hyksos” ออกเสียงเป็น “ฮิกซอส”, “ฮิกซอส” และ “ฮิกซอส” หรือชื่อเรียกของ “Jacob” ก็สะกดเป็น “ยาขอบ” และ “ยาคอบ” และชื่อของ เดวิทกับยักษ์โกไลแอท (Goliath) ที่เป็นที่รู้จักกันดีในพระคัมภีร์ไบเบิลก็ออกเสียงเป็น “โกเลียธ” เป็นต้น

ส่วนที่น่าสนใจของหนังสือคือรูปภาพประกอบ แต่ก็ได้มีการจัดภาพที่ไม่สอดคล้องกับเนื้อหาของเรื่อง อาทิเช่น รูปที่เกี่ยวกับฟาโรห์อเคนาตันทำพิธีบูชาเทพเจ้า ซึ่งเนื้อความอยู่ในหน้า 28 “รูปสลักที่ปรากฏบนฉากรับสนเลือนกลางนี้คือรูปที่น่าเศร้าของอเคนาตัน ฟาโรห์ที่เรื่อรนามที่สุดของอียิปต์” แต่รูปภาพประกอบไปอยู่ก่อนหน้า 5-6 หน้า ซึ่งอาจทำให้ผู้อ่านที่ไม่ทราบภาพว่า “รูปสลัก” ที่กล่าวนี้คืออะไรจนเกิดความ “สับสนเลือนกลาง” ได้

ข้อบกพร่องอีกประการคือการพิสูจน์อักษรในบทที่ท้ายเล่มของหนังสือมีค่าแก้คำผิดรวบรวมไว้ถึง 6 หน้ากระดาษด้วยกัน ซึ่งยังมีได้รวมคำผิดอื่น ๆ ที่มีได้

ถูกแก้ในท้ายเล่มอีกนับเป็นสิบแห่ง ความผิดพลาดเช่นนี้กลายเป็นภาระการรับผิดชอบของผู้อ่านในการตามแก้ “คำผิด” ให้กลายเป็น “คำถูก” โดยไม่จำเป็น ยิ่งไปกว่านั้นความสับสนเพราะในการแบ่งวรรคตอนของสำนักพิมพ์ทำให้การรับรู้เรื่องราวในหนังสือเป็นไปด้วยความยากลำบากจนบางครั้งผู้อ่านแทบจะไม่เข้าใจความหมายหรือสื่อความหมายในรูปประโยคนั้น ๆ ได้เลย

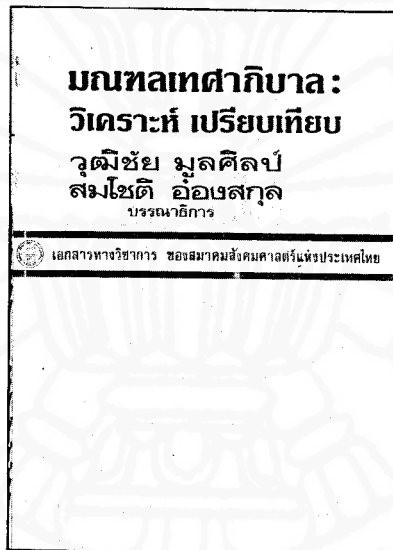
โดยสรุป รากฐานของอารยธรรมตะวันตกยังมีข้อบกพร่องในการแปล และการตีความสนใจภาษาอังกฤษให้กระจ่างอีกมาก ตลอดจนมีการแปลที่กำกวมอันยากแก่ความเข้าใจ เช่น “This was an exciting, adventurous period of artistic and cultural experimentation. At the close of this formative era in about 2700. Egyptian civilization had reached maturity. It is well to pause here, at the end, Egypt’s adolescence, to examine the ethos that was taking form” ผู้แปลก็แปลแบบ “ถอดศัพท์” ทุกคำว่า “นับเป็นช่วงระยะที่ตื่นตื่นผจญภัยแห่งการทดลองทางศิลปะและวัฒนธรรมในตอนปลายของช่วงเวลา คือประมาณปี 2700 อารยธรรมอียิปต์ก็บรรลุถึงขีดความสมบูรณ์ที่ควรหยุดอยู่เพียงนี้ เพียงตอนท้ายแห่งวัยรุ่งเรืองอียิปต์ เพื่อพิจารณาคุณลักษณะเฉพาะที่กำลังก่อรูปขึ้น” (หน้า 19) ซึ่งย่อไม่ให้ความ “กระจ่าง” และ “เข้าใจ” อันใดแก่ผู้อ่าน ผู้แปลจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้หนังสือไม่อาจสื่อความหมายที่แท้จริงต่อผู้อ่านได้ หรือ “ชวนให้พิจารณาให้ตรึงตรองสมดังความปรารถนาของผู้เขียน” ดังที่ผู้แปลได้ตั้งปณิธานไว้ในคำนำ

อนันต์ชัย เลาะห์พันธุ์
คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

วุฒิชัย มูลศิลป์
และ สมโชติ อ๋องสกุล
บรรณาธิการ

มณฑลเทศาภิบาล : วิเคราะห์เปรียบเทียบ

เอกสารทางวิชาการของสมาคม
สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
กรุงเทพฯ แสงรุ่งการพิมพ์, 2524
426 หน้า, ราคา 85 บาท

ในบรรยากาศของการฉลองครบรอบ 200 ปี แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะช่วงกุมภาพันธ์-เมษายน พ.ศ. 2525 ดุก็ศักดิ์กวดการ สำหรับแวดวงวิชาการได้มีการจัดสัมมนาทางวิชาการว่าด้วยความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทยในอดีตที่ผ่านมาถึงสองศตวรรษอย่างกว้างขวาง สำหรับผู้ที่เป็นนักอ่านอาจจะสังเกตเห็นว่า หนังสือทางด้านประวัติศาสตร์ไทยดูเหมือนจะเป็นหนังสือประเภทติดอันดับ และได้รับการต้อนรับจากนักอ่านไม่น้อยหน้าหนังสือประเภทอื่น ๆ

มณฑลเทศาภิบาล : วิเคราะห์เปรียบเทียบ

เทียบเป็นหนังสือทางวิชาการที่รวบรวมผลงานวิทยานิพนธ์ทางประวัติศาสตร์ไทยเกี่ยวกับการปกครองแบบเทศาภิบาล ซึ่งบรรณาธิการทั้งสองท่านได้ตกลงไว้ในคำนำว่า “ออกจะหาอ่านได้ยากและยังไม่มีใครตีพิมพ์ให้ปรากฏเป็นรูปเล่มสมบูรณ์ เพื่อผู้อ่านได้เห็นภาพการดำเนินงานปฏิบัติการปกครองหัวเมืองทุกภูมิภาคในพระราชอาณาจักรไทย อันเป็นกระบวนการรวมชาติ รวมประเทศ และกระบวนการรักษาอธิปไตยของไทย ในท่ามกลางการคุกคามของมหาอำนาจตะวันตกอย่างชัดเจน”

หนังสือเล่มนี้ประกอบด้วย 14 บทความ บทความแรกเป็นพระราชนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้าเรื่อง การปกครองหัวเมืองก่อนจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาล บทความที่ 2 เป็นผลงานของพระยาราชเสนา (ศิริ เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เรื่องการปกครองระบอบเทศาภิบาล ทั้งสองบทความมีลักษณะของความต่อเนื่อง และเป็นผลงานของบุคคลร่วมสมัย ใจความสำคัญของบทความแรก กล่าวถึงสภาพและลักษณะการปกครองหัวเมืองก่อนการปฏิรูป ที่รู้จักกันดีว่า “ระบบกินเมือง” ส่วนบทความที่สองอธิบายถึงลักษณะการปกครองระบอบเทศาภิบาล การจัดตั้งมณฑลเทศาภิบาล ในภูมิภาคต่าง ๆ ในฐานะที่ผู้เขียนทั้งสองท่านมีส่วนร่วมในงานเทศาภิบาลมาโดยตลอด

บทความที่ 3 เรื่องการปกครองแบบเทศาภิบาลเป็นระบบปฏิวัติ หรือวิวัฒนาการ ของ ดร. เศษ บุณนาค ที่เคยลงพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ เมื่อ พ.ศ. 2509 เป็นบทความที่วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการปกครองหัวเมืองจากแบบเก่ามาเป็นการปกครองแบบเทศาภิบาลที่รวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบ “พลิกแผ่นดิน” หรือ “วิวัฒนาการ” พร้อมทั้งกล่าวถึง

ปัจจัยต่าง ๆ เช่น “ปัจจัยทางการเงิน การเมือง และอุปสรรคอื่น ๆ อันไม่อาจจัดให้หมดสิ้นไปได้ในระยะเวลาอันสั้น” (หน้า 27) จึงทำให้การจัดรูปมณฑลเทศาภิบาลใช้เวลาหลายปีกว่าจะบรรลุวัตถุประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ส่วนบทความที่ 4-14 เป็นการศึกษามณฑล และเป็นผลงานวิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตทางประวัติศาสตร์ที่ได้เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ประกอบด้วยเรื่องมณฑลพายัพ โดย สรวิชาติ ประชุมเสถียร, มณฑลพิษณุโลก โดย ศิริวรรณ น้อยเมือง, มณฑลอยุธยา โดย นवलเพ็ญ ภาณุรัตน์, มณฑล

อีสาน โดย ไพฑูริย์ มีกุล, มณฑลอุดร โดย อรรถกร ใจกล้า, มณฑลบูรพา โดย สุพัฒนศรี วรสาธิต, มณฑลราชบุรี โดย มนต์ ชาญเกษร, มณฑลภูเก็ต โดย สุนทร หิรัญวงศ์, มณฑลนครศรีธรรมราช โดย ณรงค์ นุ่นทอง, มณฑลปัตตานี โดย สม-โชติ อ่องสกุล และบทความสุดท้ายคือ มณฑลไทรบุรี โดย สกกรรจ์ จันทรัตน์

ทั้งนี้บรรณาธิการได้กล่าวถึงลักษณะเด่นร่วมของทั้ง 11 บทความนี้ คือ “การใช้เอกสารชั้นต้นจากกองจดหมายเหตุแห่งชาติ และจะสะท้อนให้เห็นภาพของหัวเมืองทั้งหลายก่อนที่จะมีการปฏิรูปการปกครอง ปัญหาของแต่ละท้องถิ่น วิธีการที่แตกต่างกันของข้าหลวงเทศา-

ภิบาลแต่ละท่านในการดำเนินการปฏิรูปความสำเร็จและความล้มเหลวของการดำเนินงาน ปฏิกริยาของเจ้าเมืองเดิม วิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น” (บทบรรณาธิการ หน้า 2) บรรณาธิการได้ให้ความหวังว่า หนังสือเล่มนี้ “จะเปิดการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยให้กว้างยิ่งขึ้น และเจาะลงไปถึงการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอย่างกว้างขวางต่อไป” (บทบรรณาธิการ หน้า 3)

รวมความแล้ว เนื้อหาส่วนใหญ่ของหนังสือเป็นผลงานวิทยานิพนธ์ว่าด้วยมณฑลเทศาภิบาลแต่ละแห่งทั่วราชอาณาจักรเท่าที่ได้มีผู้ศึกษาไว้ และนำมาสรุปใจความสำคัญอีกครั้งหนึ่งเพื่อความสะดวกแก่ผู้อ่าน และสามารถสะท้อนภาพปัญหาในการปกครองหัวเมืองของไทยแบบเก่า สาเหตุของการปฏิรูปการปกครองหัวเมือง โดยจัดรวมเป็นมณฑลต่าง ๆ หลังปี พ.ศ. 2437 ไว้อย่างถี่ถ้วน รวมถึงความพยายามของข้าหลวงเทศาภิบาลที่จะปรับปรุงมณฑลภายใต้ความรับผิดชอบให้ดีที่สุด พร้อมวิธีแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อย่างค่อนข้างละเอียด

เนื่องจากข้อสร้อยของหนังสือเล่มนี้คือ “วิเคราะห์เปรียบเทียบ” ลักษณะของบทความเกือบทั้งหมดจึงพยายามให้รายละเอียดของเนื้อหาในรูปแบบของการเสนอปัญหา โดยใช้แบบแผนอย่างเดียวกัน นับตั้งแต่การให้หัวเรื่องซึ่งเริ่มด้วยประวัติความเป็นมาของมณฑลนั้น ๆ ตั้งแต่โบราณย้อนไปถึงสมัยสุโขทัย สาเหตุของการจัดการปกครองมณฑล การจัดการปกครองมณฑลในช่วงเวลาต่าง ๆ โดยใช้ข้าหลวงเทศาภิบาลแต่ละท่านเกณฑ์ในการศึกษา และมีหัวข้อเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรคและวิธีการแก้ไขเหมือนกัน

อย่างไรก็ตาม คุณค่าที่เป็นลักษณะเด่นของหนังสือนี้ อยู่ที่ความพยายามที่จะอธิบายถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจ และปัญหาทางการเมืองการปกครองในภูมิภาค

ต่าง ๆ ของอาณาจักรสยามอย่างถึถ้วน การที่สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงจัดปฏิรูปการปกครองหัวเมืองโดย จัดรวมเมืองต่าง ๆ นอณาบริเวณใกล้เคียง กันเข้าเป็นมณฑลเพื่อให้สะดวกในการ ปกครองตรวจตราของสมุหเทศาภิบาล จัดแบ่งหน้าที่ราชการตั้งแต่ระดับมณฑล เมือง อำเภอ ตำบล ลงไปจนถึงหมู่บ้าน ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองที่เล็กที่สุด กระนั้นก็ตามวิธีจัดการปกครองดังกล่าว ต้องประสบปัญหาและมีข้อบกพร่องมาก หมาย เช่น กรณีการปฏิรูปการปกครอง มณฑลพายัพ โดยรัฐบาลกลางได้เข้า จัดการเปลี่ยนโครงสร้างทางการเมือง การปกครองภายในด้วยการใช้นโยบาย แบบ “ค่อยเป็นค่อยไป” ซึ่งเป็นวิธีการ เอาใจเจ้าผู้ครองนครมิให้รู้สึกลัวว่าต้อง สูญเสียอำนาจ และผลประโยชน์ที่เคย ได้รับมาช้านาน กระบวนการผนวกดินแดน ประเทศราชลานนาไทยเข้าเป็นส่วนหนึ่ง ในพระราชอาณาจักร จึงมีลักษณะการ ดำเนินงานที่ต่อเนื่อง และยาวนานยิ่งกว่า มณฑลเทศาภิบาลอื่น ๆ (หน้า 34) และได้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านใน พ.ศ. 2432 คือ การกบฏของพระยาปราบสงคราม ที่ตำบล หนองจ้อม อ.สันทราย จ.เชียงใหม่ เนื่องจากไม่พอใจในระบอบการเก็บภาษีอากร ของรัฐบาลกลาง และเหตุการณ์กบฏเงี้ยว เมืองแพร่ ใน พ.ศ. 2445 นับเป็นการ ต่อต้านครั้งใหญ่เพราะพวกกบฏเป็นกองโจร เงี้ยวที่ได้รับการสนับสนุนจากเจ้านาย เมืองแพร่ (หน้า 45) นับว่าบทความของ สรัสวดี ประยูรเสถียร เรื่อง การปกครอง แบบเทศาภิบาล : มณฑลพายัพ เป็น บทความที่ดีที่สุดในการแสดงให้เห็น ภาพกระบวนการรวมหัวเมืองประเทศราช ลานนาไทยเข้าสู่ส่วนกลางได้อย่างชัดเจน

ลักษณะเด่นของหนังสือเล่มนี้คือ ประการหนึ่ง คือ ความพยายามที่จะกล่าว ถึงปัญหาต่าง ๆ ในการปกครองส่วน ภูมิภาคของไทยที่มีต่อเนื่องมาเป็นเวลา

นานหลายสิบปีอย่างไม่เปิดเผย ซึ่งถ้า มองอย่างผิวเผินเหมือนกับคนในท้องถิ่น ต่าง ๆ อยู่กันอย่างสงบสุข แต่มีปัญหา แอบแฝงอยู่ค่อนข้างซับซ้อนทั้งในหัวเมือง ชั้นในและหัวเมืองที่อยู่ไกลออกไป เช่น

1. ปัญหาโจรผู้ร้าย ดังปรากฏเป็น ปัญหาอยู่ในทุกมณฑล
2. ปัญหาความไม่ยุติธรรมในการ ปกครองของเจ้าเมือง และกรมการเมือง เช่น ที่เมืองลพบุรี (มณฑลอยุธยา) กรณีไพร่หลวง ลาวอาสา 94 คน ได้ยื่นเรื่องราวต่อเจ้าพระยา- มหินทรศักดิ์รังค์ ว่า “เจ้าเมืองและกรมการ เมืองลพบุรีเข้มแข็งใช้งานหนัก ทำให้พวกไพร่ หลวงอาสาไม่มีเวลาที่จะประกอบอาชีพส่วนตัว บางครั้งกรมการเมืองเสตุรามีเมาก็ตรงเข้า ทำร้ายร่างกายพวกไพร่หลวง” (หน้า 95)
3. ปัญหาเกี่ยวกับพวกเลก เช่น “ที่ มณฑลพิษณุโลก เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ระหว่าง ไทยกับฝรั่งเศสเรื่องเขตแดนเมืองหลวงพระบาง ได้มีการเกณฑ์พลเมืองชาวสวรรคโลก 350 คน ขึ้นไปช่วยราชการเมืองหลวงพระบาง แต่เกณฑ์ ได้ไม่ครบเพราะราษฎรหลบหนีไปบ้าง อพยพ ครอบครัวยุ้งบ้าง” (หน้า 53)

4. ปัญหาด้านภาษีอากร จากตัวอย่าง ที่มณฑลพิษณุโลก กล่าวว่า “การที่จะเก็บภาษี อากรกับราษฎรเมืองนี้จะต้องมีประกาศทาง ราชการขึ้นแจ้งให้ราษฎรเข้าใจถึงสาเหตุของ การเก็บภาษีอากรของรัฐบาลว่า มีความจำเป็น อย่างไรเพราะถ้าเก็บภาษีอากรไม่ได้ บ้านเมือง ก็คงดำรงอยู่ไม่ได้เช่นกัน ด้วยขาดทรัพย์ใน การดำเนินกิจการต่าง ๆ เช่น ด้านคมนาคม การสร้างสาธารณะประโยชน์ต่าง ๆ ล้วนแต่ ต้องใช้ทรัพย์สินเงินทองที่เก็บได้จากภาษีอากร ทั้งสิ้น” (หน้า 54)

นอกเหนือจากความพยายามที่จะ แก้ไขปัญหาภายในหัวเมืองต่าง ๆ พระบาท- สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวยังทรง พบอุปสรรคในการสร้างระบบราชการ แบบใหม่ นั่นคือ ความขัดข้องเรื่องเงิน สำหรับใช้จ่าย และปัญหาขาดตัวบุคคลที่ มีความรู้ความสามารถที่จะมาดำรงตำแหน่ง

ต่าง ๆ เช่น กรณีของมณฑลราชบุรี มี ปัญหาว่า “ข้าราชการในมณฑลราชบุรี ส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในแบบ แผนวิธีการปกครองแบบใหม่” (หน้า 272) และทรงมีนโยบาย “เลือกเฟ้นบุคคลโดย กวดขันที่สุดให้ได้บุคคลที่ทรงไว้วาง พระราชหฤทัยได้เจริญทั้งคุณภาพ สมรรถ- ภาพ และสุจริตเป็นสำคัญ” (หน้า 9)

นอกจากนั้น สาเหตุจากภายนอก คือ การขยายอิทธิพลของอังกฤษและ ฝรั่งเศสที่จะแสวงหาผลประโยชน์จาก ไทยบริเวณหัวเมืองชายแดนอันเนื่องมา จากความหละหลวมในลักษณะการปกครอง หัวเมืองประเทศราช และความไม่แน่นอน ของพรหมแดนทำให้รัฐบาลสยามตกอยู่ใน สภาพเสียเปรียบ และไม่สามารถต้านทาน หรือขัดขวางความต้องการของชาติเหล่านั้ นได้ เช่น กรณีฝรั่งเศสแสดงท่าทีอยาก จะได้พระตะบอง เสียมราฐ อยู่ตลอดเวลา จนสิ้นสุดด้วยการเจรจาแลกเปลี่ยนดินแดน ดังกล่าวกับการถอนทหารฝรั่งเศสออก จากเมืองตราดและด่านซ้าย ใน พ.ศ. 2449

เนื่องจากงานเขียนเกือบทั้งหมดเป็น งานวิทยานิพนธ์ ผู้ศึกษาจึงพยายามใช้เอกสาร ชั้นต้นซึ่งเป็นข้อมูลของทางราชการ หรือ จดหมายกราบบังคมทูลของเจ้าเมืองต่าง ๆ ถึง เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเอกสารดังกล่าว มีทั้งข้อดี ข้อเสีย คือ เป็นการศึกษาข้อมูลโดย ผ่านสายตาของผู้ปกครองฝ่ายเดียว ส่วนการ วิเคราะห์เปรียบเทียบ ผู้อ่านจะต้องใช้ดุลยพินิจ ของตนเองเป็นสำคัญ และยังมีประเด็นสำคัญ อีกหลายเรื่องที่ผู้วิจารณ์ไม่ได้กล่าวไว้ ณั้ น

โดยสรุป หนังสือเล่มนี้เหมาะสำหรับ ผู้ที่สนใจทางการเมือง การปกครองของไทย เพราะจะได้ภาพของการปกครองแบบเทศาภิบาล อย่างครบถ้วนทุกแง่มุม และสามารถประหยัด เวลาได้มากในการที่จะต้องอ่านวิทยานิพนธ์ ถึง 11 เล่ม ที่สามารถนำมารวบรวมไว้ในหนังสือ เล่มนี้ ได้อย่างกระชับรัด

จำเนียร มณีพันธุ์
คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เอลซา ไชนูดติน.

ประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย.

เพ็ชรี สุมิตร แปล.

ชูสิริ จามรمان บรรณาธิการ

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์

และมนุษยศาสตร์ จัดพิมพ์. ไทย-

วัฒนาพานิช. 2523. 264 หน้า

คำนำ สารบัญ ประมวลคำศัพท์

บรรณานุกรม แผนที่ และภาพ

ประกอบ. ราคา 76 บาท.

หนังสือเล่มนี้มีความน่าสนใจที่สมควรได้รับการพิจารณาหลายประการ

ประการแรก หนังสือเล่มนี้แปลมาจากหนังสือภาษาอังกฤษที่ชื่อว่า A Short History of Indonesia ซึ่งได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกในออสเตรเลียในปี 1968 และพิมพ์ซ้ำอีกหลายครั้งต่อมา ในภาคภาษาอังกฤษเป็นหนังสือที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นหนังสือประวัติศาสตร์อินโดนีเซียขนาดสั้น (เมื่อเทียบกับประวัติศาสตร์อินโดนีเซียของประเทศที่กว้างใหญ่ไพศาลอย่างอินโดนีเซีย) ที่แม้จะไม่ได้เสนอมะโนะใหม่และลึกซึ้ง แต่ก็ให้ภาพพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซีย

อย่างกว้าง ๆ ได้ดีที่สุดเล่มหนึ่ง (ดูคำวิจารณ์ของ Sartono Kartedirdjo ศาสตราจารย์ทางประวัติศาสตร์ชาวอินโดนีเซียที่เด่นที่สุดคนหนึ่งในปัจจุบันได้ ใน Journal of Southeast Asian Studies Vol. I, No. 1, pp. 115-6)

ประการต่อมา หนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีบทบาทสำคัญต่อประเทศไทยในปัจจุบันมาก ทั้งในฐานะของภาคีสมาชิกสมาคมอาเซียน และในฐานะที่เป็นเพื่อนบ้านที่ใกล้ชิดกับไทยที่มีประชากรมากที่สุดและมีพลังทางเศรษฐกิจสูงสุด ผู้วิจารณ์เห็นด้วยกับผู้แปลที่เขียนไว้ในคำนำว่า “ในการศึกษาประวัติศาสตร์ ชาวคนไทยส่วนใหญ่โดยเฉพาะในระดับประถมและมัธยม จะได้รับความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทย และมักข้ามไปยังประวัติศาสตร์ของประเทศที่สำคัญในโลกตะวันตก ทั้งช่องว่างไว้ในเรื่องประวัติศาสตร์เกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านทั้งหลายในทวีปเอเชีย... (ทั้งที่) ทุกคนควรรู้เรื่องเกี่ยวกับตัวเอง เกี่ยวกับเรื่องใกล้ตัว แล้วจึงเลยไปยังเรื่องไกลตัวต่อไปเป็นลำดับ” กล่าวได้ว่า หนังสือเล่มนี้จะเป็นหนังสือภาษาไทยเล่มแรกและเล่มเดียวที่มีอยู่ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซียอย่างแท้จริง

ประการสุดท้าย หนังสือเล่มนี้แปลโดย เพ็ชรี สุมิตร ซึ่งดูเหมือนว่า ถ้าจะมีใครสักคนที่สมควรได้รับการยกย่องว่าได้สร้างคุณประโยชน์ให้กับการศึกษาประวัติศาสตร์ในบ้านเรา โดยเฉพาะการเผยแพร่การเรียนการสอนประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็เห็นจะเป็นอาจารย์เพ็ชรีที่ได้พยายามแปลงงานทางประวัติศาสตร์ออกมาได้อย่างสม่ำเสมอ มากยิ่งกว่าผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ๆ นอกจากนี้หนังสือเล่มนี้ยังมีบรรณาธิการเป็นนักวิชาการอาวุโสในวงการศึกษาด้านประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในประเทศไทย คือ อาจารย์ชูสิริ จามรمان แต่สิ่งสำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือ หนังสือเล่มนี้มีมูลนิธิโครงการตำราฯ เป็นผู้สนับสนุนในด้านกรแปลและจัดพิมพ์ บทบาททางวิชาการ

ในเชิงสร้างสรรค์ของโครงการตำราฯ สมาคมสังคมศาสตร์ฯ ในอดีต และของมูลนิธิโครงการตำราฯ ในปัจจุบัน เป็นบทบาทที่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปอยู่แล้ว และได้ทำให้มูลนิธิโครงการตำราฯ เป็น “สถาบัน” หนึ่งในจำนวนไม่มากนักที่พิมพ์หนังสือตำราวิชาการระดับอุดมศึกษาที่มีมาตรฐานและคุณภาพสูงให้แพร่หลายออกไป

แม้ว่าหนังสือเล่มนี้ในภาคภาษาอังกฤษจะไม่ใช่หนังสือขนาดสั้นที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ทั่ว ๆ ไปของอินโดนีเซียที่ดีที่สุดในแง่ของความรู้สึกซึ่ง (อย่างน้อยที่สุด) ที่ดีกว่าและให้ความสำคัญแก่การนำปัญหาทางประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์ในระดับที่ลึกซึ้งกว่าเล่มนี้ก็มีอยู่ เป็นต้นว่า J.D. Legge, Indonesia, Prentice Hall, 1964) แต่ทั้งนี้ ก็เป็นเพราะเอลซา ไชนูดตินตั้งใจเขียนหนังสือเล่มนี้เพื่อใช้เป็นตำราในชั้นมัธยมปลายของออสเตรเลียและเพื่อเป็นหนังสืออ่านเบื้องต้นสำหรับนักเรียนมหาวิทยาลัยก่อนที่จะเข้าสู่การศึกษาประวัติศาสตร์อินโดนีเซียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างจริงจัง เมื่อพิจารณาพื้นฐานความรู้ของนักศึกษาไทยเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านของเราแล้ว ก็อาจกล่าวได้ว่าหนังสือเล่มนี้มีความเหมาะสมที่สุดสำหรับเลือกมาแปลเป็นภาษาไทย

หนังสือ ประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย ได้พยายามชี้ให้เห็นถึงสาระ (themes) ของประวัติศาสตร์อินโดนีเซียที่สำคัญสองประการคือ

1. ความเป็นเอกภาพในท่ามกลางความหลากหลาย (Unity in diversity) สาระของประวัติศาสตร์อินโดนีเซียในประเด็นนี้สะท้อนออกมาปรากฏเป็นคำขวัญที่อยู่ในตราแผ่นดินของอินโดนีเซียเอกราชที่ว่า “ชาวอินโดนีเซียมีอยู่มากมาย. ชาวอินโดนีเซียทั้งหลายเป็นหนึ่งเดียว” หรือ Bhinneka Tunggal Ika (They are many; they are one) ในขณะที่ความหลากหลายทางวัฒนธรรมได้ก่อให้เกิดการแบ่งแยก การแข่งขัน และความขัดแย้งระหว่างกลุ่มทางวัฒนธรรมภายในสังคม

ของหมู่เกาะมาอย่างน้อยที่สุดก็ตั้งแต่เมื่อเข้าสู่สมัยของประวัติศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นการแบ่งแยกของกลุ่มทางสังคมในชาว 3 กลุ่มคือ ซานตริ (Santri), ปรียาอิ (Priyayi) และ อาบังหัน (abangan) หรือ การแข่งขันในประวัติศาสตร์ระหว่างสังคมที่มีพื้นฐานบนการเกษตรและการควบคุมกำลังคนทางตอนในของแผ่นดิน กับสังคมที่มีพื้นฐานบนการค้าทางเรือที่อยู่ริมฝั่งทะเล หรือการแข่งขันระหว่างชาวกับสุมาตราและหมู่เกาะรอบนอก ฯลฯ แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีความพยายามที่จะสร้างความเป็นเอกภาพขึ้นมาด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อหมู่เกาะถูกทำลายหรือกดดันจากพลังภายนอก ไซนูดินได้สรุปสาระในประเด็นนี้เสมอไว้ในบทที่ 1 ที่ว่า “ประวัติศาสตร์อินโดนีเซียเป็นประวัติศาสตร์ของความหลากหลายทางวัฒนธรรม และเป็นประวัติศาสตร์ของความพยายามที่ต่อเนื่องในอันที่จะสร้างชาติที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยไม่ต้องทำลายความหลากหลายเหล่านั้น” (ฉบับภาษาอังกฤษที่ต่อไปนี้จะอ้างไว้ด้วยอักษร อ. (ฉบับภาษาไทยจะอ้างด้วยอักษร ท.) หน้า 11) อย่างไรก็ดี ดูเหมือนผู้เขียนจะชี้ให้เห็นว่า เท่าที่ผ่านมาในประวัติศาสตร์พลังของความหลากหลายจะรุนแรงและมีบทบาทต่อพัฒนาการทางประวัติศาสตร์มากกว่าความเป็นเอกภาพ ซึ่งเพิ่งจะมาสำแดงพลังของมันอย่างจริงจังในศตวรรษที่ 20 (ในประเด็นหลัง ดู อ. หน้า 276)

2. ประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซียเป็นประวัติศาสตร์ที่มีทั้งความต่อเนื่องและความเปลี่ยนแปลง (continuity and change) สาระของประวัติศาสตร์ในประเด็นแรกคือ เอกภาพและความหลากหลายยังคงสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ผู้เขียนได้พยายามชี้ให้เห็นว่า ความต่อเนื่องเป็นลักษณะเด่นที่สุดของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซียทุกยุคทุกสมัย จารีตประเพณีดั้งเดิมส่วนใหญ่ยังคงถูกรักษาไว้โลกทัศน์ของชาวนาและคนพื้นเมืองที่มองชนชั้นปกครองยังไม่ต่างไปจากสมัยมีชมพูชาติ การแบ่งแยกแข่งขันและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มทาง

วัฒนธรรมและสังคมที่มีมาในประวัติศาสตร์ยังคงดำรงควบคู่ไปกับความพยายามที่จะสร้างความเป็นเอกภาพให้เกิดขึ้น (ดู อ. หน้า 275-6) แต่แม้กระนั้น ประวัติศาสตร์ทุกยุคทุกสมัยก็ได้แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงสำคัญที่เกิดขึ้นในสังคมอินโดนีเซีย แม้ว่าโดยทั่วไปจะไม่ลึกซึ้งเท่ากับความต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลง ในสถานภาพของสตรีเมื่ออิสลามปรากฏขึ้นในหมู่เกาะอย่างเช่นในกรณีของ อัทเจห์ในศตวรรษที่ 17 (ดู อ. หน้า 83-4) หรือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมในสมัยที่ฮอลันดาปกครองที่จะเห็นได้จากกรณีของ ระเด่น อัคเจง การ์ตินิ (ดู อ. หน้า 147-9) หรือ พหุสังคม (Plural Society) ดู อ. หน้า 157-164)

ดูเหมือนว่า ภาพที่ชี้ให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมที่ชัดที่สุด ก็คือสิ่งที่ผู้เขียนเสนอไว้ในตอนจบของหนังสือที่ว่า “เมื่อสุฮาร์โตซึ่งเพิ่งได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของสาธารณรัฐอินโดนีเซียนั้นเดินทางไปเยือนต่างประเทศอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก สุฮาร์โตผู้เป็นบุตรชานาจากเมืองโกเดียน (Godean) ใกล้เมืองยอกยาการ์ตา ได้แต่งตั้งให้สุฮาร์ตอฮามกุกุบัวโนที่ 9 ผู้สืบเชื้อสายมาจากเจ้าผู้ครองแห่งราชสำนักมะดราห์ขึ้นทำหน้าที่รักษาการณ์ตำแหน่งประธานาธิบดี อำนาจของสุฮาร์ตอฮามกุกุบัวโนที่ 9 ในตำแหน่งนี้ไม่ได้มาจากการที่เขาสืบเชื้อสายราชวงศ์เจ้าผู้ครองกรานตอนของมะดราห์ แต่อำนาจดังกล่าวเป็นสิ่งที่ได้มาจากประธานาธิบดีสุฮาร์โตที่ได้รับการแต่งตั้งจากสภาที่ปรึกษาแห่งประชาชนชั่วคราวที่จัดตั้งขึ้นโดยอาศัยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซีย (ดู อ. หน้า 276)”

สำหรับผู้ที่เคยศึกษาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรืออินโดนีเซียมาบ้าง สาระของประวัติศาสตร์สองประการข้างต้นไม่ได้เป็นของแปลกใหม่แต่อย่างใด สาระในเรื่องของความเป็นเอกภาพในท่ามกลางความหลากหลายเป็นปัญหาที่ถกเถียงกันมากในระยะสุดท้ายของสมัยอาณานิคม

ของหมู่เกาะ ระหว่างนักประวัติศาสตร์ที่เป็นตัวแทนของความคิดแบบจักรวรรดินิยมและนักประวัติศาสตร์ที่เป็นตัวแทนความคิดแบบชาตินิยม ไม่มีฝ่ายใดที่ปฏิเสธเอกภาพและความหลากหลายโดยเด็ดขาด แต่ปัญหาที่ถกเถียงกันก็คือปัญหาที่ว่า เอกภาพเกิดขึ้นเมื่อไร เป็นสิ่งที่มีอยู่ในสังคมหมู่เกาะมาแต่ดั้งเดิมหรือว่าเข้ามาพร้อมกับกระแสของพลังประวัติศาสตร์ที่มาจากภายนอก และความสัมพันธ์ระหว่างเอกภาพและความหลากหลายในประวัติศาสตร์อินโดนีเซียอยู่ในสถานะใดในแต่ละยุคสมัย

นักประวัติศาสตร์กลุ่มแรก โดยเฉพาะนักประวัติศาสตร์ฮอลันดาตีความประวัติศาสตร์อินโดนีเซียก่อนการเข้ามาของตะวันตกว่าเป็นเรื่องของความขัดแย้งแข่งขันระหว่างสังคมภายในหมู่เกาะที่เต็มไปด้วยวัฒนธรรมที่หลากหลายและปราศจากความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พวกนี้มองบทบาทของจักรวรรดินิยมโดยเฉพาะฮอลันดาว่าได้ช่วยสร้างความเป็นเอกภาพผ่านการปกครองของอาณานิคมและผ่านบทบาทของจักรวรรดินิยมในการช่วยยุติความขัดแย้งที่เรื้อรังและการแบ่งแยกระหว่างสังคมภายในที่แตกต่างกัน นักประวัติศาสตร์พื้นเมืองที่ได้รับการกระตุ้นทางด้านความคิดจากขบวนการชาตินิยมและนักประวัติศาสตร์ฮอลันดาที่ถูกปลุกเร้าด้วยกระแสความคิดที่ต่อต้านอาณานิคมในตอนต้นศตวรรษที่ 20 ได้คัดค้านการตีความประวัติศาสตร์ของกลุ่มแรก และมองหาความเป็นเอกภาพทางประวัติศาสตร์ว่ามีมานานหลายศตวรรษก่อนการปรากฏตัวของตะวันตก เช่น การค้าระหว่างหมู่เกาะและสมัยของอาณาจักรที่ยิ่งใหญ่และเก่าแก่ในอดีตอย่างมีชมพูชาติบนเกาะชวานั้นได้รับการตีความว่าได้บรรลุถึงความเป็นเอกภาพของหมู่เกาะมาแล้ว ตรงกันข้ามการปกครองของอาณานิคมกลับเป็นการทวีความแตกแยกและเพิ่มองค์ประกอบของความขัดแย้งขึ้นมาในสังคมที่ค่อนข้างมีเอกภาพของหมู่เกาะ เป็นต้นว่า ปัญหาของความเหลื่อมล้ำของพัฒนาการทางเศรษฐกิจ

ระหว่างภูมิภาคและระหว่างกลุ่มทางวัฒนธรรม ปัญหาของพหุสังคม ฯลฯ นักสังคมศาสตร์ ในระยะหลังก็ดูจะมีแนวโน้มที่ค่อนข้างสนับสนุนการตีความของกลุ่มหลัง ด้วยการเสนองานวิเคราะห์ทางสังคมศาสตร์ที่ชี้ให้เห็นว่า ภายใต้อารมณ์ที่ต่างกันอยู่บนพื้นผิวไม่ว่าจะทางภาษา รูปแบบวัฒนธรรม โครงสร้างสังคมระดับของพัฒนาการทางสังคมและเศรษฐกิจ ฯลฯ นั้น มีโครงสร้างพื้นฐานที่ค่อนข้างจะคล้ายคลึงกันมากรองรับอยู่ ความหลากหลายที่มองเห็นและที่แม้จะสร้างความแบ่งแยกและขัดแย้งขึ้นในระหว่างสังคมภายในหมู่เกาะนั้น เป็นความหลากหลายที่ค่อนข้างผิวเผินที่เกิดจากตัวแปรภายนอกที่แวดล้อมอยู่ แนวโน้มที่เป็นไปในทางความเป็นเอกภาพมากขึ้นของสังคมหมู่เกาะในศตวรรษที่ 20 ได้ช่วยยืนยันให้เห็นถึงความถูกต้องในขณะนี้ของการวิเคราะห์ของกลุ่มหลัง แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่า การแบ่งแยกทางวัฒนธรรมและการแข่งขันและความขัดแย้งจะหมดบทบาทไปเลยในพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซีย สิ่งเหล่านี้ยังคงปรากฏ

สาระในประเด็นต่อมาที่ว่าด้วยความต่อเนื่องและเปลี่ยนแปลงนั้น ก็สะท้อนให้เห็นถึงการต่อสู้ทางความคิดระหว่างกลุ่มจักรวรรดินิยมและกลุ่มต่อต้านจักรวรรดินิยมในการตีความประวัติศาสตร์และรวมทั้งระหว่างนักประวัติศาสตร์ที่ถูกตราว่าเป็นพวกมองประวัติศาสตร์ของภูมิภาคนี้ด้วยสายตาของยุโรปกับนักประวัติศาสตร์ที่พยายามมองด้วยสายตาของคนพื้นเมือง การถกเถียงกันในสาระของประวัติศาสตร์ในประเด็นนี้ยังมีความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างแยกกันไม่ออกจากปัญหาเรื่องความเป็นเอกภาพและความหลากหลาย นักประวัติศาสตร์ฮอลันดาสสมัยอาณานิคมจำนวนมากและรวมทั้งนักประวัติศาสตร์อินเดียสมัยชาตินิยมที่ต้องการสร้างภาพความยิ่งใหญ่ทางการเมืองและวัฒนธรรมของอินเดียในภูมิภาคนี้ในอดีตได้ช่วยกันย้ำให้เห็นถึงการที่อิทธิพลจากโลกภายนอกไม่ว่าอิทธิพลทางวัฒนธรรมและการเมืองของ

อินเดียก่อนศตวรรษที่ 13 และอิทธิพลทางการเมืองจากตะวันตกหลังศตวรรษที่ 16 ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาลให้แก่โครงสร้างพื้นฐานของสังคมพื้นเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยทั่วไปและโดยเฉพาะอย่างยิ่งในอินโดนีเซีย จนประวัติศาสตร์ของภูมิภาคส่วนนี้ขาดความต่อเนื่องและเข้าสู่ยุคสมัยที่ตกอยู่ใต้การครอบงำทั้งทางการเมืองและทางวัฒนธรรมของศูนย์กลางที่อยู่นอกภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นที่อินเดีย หรือที่ยุโรป กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ นับตั้งแต่เข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์เป็นต้นมา ความเคลื่อนไหวหรือพัฒนาการทางประวัติศาสตร์จะถูกกำหนดและเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสของพลังภายนอกอยู่เสมอ การตีความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังรวมไปถึงการตัดสินเชิงคุณค่าว่า การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างที่เกิดจากพลังภายนอกได้นำไปสู่สิ่งที่ดีกว่าให้แก่สังคมพื้นเมือง ไม่ว่าจะเป็นความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ความเป็นเอกภาพ สันติสุข ฯลฯ

อย่างไรก็ดี การตีความทางประวัติศาสตร์ในลักษณะที่ได้ถูกท้าทายและคัดค้านตั้งแต่ตอนกลางของครึ่งแรกของศตวรรษที่ 20 ฟานเลอร์ นักประวัติศาสตร์ฮอลันดาได้ชี้ให้เห็นว่า ความเปลี่ยนแปลงอันเป็นผลจากพลังภายนอกในศตวรรษที่ 16 นั้นล้วนแล้วแต่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ผิวเผิน เหมือนผิวที่ประาะบางเป็นเกล็ดน้ำแข็ง ในขณะที่ในเวลาเดียวกัน โครงสร้างพื้นฐานที่เป็นพื้นเมืองยังคงดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องมั่นคง งานของนักประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์รุ่นต่อมาได้มีส่วนช่วยปรับปรุงแนวการมองของฟานเลอร์ให้ประชันและมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นที่ครอบคลุมไปถึงปัญหาเกี่ยวกับอิทธิพลของวัฒนธรรมอินเดียก่อนศตวรรษที่ 13 อิทธิพลของอิสลามในหมู่เกาะหลังศตวรรษที่ 13 บทบาทและอิทธิพลของการเข้ามาของตะวันตกหลังศตวรรษที่ 16 และปัญหาประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซียในศตวรรษที่ 20 ฯลฯ ดูเหมือนว่า ไม่มีใครอีกเช่นกันในปัจจุบันที่ปฏิเสธความเปลี่ยนแปลงที่ได้เกิดขึ้นตลอด

ระยะเวลาในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาในสังคมหมู่เกาะหรือในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั่วไป แต่อย่างน้อยที่สุด ความต่อเนื่องในจารีตก็ยังมีพลังที่ค่อนข้างรุนแรงอยู่ในพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซียร่วมสมัย

กล่าวได้ว่า งานเขียนของไซนุดดีน สะท่อนให้เห็นแนวความคิดทั่วไปที่เป็นที่ยอมรับในปัจจุบันในหมู่นักประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ที่ศึกษาอดีตและปัจจุบันของอินโดนีเซีย

หนังสือเล่มนี้ให้ภาพพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซียตั้งแต่ยุคแรกจนถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองภายหลังกรณีเกสตาปในเดือนกันยายน 1965 ทั้งนี้โดยให้น้ำหนักความสนใจมากเป็นพิเศษแก่พัฒนาการในศตวรรษที่ 20 ซึ่งก็เป็นสิ่งที่มีเหตุผลเป็นที่เข้าใจได้ไม่ยากนัก นอกจากการนำเสนอและวิเคราะห์ที่อาศัยสาระสำคัญทั้งสองเป็นแกนแล้ว สิ่งที่เป็นข้อเด่นที่ทำให้หนังสือเล่มนี้มีความน่าสนใจมากสำหรับเป็นการแนะนำเบื้องต้นและเป็นพื้นฐานที่นำไปสู่ความเข้าใจประวัติศาสตร์อินโดนีเซียและสังคมร่วมสมัยในระดับลึกต่อไปก็คือ

ประการแรก หนังสือเล่มนี้ไม่ได้มุ่งแต่การให้ข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในด้านการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปตามลำดับเวลาเท่านั้น แต่ยังได้ให้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับกระแสนิยมที่สำคัญและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของหมู่เกาะในแต่ละสมัย ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นพลังผลักดันประวัติศาสตร์ให้เคลื่อนไหวเป็นต้นว่า ความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่เกิดจากสภาพภูมิศาสตร์ของหมู่เกาะที่นำไปสู่ความแตกต่างทางภาษา ประเพณี ความเชื่อ วิถีชีวิต รูปแบบความคิด โครงสร้างสังคม ฯลฯ (ดู บทที่ 1) ศาสนาอิสลามที่เข้ามาในหมู่เกาะตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 (ดู บทที่ 4) การ์ดินี ในฐานะตัวแทนของความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สำคัญของปลายศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 ปฏิกริยาของ

การ์ดินีที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและพหุสังคม ซึ่งเป็นผลมาจากการปกครองสมัยอาณานิคมของฮอลันดา (ดู บทที่ 7) และความเคลื่อนไหวแบบชาตินิยมในศตวรรษที่ 20 (ดู บทที่ 8) ปัญหาเหล่านี้ได้รับการอภิปรายที่ค่อนข้างละเอียดในบางประเด็นเพียงพอที่จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจความสำคัญของมันที่มีต่อประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซียในเวลาต่อมา

ประการต่อมา หนังสือเล่มนี้ได้พยายามที่จะอภิปรายปัญหาในการศึกษาและตีความประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซียที่สำคัญหลายปัญหา ซึ่งล้วนแล้วแต่มีความสำคัญมากต่อการศึกษาที่ผู้อ่านจะสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อินโดนีเซีย นอกเหนือไปจากปัญหาที่เกี่ยวกับสาระของประวัติศาสตร์ในประเด็นเรื่อง ความต่อเนื่องและความเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะในส่วนของการตีความผลกระทบของการเข้ามาของยุโรปในระหว่างศตวรรษที่ 16-18 ที่มีต่อสังคมหมู่เกาะและที่มีต่อพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของภูมิภาคนี้โดยทั่วไปที่ผู้เขียนได้อภิปรายไว้ในบทที่ 5 แล้ว (ดู อ. หน้า 64-74) แล้ว ในบทที่ 2 ซึ่งเป็นบทที่ว่าด้วยปัญหาในการศึกษาประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซียนั้น ผู้เขียนยังได้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดต่าง ๆ เกี่ยวกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ของคนพื้นเมือง ในส่วนนี้ ผู้เขียนมีอคติต่อลักษณะเฉพาะของหลักฐานทางประวัติศาสตร์พื้นเมืองมากและใช้มาตรฐานความเป็นประวัติศาสตร์ในความหมายของคำนี้ในทางตะวันตกมาเป็นเครื่องวัด จนดูเหมือนว่าจะประเมินคุณค่าของหลักฐานเหล่านี้ที่มีต่อการศึกษาประวัติศาสตร์น้อยกว่าที่เป็นจริง อันที่จริงข้อจำกัดของลักษณะเฉพาะของหลักฐานทางประวัติศาสตร์พื้นเมืองเกิดจากความแตกต่างของระบบคิดที่เกิดขึ้นระหว่างโลกตะวันตกและโลกตะวันออกมากกว่าและผู้เขียนเองก็ยอมรับ (ดู อ. หน้า 23) อย่างไรก็ตามสิ่งที่ผู้เขียนอภิปรายไว้อย่างสั้น ๆ เกี่ยวกับปัญหาเรื่องภาษา ก็เป็นสิ่งที่น่าสนใจมาก

และน่าจะเป็นคำแนะนำที่ดีไม่แต่เฉพาะสำหรับนักศึกษาชาวตะวันตก แต่ยังเหมาะสำหรับนักศึกษาไทยด้วยในการตีความเอกสารประวัติศาสตร์ที่เป็นภาษาโบราณของเราเอง

ดูเผิน ๆ การเขียนประวัติศาสตร์ทั่วไปของประเทศหนึ่งที่เป็นตำราเบื้องต้น น่าจะเป็นงานที่ไม่ยากนักเพราะเป็นงานที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์ที่ลึกซึ้งเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ใหม่ อย่างไรก็ตาม เราเห็นจะต้องยอมรับว่า การเขียนประวัติศาสตร์ทั่วไปให้มีความสมคูลย์และสมบูรณ์ที่สุดนั้นไม่ใช่เป็นของง่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับประวัติศาสตร์อินโดนีเซียที่ครอบคลุมระยะเวลาทางประวัติศาสตร์เกือบสองพันปี และครอบคลุมพื้นที่ที่กว้างใหญ่ไพศาลและวัฒนธรรมที่หลากหลาย การเขียนประวัติศาสตร์ทั่วไปของอินโดนีเซียยังมีปัญหาอื่นที่สำคัญกว่านั้น นั่นคือ ผลพวงของมรดกการเขียนประวัติศาสตร์แบบอาณานิคมและการเขียนประวัติศาสตร์ที่มองจากสายตาดตะวันตกที่ครอบงำการศึกษาประวัติศาสตร์อินโดนีเซียมาเกือบสองศตวรรษ

งานเขียนของไซนุดดิน เป็นงานเขียนประวัติศาสตร์ทั่วไปของอินโดนีเซียที่มีปัญหาในเรื่องของความสมคูลย์และสมบูรณ์ และที่สะท้อนมรดกการเขียนประวัติศาสตร์ที่ยังคงมีอิทธิพลอยู่ ปัญหาการประเมินคุณค่าของหลักฐานเอกสารพื้นเมืองที่ได้นำไป แล้วข้างต้นเป็นตัวอย่างที่ดีอันหนึ่ง แม้ว่าในประเด็นดังกล่าวอาจจะไม่มีผลต่อการเขียนหนังสือเล่มนี้เท่าไรนัก อันที่จริง ไซนุดดินเองก็อ้างงานเขียนพื้นเมืองในฐานะหลักฐานประวัติศาสตร์ไว้ไม่น้อย เป็นต้นว่า นครกฤตาคม (Nagarakertagama) ของชาวและเซจาราห์ เมลายู (Sejarah Melayu) ของมะละกา ในบทที่ 13 และการเข้ามาของอิสลาม (ดู บทที่ 3 และ 4 ตามลำดับ)

บทที่ว่าด้วยการเข้ามาของอิสลาม (บทที่ 5) แม้จะให้ภาพของสาระสำคัญของ

ศาสนาอิสลามที่ค่อนข้างชัดเจนและโดยทั่วไปช่วยให้เข้าใจถึงการขยายตัวของอิสลามในสังคมหมู่เกาะได้ในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังคงทิ้งปัญหาต่าง ๆ ไว้มากเกินไปที่จะพูดได้ว่าเป็นภาพของอิสลามในสังคมหมู่เกาะ ก่อนศตวรรษที่ 18 ที่สมบูรณ์ เป็นต้นว่า การรับศาสนาอิสลามของรัฐพื้นเมืองทางเหนือของเกาะสุมาตราตั้งแต่ศตวรรษที่ 13 ไม่ได้มีการกล่าวถึง ทั้งนี้ น่าจะมีความสำคัญไม่แพ้การรับของมลังกาในศตวรรษที่ 15 ซึ่งผู้เขียนอภิปรายไว้อย่างละเอียด แต่ที่สำคัญก็คือว่า พัฒนาการภายในสังคมพื้นเมืองหลังการเข้ามาของอิสลามมีอยู่มากน้อยแค่ไหน องค์การทางการเมืองของรัฐเหล่านี้ โครงสร้างสังคมการเมืองและเศรษฐกิจในรัฐเหล่านี้และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐเหล่านี้ได้มีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะใดหรือไม่ อย่างไร ทั้งหมดนี้เป็นปัญหาที่สำคัญที่ถูกละเลยจากผู้เขียน (ผู้เขียนกล่าวไว้อย่างค่อนข้างคลุมเครือ รวบรวม และกระจัดกระจาย ดู อ. หน้า 67, 83-4, 92-3)

บทที่ 5, 6 และ 7 ให้ความรู้สึกไม่ค่อยต่างไปจากการอ่านหนังสือประวัติศาสตร์อินโดนีเซียที่เขียนขึ้นในสมัยอาณานิคม ที่มองประวัติศาสตร์อินโดนีเซียเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ยุโรปโดยเฉพาะของฮอลันดา แม้ว่าผู้เขียนในการอภิปรายถึงปัญหาการตีความของนักประวัติศาสตร์สมัยอาณานิคมจะได้วิพากษ์การตีความนั้นไว้บ้าง และมองเห็นความสำคัญที่จะต้องมองประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซียจากสายตาของคนพื้นเมือง (ดู อ. หน้า 69-74) แต่สิ่งที่ผู้เขียนเสนอไว้เกี่ยวกับภาพของพัฒนาการของประวัติศาสตร์อินโดนีเซียในระหว่างศตวรรษที่ 16-19 ก็คือ ลักษณะการเข้ามาของตะวันตกในระยะแรก (ศตวรรษที่ 16-17) และปฏิกิริยาของคนพื้นเมือง (ดู บทที่ 5) การขยายอำนาจและนโยบายอาณานิคมของฮอลันดาในหมู่เกาะในระหว่างศตวรรษที่ 18 และ 19 ผลกระทบของมันต่อสังคมพื้นเมือง และการต่อต้าน

จากคนพื้นเมือง (ดู บทที่ 6 และ 7) กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซียเป็นประวัติศาสตร์ของการเข้ามาและการขยายอำนาจของจักรวรรดินิยมตะวันตก เป็นส่วนขยายของจักรวรรดิฮอลันดา มากกว่าที่จะเป็นพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของสังคมพื้นเมืองแท้ ๆ เหมือนอย่างที่เคยมีผู้วิจารณ์งานประวัติศาสตร์แบบนี้ว่าพอมามีสมัยที่ตะวันตกเข้ามา ชื่อของตัวละครประวัติศาสตร์ก็จะเปลี่ยนไปอย่างฉับพลันเป็นชื่อแปลก ๆ ของตะวันตก พ่อค้า ผู้ว่าราชการแม่ทัพ ฯลฯ ในขณะที่ตัวละครพื้นเมืองจะมีปรากฏน้อยมากและก็เฉพาะในกรณีตัวละครในชื่อตะวันตกจะมามีบทบาทเกี่ยวข้องกับเท่านั้น ตัวละครพื้นเมืองจะไม่เคยปรากฏโดด ๆ ด้วยตัวของมันเองที่ไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของตะวันตกเลย ความไม่สมคูลย์จะปรากฏชัดเมื่อมาถึงประวัติศาสตร์สมัยศตวรรษที่ 20 ตัวละครประวัติศาสตร์จะเปลี่ยนมาเป็นที่ชื่อเป็นพื้นเมืองอีกครั้ง (ดู เปรียบเทียบระหว่าง บทที่ 5, 6 และ 7 กับ บทที่ 8, 9, 10 และ 11)

จริงอยู่การเข้ามาของตะวันตกตั้งแต่ศตวรรษที่ 16 และโดยเฉพาะตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 มีผลอย่างสำคัญที่มองข้ามไม่ได้ อย่างที่ผู้เขียนได้ชี้ไว้ (ดู อ. หน้า 74) แต่ตลอดศตวรรษนี้ ก็คงไม่มีใครปฏิเสธได้ว่า ความเคลื่อนไหวภายในสังคมของหมู่เกาะมีมากกว่าการต่อต้านการบุกเข้ามาและระบอบอาณานิคมของตะวันตก

ข้อบกพร่องในด้านความสมคูลย์และความสมบูรณ์ของประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซียที่ปรากฏอยู่ในหนังสือเล่มนี้ ไม่ได้ทำให้ความเหมาะสมของหนังสือเล่มนี้ในภาคภาษาอังกฤษที่จะใช้เป็นหนังสือเบื้องต้นสำหรับนักศึกษาไทยต้องสูญเสียไปแต่อย่างไรก็ตาม หนังสือประวัติศาสตร์อินโดนีเซียในภาคภาษาไทยไม่เพียงแต่ขาดคุณภาพที่จะเป็นหนังสือที่เหมาะสมสำหรับเป็นตำราวิชาการในระดับมหาวิทยาลัยแล้วเท่านั้น แต่

ยังทำให้เกิดข้อสงสัยเกี่ยวกับความรู้ทางภาษาทั้งไทยและอังกฤษของผู้แปล และคุณธรรมความรับผิดชอบทางวิชาการของผู้แปล บรรณาธิการ และโครงการตำราฯ ที่ได้ร่วมกันเผยแพร่งานแปลภาษาไทยเล่มนี้

หนังสือเล่มนี้เป็นตัวอย่างงานแปลตำราวิชาการที่ไม่เพียงแต่ไม่ประณีตอย่างที่มักจะพบเสมอ ๆ ในงานแปลที่เป็นภาษาไทย แต่ยังมีความบกพร่องมากเกินกว่าที่จะพิจารณาได้ว่าเป็นความผิดพลาดทางเทคนิคของการพิมพ์ หรือความเลินเล่อเล็กน้อยของคณะผู้รับผิดชอบที่จะมองข้ามได้โดยละเว้นที่จะกล่าวถึงในการวิจารณ์หนังสือทั่ว ๆ ไป

ประการแรก ความสามารถในการใช้ภาษาไทยของผู้แปลเพื่อสื่อความหมายในหนังสือเล่มนี้มีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งจะพบได้ทั่ว ๆ ไปตลอดหนังสือ แต่ตัวอย่างที่ค่อนข้างฉกรรจ์จะปรากฏตั้งแต่ตอนกลาง ๆ เล่มเป็นต้นว่า

“นโยบายสวัสดิการของฮอลันดาเป็นแบบปกครองบังคับและเข้ายุ่งเกี่ยวมากเกินไป” (ท. หน้า 123)

“เขานำวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามารวมด้วยจนอาจเป็นสมบัติของชาติได้เพราะกลมกลืนไปกับความเติบโตของเด็กตามธรรมชาติในสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ” (ท. หน้า 157)

“การปฏิบัติต่อพวกกบฏอย่างรุนแรงเป็นจุดเริ่มต้นของนโยบายที่รุนแรงกว่าในส่วนของฮอลันดาต่อพวกที่ต่อต้านพวกเขาทุกลักษณะ พวกจิวชุนหลายคนก็ผิดหวังกับแนวทางปฏิบัติของผู้ปกป้องพวกตน เพราะพวกเขามองดูสิ่งนี้เป็นเรื่องส่วนตัวว่าเป็นประจักษ์การณ์ของความอกตัญญู และของการใช้ผิดโอกาส เมื่อมีท่าที่แข็งกร้าวขึ้นก็ยิ่งยากต่อทั้งสองฝ่ายที่จะผูกไมตรีเพื่อจัดช่องว่างนั้น” (ท. หน้า 169 และ คำว่าผู้ปกป้องข้างต้นนั้น ผู้แปลแปลจากคำว่า proteges ดู อ. หน้า 196)

“ในขั้นแรกเป็นกระแสหรือแนวความคิดต่าง ๆ และในบางครั้งก็อ่อนตัวรวมเข้าระหว่างกันแต่กระแสนั้นก็เด่นเท่า ๆ กัน มีกำหนดต่างกัน สิ่งเหล่านี้ขึ้นอยู่กับความคิดที่อยู่ภายใต้จิตสำนึกและมีได้้อยู่ภายใต้จิตสำนึกและปฏิกิริยาของชาวอินโดนีเซียเป็นรายบุคคล เราอาจพยายามแยกสิ่งเหล่านี้เพื่อจะแยกระหว่าง

สิ่งเหล่านั้น แต่คงมีความหมายต่อชาวอินโดนีเซียส่วนมากที่จะถามว่า “ท่านตามแนวกระแสความคิดใด” เพราะสิ่งนี้จะเพียงแต่ถามว่า “หลังประวัติศาสตร์อินโดนีเซียจัดรูปร่างอินโดนีเซียสมัยใหม่ที่มีอิทธิพลต่อท่านมากที่สุด” กนที่ตอบปัญหาดังกล่าวเกี่ยวกับตนเองได้มีไม่มากนัก” (ดู ท. หน้า 210)

“กองทัพเรือญี่ปุ่นนั้นเป็นบริการชั้นสูง” (ท. หน้า 181 คำว่าบริการชั้นสูง แปลมาจากคำว่า elite service ในภาษาอังกฤษ ดู อ. หน้า 210)

“แต่อินโดนีเซียกลับมาข้องเกี่ยวกับการคัดค้านสหพันธ์รัฐมาเลเซียที่เพิ่งก่อตั้งขึ้นใหม่เป็นการเกี่ยวข้องที่เกิดขึ้นโดยตรงจากการอธิบายสถานการณ์ของโลก ตามแบบของประธานาธิบดีสุการ์โน เช่น ปัญญาเสียดา ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ความที่ไฉฉาและทำให้โด่งดัง ด้วยความรู้สึกทางใจของชาวอินโดนีเซียที่มีอยู่อย่างกว้างขวาง... (ท. หน้า 230)

“ข้าราชการสถานทูตจีนบางคนออกคำสั่งให้ชาวจีนต่างชาติให้เลิกนับถือข้าราชการฝ่ายท้องถิ่นที่พยายามย้ายกิจกรรมของจีนจาก

การก้าวไปสู่การผลิต... ขบวนการชาวจีนในอินโดนีเซีย “เนื่องจากการจัดการทุกแบบแล้ว ได้ประสบความสำเร็จในการควบคุมเศรษฐกิจของประชาชนอินโดนีเซีย” กลุ่มชาวจีนโพ้นทะเลได้ต่อต้านความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจที่เพิ่มมากขึ้น ในอินโดนีเซีย...” (ท. หน้า 233)

“แม้ว่านักสังเกตการณ์ต่างชาติได้ออกเสียงกันว่า การรัฐประหารนั้นเริ่มต้นด้วยเป็นกิจกรรมภายในกองทัพ... ความเห็นทางการของชาวอินโดนีเซียว่าเป็นความพยายามของผู้นำพรรคคอมมิวนิสต์ (PKI) ที่จะยึดอำนาจ ทำให้เป็นสมมติที่เด่นของท่าที่เป็นศัตรูเพิ่มขึ้นระหว่างพวกคอมมิวนิสต์พวกหนึ่งและผู้นำกองทัพอีกพวกหนึ่ง” (ท. หน้า 234)

วลา

ประการต่อมา ตลอดหนังสือเล่มนี้ ผู้แปลได้ใช้คำว่า เซลิเบส ในที่ที่ผู้เขียนใช้คำว่า Sulawesi ทั้งที่ชื่อ สุละเวสี เป็นชื่อที่เป็นทางการที่สาธารณรัฐอินโดนีเซียปัจจุบันใช้เรียกเกาะที่สมัยอาณานิคมเคยรู้จักกันในชื่อ Celebes ชื่อสุละเวสีเป็นชื่อที่มีความหมายทางประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซียที่เป็นเอกราช เช่นเดียวกับชื่อสถานที่อื่น ๆ ที่ผู้แปลไม่ควรละเมิดโดยพลการ นอกจากนั้น คนไทยโดยทั่วไปก็เข้าใจว่าเคยกับคำว่า เซลิเบส มาก่อนจนอาจเป็นเหตุผลที่โอนโลมให้เปลี่ยนคำเรียกชื่อของเกาะนี้ แต่แม้กระนั้น ก็ควรจะมีหมายเหตุไว้ในคำนำของผู้แปล หรือในเชิงอรรถ ตรงกันข้ามคำอย่าง Makasar ดูจะมีเหตุผลที่เหมาะสมถ้าผู้แปลจะแปลงมาเป็นมักกะสัน ในภาษาไทย เพราะคำนี้เป็นคำที่คุ้นกันดีอยู่แล้ว

มีอีกคำหนึ่งที่เข้าข่ายการแปล โดยผลการตรวจวิจัยไปกว่า นั่นก็คือ คำว่า COMINTERN ในภาษาอังกฤษได้กลายมาเป็น กักมินเทิน ในภาษาไทย (ดู ท. 166) ราวกับว่าองค์กรดังกล่าวเป็นที่หนึ่งกับ กักมินตั้ง ของจีน

ประการสุดท้าย ซึ่งเป็นประการที่สำคัญที่สุดก็คือ นอกจากความสามารถใน

การใช้ภาษาไทยของผู้แปลจะค่อนข้างจำกัดแล้ว ความรู้ภาษาอังกฤษที่ปรากฏในงานแปลชิ้นนี้ก็ยิ่งจำกัดอีกด้วย ซึ่งทำให้หนังสือเล่มนี้ในหลายต่อหลายตอนให้ภาพประวัติศาสตร์ของอินโดนีเซียที่ตรงข้ามกับที่เชนุดตินต้องการ

ความจำกัดในความรู้ภาษาอังกฤษของผู้แปล เห็นได้ตั้งแต่ความผิดพลาดในการแปลคำที่น่าจะไม่มีปัญหาทางภาษาที่สุดสำหรับผู้มีประสบการณ์ในการแปลงานทางประวัติศาสตร์มามาก เป็นต้นว่า

คำว่า interests ในต้นฉบับภาษาอังกฤษ ที่น่าจะแปลว่า ผลประโยชน์ ผู้แปลได้แปลเป็น “ความสนใจ” ตัวอย่างเช่น

“ความสนใจของสเปนมักจะมาก่อนของโปรตุเกสในอาณาจักรทั่วกันแล้ว” (ท. หน้า 64)

“แวน ดือเมน... ได้ทำสัญญาให้สุดด้านยอมรับว่าขอสันติสนใจหมู่เกาะเครื่องเทศ” (ท. หน้า 72)

“ยิ่งความสนใจในการค้าของพวกเขาผูกพันกับปีศาจเวียกยิ่งขึ้นเท่าใด” (ท. หน้า 86)

“กฎหมายนี้ก็จำกัดกิจกรรมของผู้ลงทุนตามความสนใจของชาวอินโดนีเซีย” (ท. หน้า 113 ในที่นี้ ควรจะเป็น เพื่อผลประโยชน์)

วลา

คำที่มีความหมายอีกจำนวนมากที่ไม่น่าจะเข้าใจผิดยังมีปรากฏอีก เช่น

คำว่า complex (ใน อ. หน้า 39) ควรจะแปลว่า กลุ่มอาคารหรือเทวสถาน ไม่ใช่แปลว่า ความยุ่งยาก ดังนั้นประโยคที่ว่า “ซึ่งเมื่ออย่างที่สุดสมัยที่ 10 ก็มีเรื่องยุ่งยากเกิดขึ้น” (ท. หน้า 31) จึงต้องเป็น “กลุ่มอาคารเทวสถานเหล่านี้สร้างขึ้นในระหว่างรัชกาลที่ 10 (ของราชวงศ์เศเลนทร์)”

คำว่า economically (อ. หน้า 73) ต้องแปลว่า ในเชิงเศรษฐกิจ ไม่ใช่แปลว่า ที่ประหยัด (ท. หน้า 62) ดังนั้น “ในการอ้าง

ถึงการมาของชาวโปรตุเกส เขาก็ให้เห็นว่า “สมัยอาณานิคมของโปรตุเกสสร้างขึ้นจากสงคราม การกระทำโดยไม่มีเจตนาและความรุนแรง มิได้มีจุดใดเลยที่ชี้ให้เห็นระดับของ “พัฒนาการขั้นสูง” ที่ประหยัดสำหรับการค้าในเอเชีย” นั้น ที่ถูก จะต้องแปลเป็น “เมื่อกล่าวย้อนไปถึงการเข้ามาของโปรตุเกส เขาได้แย้งว่า ระยะเวลาอาณานิคมของโปรตุเกสที่เกิดขึ้นและตั้งอยู่บนพื้นฐานของการทำสงคราม การใช้กำลังบังคับ และความรุนแรงนั้น ไม่ได้เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าเป็นการพัฒนาการค้าของเอเชียในเชิงเศรษฐกิจให้สูงขึ้น ไปอีกขั้นหนึ่งแต่อย่างไร”

คำว่า assumption of direct control (อ. หน้า 77) ต้องแปลว่า การเข้าไปทำการปกครองโดยตรง ไม่ใช่ ข้อเสนอของการปกครองโดยตรง (ท. หน้า 65)

คำว่า confidence (อ. หน้า 92) ต้องแปลว่า ความไว้วางใจ ไม่ใช่ ความลับ (ท. หน้า 78)

คำว่า definition (อ. หน้า 103) ต้องแปลว่า คำจำกัดความ ไม่ใช่วิธีการสรุป (ท. หน้า 88)

คำว่า Dialectical Materialism (อ. หน้า 191) ต้องแปลว่า วัตถุนิยมภาษาวรรี ไม่ใช่ วัตถุนิยมพื้นเมือง (ท. หน้า 165) ดูเหมือนผู้แปล หรือ ผู้ช่วยผู้แปล ? จะเข้าใจว่า dialectical ในที่นี้คือ dialect ที่แปลว่า ภาษาพื้นเมือง

คำว่า Lieutenant Governor (อ. หน้า 226) ต้องแปลว่า รองข้าหลวงใหญ่ ไม่ใช่ นายร้อยเอกข้าหลวงใหญ่ (ท. หน้า 194)

วลา

การเข้าใจคำแปลผิด ๆ เช่นนี้ บ่อยครั้งที่ทำให้ได้สาระที่ตรงกันข้ามกับที่ปรากฏอยู่ในฉบับภาษาอังกฤษ เป็นต้นว่า “Buddhism in it not worth speaking of.” (อ. หน้า 377) นั้น ผู้แปลแปลว่า “คนไม่นิยมกล่าวถึงพุทธศาสนา” (ท. หน้า 30) ทั้ง ๆ ที่ควรแปลว่า “พุทธศาสนาที่นั่นไม่มีค่าควรแก่การกล่าวถึง”

คำว่า retention (อ. หน้า 131) ต้องแปลว่า ให้งงอยู่ ไม่ใช่ การสะสาง (ท. หน้า 112)

คำว่า safe for (อ. หน้า 132) ต้องแปลว่า ปลอดภัยสำหรับ ไม่ใช่ ปลอดภัยจาก (ท. หน้า 113)

คำว่า Papists doe (อ. หน้า 61 เซิง อรรถ 8) ต้องแปลว่า (อย่างที่) พวกคาทอลิกปฏิบัติ ไม่ใช่ พวกแปปิสโต (ท. หน้า 51)

“The failure of the revolts marked the effective end of Communist activity in colonial Indonesia.” (อ. หน้า 195) ผู้แปลก็แปลเป็น “ความผิดพลาดของการกบฏซึ่งให้เห็นจุดหมายปลายทางที่ได้รับผลคชงกิจกรรมคอมมิวนิสต์” (ท. หน้า 168)

หรือในหน้า 175 ฉบับภาษาไทย ในประโยคที่ว่า “เสรีภาพต่าง ๆ ของพลเรือนเพิ่มขึ้นอย่างมาก” ก็ผิดจากความหมายเดิมที่ต้องแปลว่า “การสูญเสียสิทธิเสรีภาพ (ของชาวพื้นเมือง) เพิ่มขึ้น (increasingly eroded)” (ดู อ. หน้า 203)

ประโยคที่ว่า “By June the Dutch attitude was hardening, and in July, without making any attempt to resort to arbitration, the Dutch declared that,” (อ. หน้า 231) ผู้แปลได้แปลว่า “ทอมมาถึงเดือนมิถุนายน ท่าทีของฮอลันดาแข็งกร้าวขึ้น และในเดือนกรกฎาคมโดยมิได้พยายามหันไปใช้ระบบตัดสินขาด ฮอลันดาประกาศว่า” (ท. หน้า 198)

นอกจากการเข้าใจคำภาษาอังกฤษจำนวนมากผิดความหมายที่แท้จริงแล้ว ก็ยังปรากฏความเข้าใจผิดในโครงสร้างประโยคภาษาอังกฤษที่จะพบเห็นบ่อย ๆ เช่น

“In West Java live the Badui, who quite deliberately withdrew to the mountains when Java became predominantly and officially Moslem in religion. Since then they have had only minimal contact with their non-Badui neighbors.” (อ. หน้า 10) ผู้แปลแปลว่า “ในชาวตะวันตกก็มีพวกบาดุยอาศัยอยู่ พวกนี้ร่นถอยไปอยู่แถบภูเขาเมื่อชาว

หันมารับนับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ และเป็นทางการ นับตั้งแต่นั้นมา พวกชาวก็มีการติดต่อกับเพื่อนบ้าน...” (ท. หน้า 6) ในที่นี้คำว่า they ต้องหมายถึงพวกบาดุยเท่านั้น ไม่ใช่พวกเขา

“Dampier was in Atjeh when the last of four women rulers occupied the throne.” (อ. หน้า 83) ก็แปลเป็น “แคมเปียร์อยู่ในอัจเจเมื่อมีประมุขสตรี 4 นางสุดท้ายครองบัลลังก์อยู่” (ท. หน้า 70)

“We must state that we can hardly imagine in what way a revolution based upon the system of liberty and rights of the people could be introduced into this country without destroying its value for the home country.” (อ. หน้า 118) ก็แปลเป็น “เราต้องแสดงให้เห็นว่า เราแทบจะนึกไม่ออกว่าจะนำการปฏิวัติที่มีพื้นฐานจากระบบเสรีภาพและสิทธิของประชาชนเข้ามาสู่ประเทศนี้ได้ด้วยวิธีใดโดยไม่ทำลายค่านิยมของเสรีนิยมในเมืองแม่”

“Suwardi Surjaningrat is more commonly known by the name he adopted at forty, Ki Hadjar Dewantere, signifying a renunciation of his claim to privilego as

member of the Javanese nobility.” (อ. หน้า 180) แปลเป็น “สุวารดี สุรจา หนึ่งในบรรดามักเป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปในชื่อที่เขามาใช้เมื่อมีอายุได้ 40 ปีแล้ว คือ กี ฮัดจารี เทวันโตโร แสดงให้เห็นถึงการกลับมาอ้างสิทธิในอภิสิทธิ์ของชนชั้นผู้ดีชาว...” (ท. หน้า 156)

“In a period when Dutch policy was increasingly repressive this was one small gain for the nationalists. For the first time the government had been forced, by combined Indonesian pressure, to repeal repressive legislation.” (อ. หน้า 182) ก็แปลเป็น “ในสมัยที่นโยบายฮอลันดาถูกกดขี่มากขึ้น สิ่งนี้เป็นผลกำไรจำนวนน้อยของนักชาตินิยม เป็นครั้งแรกที่รัฐบาลถูกบังคับด้วยแรงกดดันร่วมกันของชาวอินโดนีเซีย ให้อุทธรณ์กฎหมายที่บีบบังคับนั้นได้” (ท. หน้า 158)

“Apart from the transport workers’ unions, the majority were white collar ones, such as that formed by the employees of government pawnshops. There were several abortive strikes, and as a result of the one by the government pawnshops officials the union leader, Abdul Muis, was arrested and sent back to his own district, Minangkabau.” (อ. หน้า 192) ก็แปลเป็น “นอกเหนือไปจากสหพันธ์คนงานขนส่ง ส่วนมากเป็นคนที่เศษขัง เช่น ก่อตั้งขึ้น โดยคนงานในโรงรับจำนำของรัฐบาล มีการก่อกวนเกิดขึ้นหลายครั้งแต่ไม่สำเร็จ และผลลัพธ์ประการหนึ่งก็คือ ข้าราชการโรงรับจำนำของรัฐบาลจับผู้นำสหพันธ์ชื่ออับดุลมูอิส ส่งกลับไปยังเขตของตนคือมินังกาบาว” (ท. หน้า 166)

“When the Governor-General, in his opening remarks, foreshadowed a greater degree of autonomy for the Indies, the Chairman, himself a government appointee, replied ‘We are grateful but not satisfied.’ The Council then rejected a proposal that a loyal cable should be sent to the Queen...” (อ. หน้า 197) ก็แปลเป็น

“เมื่อข้าหลวงใหญ่กล่าวเปิดการประชุมแสดงความคิดอย่างเปิดเผย กล่าวทำนายว่าคนในหมู่เกาะอินดิสจะเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้นตัวประธานซึ่งเป็นผู้ที่รัฐบาลแต่งตั้งขึ้นกล่าวตอบว่าเรารู้สึกตื้นตันใจ สภาจึงขัดขวางข้อเสนอแนะและส่งโทรเลขไปถวายพระ-ราชินี” (ท. หน้า 170)

หรือ “an open challenge to the Japanese (and a reproach to his fellow Moslems)” (อ. หน้า 213) ก็แปลเป็น “เป็นการท้าทายชาวญี่ปุ่นอย่างเปิดเผย (เป็นที่ติเตียนของเพื่อนร่วมชาติมุสลิมของเขา)” (ท. หน้า 184)

วลา

ภาษาไทยที่เข้าใจยากและการเข้าใจความหมายของคำและโครงสร้างประโยคในภาษาอังกฤษที่ผิดพลาดจนทำให้ได้สาระที่ตรงข้ามยังมีอีกไม่น้อยตลอดหนังสือภาคภาษาไทยเล่มนี้ ปัญหาที่น่าถามในที่นี้ก็คือว่า ความรับผิดชอบที่ควรจะมีต่องานแปลตำราทางวิชาการสำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัย ควรเป็นของใคร ผู้แปลผู้เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย บรรณารักษ์หรือเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย หรือ มูลนิธิโครงการตำราฯ ซึ่งมีคณะกรรมการเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย ใครบ้างที่ควรต้องรับผิดชอบกับงานที่ไร้คุณภาพและมาตรฐานทางวิชาการ หรือว่าควรเป็นความรับผิดชอบร่วมกัน นักศึกษามหาวิทยาลัยก็คนแล้วที่ตกเป็นเหยื่อของข้อมูลผิด ๆ จากงานแปลขึ้นนี้ และจะมีอีกเท่าไรในเวลาต่อไป

สิ่งที่น่าสังเกตอีกข้อหนึ่งก็คือว่า หนังสือเล่มนี้แปลเสร็จในระหว่างปี 2518-2519 และเพิ่งนำมาตีพิมพ์ในปี 2523 ตลอดเวลาเกือบ 5 ปีที่ผ่านมา มีใครในกลุ่มผู้ต้องรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็น ผู้แปล บรรณารักษ์ หรือ มูลนิธิโครงการตำราฯ ที่สนใจตรวจสอบความถูกต้องในการแปลบ้างหรือไม่

ฉลอง สุนทราวณิชย์
คณะอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นายมี ชูทอง (เรียบเรียง)
นิทานพระมาลัย (เปรี้ยว) เทียบ
ทางปัญญา กฎแห่งกรรม
กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์ศิลปา-
บรรณาคาร, 2515
304 หน้า ราคา 30 บาท

บทนำ

เหตุที่ต้องมีวงเล็บในชื่อเรื่องข้างต้นก็เพราะชื่อที่ปกในของหนังสือได้พิมพ์ไว้เต็มยศ และยังมีขยายต่อว่า “...ในด้านบุคลลาธิษฐาน เทียบตามหลักกรรมอ่านแล้วเกิดปัญญามหาศาลยิ่ง จัดพิมพ์ขึ้นพุทธศักราช” นับเป็นการโฆษณาเกินตั้งแต่หน้ารองปกเลยทีเดียว

เท่าที่พบในหอสมุดแห่งชาตินั้น มีหนังสือที่มีเนื้อหาทำนองเดียวกันนี้ 5 ฉบับด้วยกันคือ ฉบับพิมพ์ปี 2492, 2494, 2508, 2515 และ 2516 โดยเฉพาะฉบับหลังสุดนี้ มีภาพประกอบด้วยรวม 8 ภาพเกี่ยวกับพระมาลัยเหาะไปสวรรค์, พระมาลัยสนทนารวมกับพระอินทร์, ตอนเหาะไปเมืองนอก, ตอนสัตว์นรกได้รับทุกข์เวทนา, ตอนพระมาลัยมีความสังเวช

สลดใจในสัตว์นรก, พระมาลัยกลับมาสอนมนุษย์ให้ทำความดี, ตอนผลบุญที่มนุษย์ทำความดีได้รับ และตอนความสุขที่มนุษย์ผู้กระทำความดีได้รับ ภาพเหล่านี้วาดโดยนักเขียนนิรนามและเป็นภาพลายเส้น ฝีมือหยาบ เพราะบางภาพเช่น ตอนพระมาลัยสังเวชกลับเป็นภาพพระมาลัยกำลัง “อมอ้ม” เป็นต้น หนังสือเล่มต่างๆ มีชื่อผิดแผกกันออกไป และต่างก็พิมพ์ว่า สงวนลิขสิทธิ์ด้วยกันทั้งสิ้น แต่ได้เปรียบเทียบเนื้อหาแล้วเหมือนกันโดยตลอด และที่แปลกประหลาดก็คือ บางทีฉบับหลัง ๆ คัดข้อความผิดจากเล่มต้นอย่างไม่มาเป็นไปได้ ซึ่งนอกจากการเปลี่ยนแปลงทางภาษา เช่น พระอัฐรุธดาจารย์ (2494) เป็นพระอรธธดาจารย์ (2508) และการพิสูจนอักษรผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ แล้ว ที่สำคัญก็ได้แก่ การเรียงพิมพ์ ยกข้อความมาต่อกันผิดไปทั้งกระปิ เช่น หน้า 32 บรรทัดที่ 3 จากล่าง ต้องไปอ่านต่อกับข้อความในหน้า 35 บรรทัดที่ 7 จากล่าง ซึ่งก่อให้เกิดความสับสนในการอ่านอย่างยิ่ง และที่ว่าแปลกก็คือ ผิดเช่นนี้เหมือนกันทุกอย่าง ในฉบับที่พิมพ์ปี 15 และปี 16 กลายเป็นว่าฉบับที่พิมพ์ครั้งต้น ๆ (แต่เก่าและชำรุดมาก) มีการตรวจตราทั้งศัพท์แสง และระมัดระวังการแบ่งวรรคดีกว่ามาก อย่างไรก็ตาม ผู้วิจารณ์ใช้ฉบับ 2516 ซึ่งยืมมาจากห้องสมุดคณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ โดยความอนุเคราะห์อย่างเต็มใจยิ่งจากอาจารย์ฉลอง สุนทราวณิชย์ แห่งภาควิชาประวัติ-ศาสตร์ ผู้วิจารณ์ขอขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

อนึ่งในหนังสือเล่มนี้นับแต่ปี 2494 ได้มีการเพิ่ม “พระมาลัยเทศนา” ซึ่งรวบรวมโดย ธวัช เพ็ญประภัสสรร์ เข้าไว้ด้วย มีลักษณะย่อลงกว่า “นิทานพระมาลัย” มาก แต่มีรายละเอียดบางอย่างผิดออกไปบ้าง ดังจะกล่าวถึงในตอนท้ายของบทวิจารณ์

บทวิจารณ์

จากในคำนำของฉบับโรงพิมพ์ไทย ปี 2492 ซึ่งใช้ชื่อหนังสือว่า *มัลลัทเทวนิทาน* ฎีกามัลลัทเทวสูตร นั้น ขุนโสภิต-อักษรการได้เขียนไว้ว่า “*ปรมัตถ์โศติกา ฎีกามัลลัทเทวสูตร... พระธรรมกถึกใช้เทศน์ ปัจจุบัน วิสัยนัก สามธรรมาสน์ คือ พระมัลลัทธรรมาสน์หนึ่ง พระอินทร์ธรรมาสน์หนึ่ง พระบรมโพธิสัตว์ศรีอารยธรรมาสน์หนึ่ง มีผู้ชอบฟัง ขอบอ่านมาก ถึงกับมาขอให้ข้าพเจ้าจัดพิมพ์ขึ้นให้แพร่หลาย เพราะฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงพยายามหาต้นฉบับมาได้หนึ่งคัมภีร์ จึงขอให้นายมี ขูของ...แต่ง สำหรับผู้ใ้รู้ภาษาบาลีอ่าน...*” และจากการที่มีจำนวนพิมพ์ต่อ ๆ มาถึง 5 ครั้ง (แม้ในช่วงเวลา 24 ปี) ก็นับว่าเป็นหนังสือที่ได้รับการนิยมค่อนข้างแพร่หลาย การเปลี่ยนชื่อจากมัลลัทเทวนิทาน ฎีกามัลลัทเทวสูตร มาเป็นนิทานพระมัลลัท เทียบทางปัญญา กฎแห่งกรรมนั้น เข้าใจว่า เพื่อให้ “ทันสมัย” กับความหมายในปัจจุบัน เพราะคำว่า เทวนิทาน ก่อนข้างให้ความสำคัญอยู่กับเทวดานางฟ้า ในทำนองนิทานประเภท Myth และคำว่า เทวสูตร ก็ดูจะลึกลับเป็นรหัสลับที่เดียว ส่วนเรื่อง กฎแห่งกรรม นั้น เป็นเรื่องมาก่อนข้างแพร่หลายอยู่มากในสังคมไทย ปัจจุบัน¹ เช่นเรื่องกฎแห่งกรรม ของ ท. เลียงพิบูลย์ หรือภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับกฎแห่งกรรม เป็นต้น จนทำให้เกิดความรู้สึกว่าเรื่อง หรือวลีนี้ มีอิทธิพลมากและกว้างขวางกว่าหลักพุทธศาสนาแท้ ๆ ในเรื่องการสอนให้ทำความดีละเว้นความชั่ว ทั้งนี้ เพราะ กฎแห่งกรรม ในสมัยปัจจุบันมักเข้าใจในความหมายที่ปะปนกับ ชะตาลีจิต หรือ พรหมลิจิต ซึ่งก่อนไปในทางศาสนาพราหมณ์หรือไสยศาสตร์² ซึ่งที่จริงแล้ว กฎแห่งกรรม ในแนวความหมายของ ท. เลียงพิบูลย์ อันเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวางนั้น ไม่สอดคล้องกับ ความหมายที่เป็นสังฆธรรมแห่งพระพุทธศาสนา นัก ดังจะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนามีได้

บับบังคับให้เชื่อถืออย่างมง่าย³ หรือสอนมิให้คนเชื่อถือสิ่งต่าง ๆ โดยปราศจากเหตุผล แต่ได้มีการตั้งข้อสังเกตว่า หลักการใช้เหตุผลของคนไทยในแง่ดังกล่าว หละหลวมและขาดลักษณะที่เป็นวิทยาศาสตร์⁴ จึงอาจอธิบายได้ว่าเหตุใด ความไม่สอดคล้องดังกล่าวจึงยังดำรงอยู่ได้อย่างกลมกลืนในความรูสึกนึกคิดของคนไทย บางส่วน

ในสารบัญของหนังสือนิทานพระมัลลัท แบ่งออกเป็น 10 หัวข้อคือ มีการไหว้พระรัตนตรัย กล่าวถึงการเกิดนิทานนี้ว่าเป็น “กรุณาจิตแก่หมู่สัตว์” ของผู้แต่ง กล่าวถึงความหมายของพระไตรรัตน์ และมากล่าวถึงมูลเหตุแห่งนิทานอีก หัวข้อที่ 5 เป็นการอธิบายที่มาของศัพท์คำว่า มัลลัท เทว และ เระระ ต่อไปเป็นการไปโปรดสัตว์นรกและชาวสวรรค์ หัวข้อ 7 เป็นการเล่าถึงการสนทนากับพญายม จากนั้นเป็นเรื่องการไปดาวดึงส์ หัวข้อ 9 พระมัลลัทสนทนากับพระอินทร์ซึ่งกินเนื้อหลักิ่งหนึ่งของนิทาน สุดท้ายเป็นเรื่องพระมัลลัทสนทนากับพระศรีอารียะและพระอินทร์สนทนากับอุบลเทพบุตร

จากหัวข้อดังกล่าวจะเห็นว่าพระมัลลัท เป็น “สื่อกลาง” เชื่อมเนื้อหาทั้งหมด ยกเว้นตอนท้ายเพียงเล็กน้อย สิ่งที่น่าสนใจคือ แม้จะเต็มไปด้วยศัพท์บาลียาก ๆ หรือพระคาถาบทต่าง ๆ ซึ่งมีแทรกอยู่แทบทุกหน้า แต่ก็อ่านเข้าใจสาระได้โดยตลอด การที่ผู้เรียบเรียงใส่ศัพท์ต่าง ๆ ดังกล่าวไว้ อาจจะต้องการให้เกิดความรู้สึกในหมู่ผู้อ่านในด้านความขลัง ความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ธรรมดาในวงการศาสนา โดยเฉพาะการที่หนังสือนี้ใช้ชื่อว่า นิทาน มาตั้งแต่แรก ทำให้ผู้อ่านก่อนความรู้สึกว่าเป็นเรื่องหลอก ๆ จริงบ้างไม่จริงบ้าง และเมื่อตัดคำว่าเทพ ออกจาก นิทาน นานไปอาจทำให้ศรัทธาความเชื่อในเรื่องพระมัลลัท พระศรีอารียะ ตลอดจน

ได้ จึงต้องมีวิธีการมิให้ นิทานศาสนานี้ เกิดความเสื่อม มิฉะนั้นแล้ว หลักธรรมคำสอนที่แทรกอยู่อาจหมดความหมายไป นอกจากนี้ผู้อ่านจะได้ทราบความหมายของศัพท์บาลีจากคำภาษาไทยที่กำกับคู่กันไป เช่น กระทำกาลกิริยาตาย ฯลฯ

เนื้อหาโดยย่อใน “นิทานพระมัลลัท เทียบทางปัญญา กฎแห่งกรรม” นี้ ไม่ต่างจากใจความหลักใน พระมัลลัทคำสวด⁵ หรือ มาเลขยเทวด เถรววด⁶ หรือโดยเฉพาะ พระมัลลัทคำหลวง⁷ เท่าใดเลย กล่าวคือมีพระอรหันต์องค์หนึ่งชื่อพระมัลลัท อยู่ในเกาะลังกา มีปัญญาอิทธิฤทธิ์มาก เคยท่องเที่ยวไปในนรกภูมิเพื่อโปรดสัตว์ และมาเทศนาสั่งสอนให้มนุษย์โลกทำบุญและแผ่ส่วนบุญไปให้ญาติที่ตกทุกข์ได้

¹ สมเกียรติ วินทะนะ, “วรรณกรรมพุทธศาสนาแบบชาวบ้าน พิจารณากรณี: กฎแห่งกรรมของ ท. เลียงพิบูลย์” วรรณกรรมศาสตร์ 7/2 (ต.ค.-ธ.ค. 20) หน้า 82.

² เฉลิมเกียรติ มิวานวล, “ชะตากรรม เสรีภาพ และชีวิต : บทศึกษา โลกทัศน์ทางศาสนาของคนไทย” วรรณกรรมศาสตร์ 6/2 (ต.ค.-ธ.ค. 19) หน้า 119-120.

³ สมเกียรติ, เรื่องเดิม, น. 100-101.

⁴ เฉลิมเกียรติ มิวานวล, “แนวความคิดเรื่องสังขะในทัศนะของคนไทย : บทสำรวจ” วรรณกรรมศาสตร์ 8/3 (ม.ค.-มี.ค. 22) หน้า 54-61.

⁵ ไพรตดู ไพศาล เขานันต์, “พระมัลลัทคำสวด : วรรณกรรมชาวบ้าน” ใน โครงการสังสรกรรมวรรณกรรมและวรรณกรรม (คณะมนุษยศาสตร์ มศว. โรงพิมพ์พิมพ์แชน 2522) น. 150.

⁶ ไพรตดู สุภาพร มากแจ้ง, มาเลขยเทวด เถรววด - การตรวจ สอนชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์ วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาฯ 2521.

⁷ ไพรตดู เจ้าฟ้าธรรมาริเบต, พระมัลลัทคำหลวง พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นางเจียน ผดุงเกียรติ 15 ก.พ. 09 โรงพิมพ์พิมพ์หามกุฏราชวิทยาลัย 2509, 46 หน้า และดู ประทีป ชุมพล วรรณคดี วิเคราะห์, สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น 2518 น. 1-3.

ยากในนรก นอกจากนี้ ยังเคยไปโปรด ชาวสวรรค์และนำข้าวมธุวมธุวมมา บอกรับบุญ วันหนึ่งได้มีชายยากจนมา ถวายดอกบัว พระมาลัยจึงนำไปบูชาพระ เจดีย์จุฬามณีในดาวดึงส์ และได้พบสนทนา ธรรมกับพระอินทร์ รวมทั้งเรื่องบุญกรรม ของเทวดา 12 องค์ ที่ทยอยกันไปนมัสการ พระเจดีย์ ต่อมาก็ได้สนทนาธรรมกับ พระศรีอารีย์พระบรมโพธิสัตว์ รวมทั้ง เรื่องเกี่ยวกับสภาพความเป็นไปในโลก มนุษย์ต่าง ๆ และวิธีที่จะได้เกิดในศาสนา พระศรีอารีย์เพื่อให้พระมาลัยกลับมาแจ้ง ข้าวมธุวมให้ชาวชมพูทวีปทราบโดยทั่วกัน และกล่าวถึงพระอินทร์สนทนากับอุบล เทพบุตร หรือชายยากที่ได้อวยดอกบัว ในกาลก่อน

แนวความคิดที่สำคัญและย่ออยู่ เสมอ คือ การสอนให้ประพฤติปฏิบัติ ตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และพระ มาลัยจะถือเป็นหน้าที่ในการซักถามความ กระจางเกี่ยวกับมลทินของพญามลทิน ในเรื่องความเมตตากรุณา ซึ่งขัดกับการลง โทษเปรตและสัตว์นรกต่าง ๆ ตลอดจน มลทินของพระอินทร์ในเรื่องการลักพา นางสุชาดา ซึ่งขัดกับเรื่อง กามสมุจฉา- จารี เพราะพระอินทร์ได้นำมาจากศัตรู คือท้าวไพจิตราสูร เป็นต้น อย่างไรก็ตาม วิสัยนาอธิบายที่ปรากฏออกมานั้นมีที่ไม่ สมเหตุผลอยู่บ้าง ทั้ง ๆ ที่พระมาลัยพยายาม ที่จะมิพจนาแทนมนุษย์ซึ่งสังสัยให้สัน สงสัย แต่ผู้วิจารณ์เห็นว่า ยังไม่หายสงสัย อยู่ดี เช่น เกี่ยวกับข้อหาว่าพระอินทร์ลัก พระเขี้ยวแก้วของโทณพราหมณ์ โดยอ้าง ว่า “...บุคคลผู้ใดผู้หนึ่งมีบุญญาธิการมาก สมควรจะได้รับพระบรมธาตุของพระ- พุทธองค์แล้ว บุคคลผู้นั้นก็ได้ด้วยเดชา- นุกาพของตน เหตุว่าพระบรมธาตุนั้นเป็น แก้วหาค่ามิได้ ถึงจะรบบรามาพันถึงตาย ก็ไม่เสียตายชีวิต ต้องคิดหาอุบายให้ได้ พระบรมธาตุนั้นจนได้ พระเขี้ยวแก้ว

พระองค์นี้มาประดิษฐานในเทวโลก ด้วย บุญญาธิการของโยมมากกว่าโทณ- พราหมณ์...” (86) นั้น ไม่ใช่แนวทาง ของพุทธศาสนาเลย และยิ่งพระมาลัยได้ ทิ้งท้ายออกมากลายเป็นว่า “...ถ้อยคำซึ่ง ว่าพระอินทร์เป็นโจร พระอินทร์เป็นขโมย ลักพระเขี้ยวแก้วของโทณพราหมณ์ โวหาร โลกกว่าเป็นโลกวัชชะเป็นถ้อยคำสมมุติ จริงบ้างไม่จริงบ้าง เป็นสินไหมพินัยปรับ โทษพระอินทร์อย่างนี้ ประสงค์จะลอง กำลังขันติคุณของพระอินทร์...” เช่นนี้ก็ ไม่ช่วยแก้ข้อสงสัยอะไรเลย ผู้วิจารณ์ เห็นว่าการเพิ่มเติมเรื่องนี้เข้ามาในนิทาน กลับจะทำให้เกิดความเข้าใจไขว้เขว เห็น ดีเห็นงามไปตามคำกล่าวของคู่สนทนา ซึ่งเป็นแนวทางที่ไม่สมเหตุผล เพราะ เป็นการขำในเรื่อง บุญ เรื่องอำนาจในทาง มิชอบ ข้าเมื่ออธิบายยังไม่ทันแจ้งในข้อหา นั้นก็มาโทษว่าเป็น คำกล่าวเล่นกันในหมู่ ชาวโลกไปเสียอีก ดูช่างเป็นการหาทาง ออกที่ไม่ประเทืองปัญญาและอารมณ์เอา เสียเลย อาจให้ข้อสังเกตในตอนนี้ได้ว่า แนวความคิดที่เป็น ตัวแทน ในลักษณะ อำนาจนิยม ยังคงคิดอยู่ในสังคมไทยและ ในระบบความเชื่อของคนไทย เพราะแม้ แต่ท่านผู้เรียบเรียงซึ่งเป็นเปรียญก็ คิด เช่นนั้น อย่างไรก็ตาม เราไม่ทราบว่า จุด เน้นที่แน่นอนของท่านคืออะไร การกล่าว เช่นนี้อาจจะดูปริกปรายอยู่บ้าง เช่นหาก ท่านผู้เรียบเรียงติดการเน้นที่ประโยคที่ว่า “...ประสงค์จะลองกำลังขันติคุณของ พระอินทร์...” ก็อาจจะตีความออกไปอีก ทางหนึ่งได้

สิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งอีกประการ หนึ่งก็คือ การห้ามหรือการดิเียนความ ลุ่มหลงในลัทธินอกพระพุทธศาสนา ซึ่ง ไม่ปรากฏเด่นชัดมาก่อนในพุทธประวัติ เพราะพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาให้ ลัทธิเสรีประชาธิปไตยมิได้บับบังคับเช่น นั้น เราจะพบตัวอย่างของความใจกว้างนี้

ได้อย่างน้อยก็ในกาลามสูตร อย่างไรก็ตาม หากการห้ามนั้นมาจากศาสนิกอย่าง พระอินทร์ ก็อาจจะไม่น่าแปลกนัก เช่น “...ถ้ารักใคร่ในไตรสรณคมน์แล้ว อย่า สละชีวิตแก่ใครผู้อื่นนอกจาก พระพุทธ- ศาสนา ยอ้านับถือเทพารักษ์ อย่ากระทำ เคารพยำเกรง พระไตรสรณคมน์จะเศร้า หมอง จะประกอบด้วยโทษ หากเกิดผล อานิสงส์มากไม่ อย่าเกิดสงสัยในพระ พุทธาธิคุณอย่างถือถือผิดตามลัทธินอก พระศาสนา...” (124) และอ้างพระพุทธ- ฎีกา ว่า เข กิจ พุทฺธ สรณํ คตาเส ซึ่งถือว่า หากรู้จักพระพุทธานุคุณว่าเป็นสิ่งที่พึ่งแก่ สัตว์แล้ว “...อาจจะปิดประตูจตุรกายภูมิ ทั้งสี่ได้...” (124) แต่ทว่ายอมเป็นเรื่อง นำประหลาดใจ ถ้าการห้ามดังกล่าวเป็น คำพูดของพระบรมโพธิสัตว์ พระศรีอารีย์ ผู้จะได้ตรัสรู้ในภพหน้า เช่นกล่าวไว้ ผู้ที่ จะได้ไปเกิดในยุคพระศรีอารีย์ จะต้องจัด เครื่องสักการบูชาพระธรรมเทศนา มหา เวสสันดรชาดก “...แล้วนั่งสดับให้จบ ในเวลาวันเดี่ยวนั้น...” (210) และ “... พระธรรมเทศนาอื่น ๆ นอกจากมหาวส- สันดรชาดกนั้น...ยากที่จะสอดส่องกระแส ความให้เห็นอรรถาธิบาย...ผู้มีสติปัญญา น้อย มีอาจจะหยั่งรู้...เชื่อกันอันธพาลได้ สดับ...ไม่เข้าใจเนื้อความเลย...หาบังเกิด ความยินดีไม่ ก็จะไปบอบายภูมิเสียเปล่า ๆ ...” (211) และอธิบายว่า “อันกำหนดลง ไว้ให้สดับในวันเดียวให้จบนั้นก็จะให้ ได้ซึ่งผลบุญให้อย่างด้วยกำลังศรัทธากล้า- หาญทรมาณกายนั่งสดับจนจบ...” (212) หรือข้อความในหน้า 215 “บุคคลที่ไม่พบ ศาสนาของโยม (พระศรีอารีย์)...คือคน กล่าวถ้อยคำดิเียนนินทาพระอรีย์เจ้า ทั้งหลาย ฯลฯ คนฆ่าพระโพธิสัตว์ ผู้เป็น หน่อพุทธางกูร อันได้ทรัพย์การณทำนายน แล้ว” เหล่านี้ ก่อนข้างเป็นการผูกขาด และบังคับกลาย ๆ และเงื่อนไขที่เกี่ยวกับ หลักธรรมแท้ ๆ ทางพุทธศาสนามีน้อย

มาก เช่น ห้ามเฉพาะปาณาติบาต อทินนาทาน และมุสาวาท จำกัดอยู่เพียงชั้นพระภิกษุ และภิกษุณีขึ้นไป มิได้ครอบคลุมถึงสามัญชน หรือสิ่งมีชีวิตในวงกว้างดังปรากฏในชาดก นอกจากนี้ พระมาลัยก็ร่วมผสมโรงในการตีเตียนมนุชย์ที่หาเลี้ยงชีวิตผิด หรืออัสตตบุรุษว่า “...เรียกว่ามนุชย์จัญจาล มนุชย์มลทิน” (166) และอ้าง “นักปราชญ์ตีเตียนว่า (อัสตตบุรุษ) เป็นคนทุศีล หาศักทธามิได้ มีลุ่มหลง เชื่อถือมงคลภายนอกพระพุทธศาสนา... นับถือเทพารักษ์กระทำบวงสรวงเส้นผีสาวง มักเข้าพวกเดียวกับมิครณต์...” (167) จะเห็นว่าข้อความบางตอน ซ้ำกับคำกล่าวของพระอินทร์ข้างต้นคล้ายกับการย้ำเพื่อให้เกิดความเชื่อขึ้น อาจกล่าวได้ว่าข้อความเหล่านี้เป็นการโจมตีกลุ่มคนผู้หันเหออกนอกกลุ่มนิกายของพระพุทธศาสนา ในทำนองเดียวกับข้อห้ามในศาสนาคริสต์หรืออิสลามอันเกี่ยวข้องกับ Heretical beliefs แต่เชื่อว่า ไม่มีอิทธิพลถึงขนาดก่อตั้งขบวนการก่อความรุนแรงใด ๆ ดังที่เคยเกิดการต่อต้านพวกฝรั่งในสมัยพระเพทราชา การห้ามดังกล่าวในแง่หนึ่งอาจเป็นเพียงการพยายามที่จะกระตุ้นให้เกิดการฟุ้งเฟื่องในหลักธรรมมากขึ้นกว่าการเชื่อในสิ่งที่ผู้เรียบเรียงเห็นว่าเป็นเรื่องมลายเหลวไหลไร้สาระ นอกจากนี้ การห้ามดังกล่าวอาจสะท้อนให้เห็นว่า ในระยะที่มีการเรียบเรียงนิทานพระมาลัยนี้ขึ้นนั้น (เข้าใจว่าประมาณ 2492 ตามฉบับเก่าที่สุดที่พบ) มีการตื่นตัวในการตระหนักถึงพุทธศาสนามากขึ้น โดยเฉพาะเป็นระยะที่ใกล้ถึงพุทธกาล ซึ่งไทยได้มีการฉลอง 25 พุทธศตวรรษ แต่ผู้วิจารณ์ไม่แน่ใจที่จะกล่าวพาดพิงไปถึงสภาพขวัญของคนไทยในขณะนั้น อันเนื่องมาจากกรณีสวรรคต 2489 และเหตุการณ์แควดล้อมอื่น ๆ เพราะจะเป็นการให้ข้อสังเกตที่ออกจะเกินเลยไป

แนวความคิดและเกร็ดความรู้ต่างๆ

มีปรากฏอยู่ในนิทานพระมาลัยอย่างมาก จนอาจกล่าวได้ว่า เป็นหนังสือที่ให้ความรู้ในแง่การศึกษา ความคิดความเชื่อต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ในสังคมพุทธศาสนาของไทยอย่างดีเล่มหนึ่ง เกร็ดความรู้ที่แทรกอยู่ในคำบรรยาย หรือคำสนทนาก็ดี แสดงให้เห็นว่าผู้เรียบเรียงได้เพิ่มเติมมาจากหลายแหล่งด้วยกัน เช่นนำมาจากมิลินทปัญหาเป็นการเพิ่มเติมข้อความในเรื่องการที่เปรตบางจำพวกได้รับส่วนผลและอนุโมทนาผลบุญ แล้วไปบังเกิดในสวรรค์ได้ อันเป็นแนวความคิดที่คนไทยเชื่อว่าทำบุญแล้วต้องกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลไปให้ญาติที่ตายแล้ว (13) หรือการเพิ่มเติมรายละเอียดในบทที่ 7 ว่าด้วยพระมาลัยสนทนากับพญายม ซึ่งในพระมาลัยคำหลวงหรือพระมาลัยเล่มอื่น ๆ แทบจะไม่มีกล่าวถึงเลย และจะสังเกตได้จากในการเทศน์นั้น ก็มีการสมมติเพียง ๓ ธรรมาสน์ ไม่มีธรรมาสน์พญายมแต่อย่างใด หรือการกล่าวถึงเทวทูต ๕ ประการที่ยังให้ผู้พบเห็นเกิดความสังเวชในชาติทุกข์ มีสติระลึกถึงพระไตรลักษณ์ (16) ก็มีลักษณะคล้ายในพุทธประวัติ แต่เพิ่ม วัฏฏทุกข์ธรรมคือการสังเวชในคนที่ต้องอาญาโทษ หรือการบรรยายนรกใหญ่ ๘ ขุม ก็มีข้อความคล้ายกันในไตรภูมิกล่าวอย่างมาก (20-25) หรือความบางตอนที่มาจากอัครกัญญาสูตร เช่น การกล่าวถึงไฟประลัยล้างโลกจนเกิดสูญญกัลป์ว่างเปล่าจากท่านผู้ทรงปัญญาธิการ (44, 145) นอกจากนี้ การกล่าวถึงพุทธประวัติโดยตรงก็มีอยู่บ่อยครั้ง เช่น พระพุทธเจ้าประทานพระธรรมเทศนาแก่เบญจวัคคีย์ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน (46) พระเทวทัตตีกระทำให้สังฆเภทกรรมจนถูกธรณีสูบ (47) ฯลฯ นับว่าผู้เรียบเรียงสามารถที่จะรวบรวมเรื่องราวต่างๆ มาเพิ่มเติมได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในตอนที่สนทนาข้างพระอินทร์นั้น โดยที่คนไทยมีเกร็ดความรู้ต่างๆ เกี่ยวกับพระอินทร์มากมาย จึงสามารถอ่านได้

อย่างสนุกสนาน ด้วยสำนวนที่มีการหยอกเย้ากันเช่น ในเรื่องพระนาม 7 ประการของพระอินทร์ “... กันเต ข้าแต่พระคุณผู้เจริญ พระคุณแปลไม่ออกดอกหรือ...” (48) หรือ “พระคุณนี้สำนวนมากจริง ช่างซักไซ้ได้ถามจู้จี้” (54) นอกจากนี้ ท่านผู้เรียบเรียงคงตระหนักดีว่าจะมีคนช่างสงสัยตั้งคำถามว่า การที่จะให้พระมาลัยมีบุคลาแทนมนุษย์โลกในเรื่องชอกแซกต่าง ๆ อันเกี่ยวกับพระอินทร์นั้น เป็นการผิดวิสัยสงฆ์โดยเฉพาะพระอรหันต์ ดังนั้นทางออกก็คือ “...ของงวิสัยนาให้สิ้นความสงสัย อย่าให้บังเกิดถ้อยคำปรับปวาทกล่าวเตือน (ในหมู่ชาวโลก)... ได้เลย” (58) เป็นการสนับสนุนคำกล่าวที่ว่า โลกเป็นผลของความคิดมนุษย์ ตั้งแต่ปรัชญาไปจนถึงการชุบชีวิตนินทา⁸ และเป็นการแสดงออกอย่างหนึ่งว่า คนไทยนั้นกลัวคำครหานินทา ยิ่งผู้เป็นใหญ่ด้วยแล้ว ยิ่งต้องรักษาชื่อเสียงเกียรติยศของตนเอง มิให้เกิดมลทินได้สิ่งเหล่านี้อาจเป็นเครื่องถ่วงดุลมิให้ผู้ปกครองใช้อำนาจในทางมิชอบ สิ่งที่แสดงออกถึงความคิดของสังคมไทยอื่นๆ ยังมีอีกเช่น พญายมแก้ออกกล่าวหาเกี่ยวกับความเมตตากรุณาว่า “...ประเพณีครูอุปัชฌาย์อาจารย์ มารดาบิดาย่อมรักใคร่บุตรธิดา ศิษยานุศิษย์...เมื่อ...ประพฤติผิดแล้ว ว่ากล่าวสั่งสอนดุคำเข็ญตัก เพราะมีเมตตาจิต ปรารถนาจะให้บุตรธิดา...เป็นสุขหาโทษมิได้...ฉันทไฉน โยม (พญายม) ก็มีเมตตาจิตรักใคร่ในสัตว์นรกทั้งหลายเหมือนกันฉันทนั้น” (19) และยังอ้างต่อมาว่า “...วิสัยนาถูกต้องตามพระพุทธรโอาวาท (พุทโธวาท ?) ที่ทรงตรัสสั่งสอนสมควรจะได้รับความจำไปบอกกล่าวเล่าแก่ชาวโลกมนุษย์...” (20) เป็นการแสดงวิธีอบรมความประพฤติของคนตามคติไทย ๆ และยังอ้างเป็นไปตามพระพุทธรโธวาท เพื่อให้เกิดความถูกต้องหนักแน่น

ยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่าผู้เรียบเรียงเมื่อได้เพิ่มเติมคติความเชื่อไทย ๆ เข้าในนิทานพระมาลัยแล้ว ยังต้องอิงหลักทางศาสนาด้วย

อย่างไรก็ตาม การอิงหลักความเป็นเหตุเป็นผลหรือการบรรยาย บางครั้งก็ขัดกันอยู่ให้สงสัย เช่น สัตว์นรกต้องโทษประเภทหนึ่งเป็นเพราะเห็นคนต้องโทษแล้ว “...นึกสมน้ำหน้ามัน...” (17) ส่วนนายนิริยบาล (ซึ่งเป็นเสมือนพระท้าวเมธหรือเพชมาตก็ตาม) อุบัติมาเพราะ “...เห็นผู้อื่นกระทำโทษลงอาชญาต่าง ๆ พลอยยินดี...” (24) จะเห็นว่า ถ้าบุคคล 2 คนไปยืนดูนักโทษถูกประหารแล้วเกิดความรู้สึกผิดกันเล็กน้อย กลับต้องเผชิญฐานะในนรกต่างกัน ดูไม่สมเหตุผลนัก (ที่จริงเราก็ไม่มีโอกาสทราบอยู่แล้วว่าแท้จริงเป็นประการใด) หรือการที่พระมาลัยแสดงวิสัยนาแก่พระอินทร์ว่าคนพิการต่าง ๆ ที่เทียวขอทานเลี้ยงชีวิตนั้นชื่อว่ามนุษย์เปรต โดยมีได้กล่าวถึงบาปกรรมที่กระทำเช่นนั้น ดูจะเป็นการขัดกับหลักความจริงของพระพุทธศาสนา มาก แม้จะอ้างว่าเป็นการแบ่งมนุษย์โลกโดยเกณฑ์การกระทำบุญกระทำบาป (82) ทำให้เกิดความรู้สึกว่า รูปธรรมยังเป็นเกณฑ์สำคัญอันหนึ่งของลักษณะของกนดิ ในสังคมไทย นอกจากนั้น การกำหนดเงื่อนไขอื่น ๆ ก็จะเป็นการแสดงถึงความคิดเกี่ยวกับความเป็น มหาบุรุษ ในสังคมไทย เช่น เป็นสตรีไม่ได้ (ลิงคสมปตติ, 192) มีการบำเพ็ญบารมี กระทำความเพียรในการสร้างกุศล “...มิได้มีตาบอดหูหนวก แต่กำเนิด มิได้เสียสติ พิกลจริตเป็นบ้าใบ้ มิได้เป็นง่อยเปลี้ย มิได้บังเกิดในตระกูลทมิฬ ภาษาละว้า กะเหรี่ยง ฯลฯ...” (193-4) การอ้างพุทธพยากรณ์เหล่านี้

⁸ Figgis, Studies in Political Thought from Gerson to Grotius อ้างถึงใน สุเทพ อัคราภรณ์ (แปล) ลักษณะการเมือง (กท: ไทยวัฒนาพานิช, 2519) น. 177.

ข้อความบางตอนชวนให้สงสัยอย่างมากว่าเป็นจริงเพียงใด และบางตอนก็เป็นการต่อเติมอย่างไม่ต้องสงสัย เช่นการอ้างถึงชาติกระเหรี่ยง เป็นต้น ถึงแม้ความหมายโดยนัยแล้วอาจหมายถึงคนนอกศาสนา ดังกล่าวแล้ว อีกจุดหนึ่งที่อธิบายคลาดเคลื่อน คือเรื่อง อารมณ์ของเด็กอ่อน พระมาลัยวิเศษนาว่า “...สัตว์เมื่ออยู่ในครรภ์มารดานั้น ลมอัสสาสะ ปัสสาสะหาบังเกิดไม่ ครั้นเมื่อคลอดออกจากครรภ์มารดาแล้ว อัมพันตรวาทลมภายในนำเอาธาตุอันสุขุมเข้าไปด้วย ชูลีอันสุขุมนั้นจึงกระทบถูกเพดานทารก กระทำให้ตกใจ จึงร้องไห้, ตั้งแต่นั้นมา ทารกนั้นมีร้องไห้เป็นกำลัง ลึนกาลช้านานถึงสิบปี กลืนกายทารกนั้นเหือดหายลงแล้ว กำลังร้องไห้นั้นก็เหือดหายคลายลง...” (168) ในส่วนที่เกี่ยวกับลมหายใจเข้าออกนั้น คิดว่าน่าจะถูกต้อง แต่ที่ว่าทารกไม่ได้หายใจเลยนั้น ในทางความเป็นจริง ถึงแม้ทารกมีได้อาศัยปอดแต่ก็ยังต้องการออกซิเจนผ่าน

ทางสายรก นอกจากนี้จะเห็นว่า ผู้เรียบเรียงมีความคิดสองจิตสองใจในเรื่องทารก ร้องไห้ โปรดพิจารณาข้อความนี้ “...เมื่อทารกคลอดจากครรภ์มารดานั้น มีอารมณ์เป็นอดีต จิตยินดีหวังเอาคตินิมิตแต่ปฏิบัติสนธิ์นั้นเป็นอารมณ์...ถ้าทารกนั้นมาแต่เนรก ระลึกถึงกองทุกข์ในเนรก มีอาการเป็นอนอก บังเกิดความโทมน์สแล้วร้องไห้ก่อน...” (168-9) นับว่า ผู้เรียบเรียงได้รับความรู้และความเชื่อในสังคมไทยทั้ง 2 ทาง กล่าวคือ ข้อความในตอนต้นที่เกี่ยวกับลมหายใจเข้าออก ก่อนข้างเป็นวิทยาศาสตร์ ส่วนประโยคที่ยกมาเปรียบเทียบตอนท้ายเป็นเพียงความเชื่อที่รู้สึกกันอยู่ในหมู่ชาวไทยบางส่วน

ตอนที่ เป็นจุดสุดยอดของเรื่องที่น่าจะเป็นจุดดึงดูดความสนใจของผู้อ่านคือ เมื่อพระมาลัยได้พบสนทนากับพระศรีอารีย์ ซึ่งคลุมเนื้อเรื่องราวหนึ่งในสาม และข้อสนทนาเราอาจจะรู้สึกเหมือนเมื่ออ่านตอนพระมาลัยสนทนากับพระอินทร์คือว่า เหตุใด เทพ เหล่านี้ช่างไม่มีความรู้เกี่ยวกับชาวโลกบ้างเลย หรืออย่างไร โดยต้องให้พระมาลัยวิเศษนาโดยตลอด แต่ก็อาจมองอีกด้านหนึ่งว่า เทพเหล่านี้เอาใจใส่ชาวโลกดี คือแม้จะมีได้คอยสอดส่องดูมนุษย์โลกดังที่เราเคยเชื่อกัน แต่ก็ “มีความวิตกกังวลถึงมนุษย์ชาวชมพูทวีปเป็นอันมาก...” (175) ดังนั้นถ้าความเชื่อของพระมาลัย เป็นความรู้สึกนึกคิดของคนในสังคมไทย หรืออย่างน้อยก็ผู้นิยมฟังเทศน์ หรือท่านผู้เรียบเรียง เราก็จะพบตัวแทน ความคิดเหล่านั้นในการสนทนาได้ ซึ่งจะเป็นตอนที่ ปลดปล่อยความในใจออกมาหมด เช่น ความคิดความเชื่อว่า พระบรมโพธิสัตว์พระศรีอารีย์จะมาโปรด “...นรชาติชายหญิง สาธุชน ผู้เป็นสัมมาทิฐิ...กระทำการกุศลสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ดี...ใจปรารถนาล้วนจะขอบพบ...องค์พระบรมโพธิสัตว์ศรีอารีย์ เมื่อท่านได้ตรัสเป็น

พระสัพพัญญูสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตกาล...” (185-6) หรือ “...ถ้าแบ่งสัตว์ทั้งหลายในโลกธาตุออกเป็นแสนส่วนแล้ว ที่สดับพระธรรมเทศนาของพระองค์ (พระพุทธเจ้า) เกิดความเลื่อมใสส่วนเดียว...” (163-4) นอกจากนี้ พระมาลัยยังเห็นว่า “มนุษย์ทั้งหลายทุกวันนี้ มีกิจการงาน...การทำโดยแรงตนเอง...เป็นเสริมรู้จักหัดดีบรมกษัตริย์ทั่วพญามหาศาลนั้นน้อย แต่ทว่ามีสมบัติเครื่องอุปโภคบริโภคใช้สอยสมบูรณ์มั่งคั่งดี ที่เป็นคนอนาถยากไร้เชื่องโง่มีมาก...” (165) การกล่าวเช่นนั้น เราไม่อาจทราบว่าจะมีเจตนาให้คนยอมรับหรือไม่ แต่ข้อเท็จจริงก็เป็นดังนั้น และเมื่อ พระมาลัย จำแนกระหว่างสัมมาอาชีวะกับมิจจาคาชีวะ ก็อาศัยเกณฑ์ศีลธรรมของศาสนาเป็นตัวกำหนดว่ามีความชอบธรรม (166) แต่ที่ “ไม่ชอบธรรมนั้น คือขายเครื่องศตราวุธ...ค้าขายมนุษย์...เที่ยวฆ่าเนื้อเปื้อปลา และเลี้ยงสุกร และขังเปิดไก่ไว้ฆ่าขาย...ขายสุราเมรัย...ขายยาพิษ...” (166) แต่การกระทำทำนองเช่นนั้น มีอยู่อย่างกว้างขวางทั้งสังคมโลกและสังคมไทย นับว่าเป็นการทำขายต่อความถูกต้องชอบธรรมตามทัศนะของพระมาลัย อย่างมาก พระมาลัย จึงเห็นว่า “มนุษย์กระทำความบุญน้อย กระทำบาปมาก อันกระทำการกุศลซึ่งเป็นบุญญากิริยาวัตถุทั้งปวงนั้นเบาบาง กระทำบาปหยาบช้าลามกหนาขึ้นทุกที่ทวีขึ้นทุกวัน...” (177) และดังนั้นจึงเห็นว่า จิตใจของผู้จะทำความบุญเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง ถึงกับสรุปว่า จิตอุเบกขานั้นมีกำลังกล้ากว่าจิตโสมนัส ซึ่งต่างก็เป็นกุศลจิตในการจะทำความบุญ (181-2) เช่นเดียวกับที่ พระมาลัยวิเศษนา ทานศีลเมตตาภาวนา กับปวงปัญญาพิจารณาสังขารธรรมตามสติปัญญา นั้น ต่างก็เป็นกุศลเจตนา เรียกว่า กระทำบุญเหมือนกัน แต่บุญชนิด ปลงปัญญาพิจารณาสังขารธรรม นั้น มีกำลังมากกว่า (108)

แนวความคิดที่นับว่าแปลกอีกก็คือ พระศรีอารีย์ในอนาคตจะมาเป็นบุตรของพรหมณ์ (187, 188, 226, 229) โดย “...พิจารณาดูซึ่งตระกูลอันสมควรว่า ประเพณีสมเด็จพระสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย ย่อมบังเกิดในตระกูลอันโลกนับถือคือตระกูลกษัตริย์และตระกูลพรหมณ์ก็ครั้งนี้โลกทั้งหลายนับถือตระกูลพรหมณ์ว่าประเสริฐ...” (226) นอกจากนี้ยังมีการอ้างถึงด้วยว่า พระศรีอารีย์จะได้บำเพ็ญบารมีเหมือนกับสมัยพระโพธิสัตว์ของพระพุทธเจ้าแทบทุกประการ เช่น “ในอนาคตกาลเบื้องหน้านั้น โยม (พระศรีอารีย์) จะไปบังเกิดในมนุษย์โลก กระทำสัตตสคกมหาทานเสละบุตรเหมือนพระเวสสันดร...” (198, 223-4) การเล่าถึงการบำเพ็ญปรารถนารมีของพระศรีอารีย์ก็มีลักษณะแสดงถึงอิทธิฤทธิ์อย่างมากนอกไปจากการมี อีสรภาพ (203) การบริบูรณ์ด้วยแก้ว 7 ประการ (203) เช่นเมื่อเสวยพระชาติเป็นพระเจ้าสังขจักรนั้น ทรงสามารถ “...เสด็จลอยจากรัตนบัลลังก์...มีดอกบัวผุด...รับ...ไว้...” (205) และก็กระทำในสิ่งแปลก ๆ เช่น เมื่อได้ยินพระนามพระพุทธเจ้าก็สลบ (205) ทอดพระเนตรเห็นก็สลบอีก (207) การตัดศีรษะพร้อมมงกุฏของพระสังขจักรเป็นเครื่องบูชาพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้ายุคพระศรีอารีย์ (208) นับว่าเป็นการบำเพ็ญบารมีที่น่าสยดสยองพอสมควร ซึ่งแสดงให้เห็นว่านอกจากการพยายามอิงความยิ่งใหญ่ให้เป็นพิเศษเดียวกับในชาดกก่อน ๆ แล้ว ยังเน้นว่าบารมีที่ทรงบำเพ็ญนั้นยิ่งใหญ่และเสียสละจริง ๆ นอกจากนี้ยังเชื่อกันว่าพระเวสสันดรชาดกจะเสื่อมก่อนชาดกทั้งปวง และอ้างว่า “จึงควรสดับมหาเวสสันดรชาดกไว้เนือง ๆ เพื่อมิให้เสื่อมสูญเร็ว” (212) นับว่าเป็นการพยากรณ์ที่แปลก เพราะปกติชาดกใดที่มีผู้นิยมกว้างขวาง น่าจะยั่งยืน นอกจากนี้ พระศรีอารีย์ยังตรัสว่า “พระพุทธเจ้า

ทั้งหลายไม่บังเกิดในโลก ถ้าอายุสัตว์ทั้งหลายน้อยกว่าร้อยปีลงมา...เหตุน่าสัตว์ทั้งหลาย...ประกอบด้วยกิเลสหนักแน่นตั้งอยู่ในโอวาท รับแต่ต่อหน้าลับหลังแล้วลืมโอวาทสั่งสอนเสีย...” (225) นับว่าเป็นการขัดแย้งกับข้อเท็จจริงในพุทธประวัติ และยังเป็น การมองที่ความสามารถของผู้จะรับธรรม มิได้อิง พระพุทธเจ้าในความหมายที่ว่า จะสามารถโน้มน้าวจิตใจคนให้เห็นธรรมได้อย่างไร ซึ่งลักษณะการมองที่น่าสนใจมากอีกประการหนึ่งก็คือ ภาพที่ปรากฏในคำบรรยาย ตอนสิ้นอายุพระพุทธศาสนาของพระโคตมบรมศาสดาจารย์ เมื่อครบ 5,000 ปี คือความปั่นป่วนเกิดกาลตาลปัตรกันไปหมด เกิดวิกฤตการณ์วุ่นวายอย่างมาก (218-220) ซึ่งเราจะพบในความเชื่อแหล่งอื่นด้วย ไม่ว่าจะเป็นตอนเกิดหรือสิ้นโลก และความโกลาหลนี้จะยุติลง ด้วยความสำนึกของมนุษย์เอง (219) (หรือของสัตว์ทั้งหลายด้วย) ทั้งยังมีกรกล่าวถึงความประมาทคล้ายกับเป็นการเตือนให้ระมัดระวังเสมอ (129, 211 และ 221) ข้อที่น่าสังเกตประการสุดท้ายคือ พระศรีอารีย์จะมาตรัสในโลกก็เพื่อเกิดความสงบสุขราบคาบคืออยู่แล้ว และจะมาถึงถึง 2 ครั้ง (223-4)

จากการพิจารณาเนื้อหาของนิทานพระมาลัย เมื่อเทียบกับพระมาลัยเทศนาในตอนท้ายนั้น จะเห็นว่าเนื้อความส่วนใหญ่ของพระมาลัยเทศนาย่อมาจากนิทานพระมาลัย แต่ส่วนก่อนข้างเป็นการสั่งสอนให้กระทำความดี เว้นอกุศลกรรมต่าง ๆ คือเป็นส่วนเทศนานั้นเอง ในส่วนต้นเป็น อารัมภบทบอกอานิสงส์ เรียกว่า เจริญพระผู้มาเชิญพระไปเทศน์ เนื้อความแต่งเป็น สุตตราสำเร็จรูป และสามารถดัดแปลงได้ตามสถานการณ์ เช่นลดจาก 3 ธรรมาสันเหลือธรรมาสันเดียว นอกจากนี้การตัดคำบาลีที่เป็นคาถานำเรื่องออกหมด จึงดูเกลี้ยงเกลาอ่านง่ายกว่า มีส่วน

เพิ่มเติมเกี่ยวกับการบรรยายขนาดชมพูทวีป (280) ขนาดของเวทยันตวิมาน (283) และวงศาภคณาญาติที่ข้องเกี่ยวเป็นสาวกของพระศรีอารีย์และเป็นพุทธอุปัฏฐากต่าง ๆ (300) เป็นต้น สรุปแล้ว พระมาลัยเทศนา มีเนื้อความกระชับรัดกว่า พระมาลัยนิทาน

สิ่งที่สะท้อนออกมาจาก นิทานพระมาลัย เทียบทางปัญญา กฎแห่งกรรม นี้ ถึงแม้จะอ้างกันว่าเป็นของพื้นบ้าน จะเห็นได้ว่าสภาพคงกล่าวต้องหมดไปเพราะมีความพยายามที่จะเพิ่มสาระประโยชน์เข้าไปให้มาก คล้าย ๆ กับว่า ปัญญาชน คนไทยทำให้ของดีเก่า ๆ เสื่อมไป เพราะความมีปัญญาของคนเหล่านี้ อันนี้ยังเป็นข้อพิสูจน์อีกอย่างหนึ่งว่านิทานพระมาลัยมีความดีในตัวเองสูง และดูจะเป็นกลางมากไปจนหลายฝ่ายสามารถเอาไปใช้ตามที่ตนต้องการได้ พระมาลัยสูตรจึงเป็นตัวอย่งที่ดี ซึ่งแสดงให้เห็นว่า พุทธศาสนาถูกคนดัดแปลงเอาตามความพอใจได้ง่ายเพียงไร

ก่อนที่จะจบการวิจารณ์หนังสือนี้ ผู้วิจารณ์เองไม่อยากจะดูโจมตีว่าข้อวิจารณ์บางตอนเป็นการวิจารณ์ลมๆ แล้งๆ ทั้งนี้เพราะใช้ชื่อเรื่องว่านิทานหรือนิยายพระมาลัย ผู้วิจารณ์ยืนยันว่าพยายามถึงความรู้สึกนึกคิดที่เปรียบเสมือนเส้นชีวิตในข้อความเหล่านั้นออกมา ซึ่งแน่นอน ทักษะของคนรุ่นใหม่ที่มีด้วยภูมิปัญญาและประสบการณ์ เมื่อเทียบกับปัญญาชนในอดีตย่อมขนานกันอยู่ด้วยกาลเวลา แต่มรดกแห่งความรู้ก็ดูจะมีการเชื่อมโยงกันอยู่เสมอ สายใยนี้จะเป็นอย่างไร บางทีนักประวัติศาสตร์คงจะตรงได้กระมัง

พิทยา วงศ์ไกรศรีทอง
คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁹ ผู้วิจารณ์ขอกราบขอบพระคุณ ผศ. ดร. วิทยา สุจริตชนารักษ์ ซึ่งได้กรุณาให้คำวิจารณ์ในตอนนี้ไว้ และให้สิ่งที่อาจเรียกว่า “จุดเริ่มต้น” ของการวิจารณ์เรื่องนี้ทั้งหมด.

ป. บุรณศิลป์,
ชีวิตจากมุมมืด,
พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ. 2489,
พิมพ์ครั้งที่สอง โดยสำนักพิมพ์
เทเวศน์, 2524,
244 หน้า, ราคา 25 บาท

ประมาณ 30 ปี มาแล้วที่หนังสือเรื่อง “ชีวิตจากมุมมืด เรื่องจริงที่ทุเรศยิ่งกว่านิยาย” ของ ป. บุรณศิลป์ ได้ปรากฏออกมาเป็นรูปเล่มโดยรวบรวมจากข้อเขียนของเขาที่เขียนลงในหนังสือรายวันชื่อ “สุภาพบุรุษ” ผู้เขียนได้จับเอาชีวิตของบุคคลต่างอาชีพมาตีแผ่ไว้อย่างถี่ย้นคนเหล่านั้น โดดเด่นอยู่ในหน้ากระดาษ และได้ช่วยทำให้ภาพสังคม “กรุงเทพฯ” กระฉ่างชัดขึ้นอย่างน่าชมเชย น่าสังเกตว่าเวลาที่ผ่านไปถึงเกือบครึ่งชีวิตของคน ๆ หนึ่ง ภาพชีวิตของกรุงเทพฯ ในสมัยของ ป. บุรณศิลป์ และของเราที่ว่ากันว่า “โชติช่วงชัชวาล” นั้นมิได้มีข้อแตกต่างกันเท่าไรเลย ชีวิตจาก “มุมมืด” ในยุคนั้นก็ยังเป็นชีวิตอับเฉาของยุคนั้นเช่นกัน

คนเหล่านั้นด้อยในการศึกษาและทำมาหากินเพียงเพื่อประทังชีวิต ป. บุรณศิลป์เขียนถึงพวกเขาด้วยความเข้าใจว่า “คุณค่า” ของคนวัดกันที่ความจนหรือความรวยไม่ได้ ดังนั้นคนเก็บก้นยาอย่างตาแหยมจึงเป็น “จักรพรรดิ” และนายห้อยผู้ทรงเป็น “ผู้บังคับการ” ในการทำลายตัวเลือดที่แอบแฝงอยู่ในที่นอนตามโรงแรม

สิ่งที่น่าสังเกตคือผู้เขียนมองเห็นว่า สงคราม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแง่ของเศรษฐกิจอย่างรุนแรง สงครามทำให้เกิดมี “อาเสี้ยนกั๊กซังลิ” ตลาดยาสูบปั่นป่วนถึงขนาดตาแหยมผู้เก็บก้นยาไปจำหน่ายไม่สนใจบุหรี่หรือเหล้า ๆ ที่ทำในประเทศทั้ง ๆ ที่ก่อนสงครามตาแหยมไม่มีสิทธิ์จะเลือกกันบุหรี่เลยสักนิด สงครามทำให้ของกินของใช้แพงอย่างที่สุด มีแต่คนหิวและคนขาดอาหาร แต่สงครามทำให้จำนวนเมียเก็บเพิ่มขึ้นเพราะผู้ที่หากินจากสงครามที่ร่ำรวยขึ้นมีเงินเหลือใช้เงินต้องระบายเงินออกไปบ้างรับาเรอความสุขส่วนตัวคนเสียบ้าง สงครามบังคับให้ผู้หญิงมีครอบครัวแล้วบางคนต้องออกไปขายตัวหาเงินพิเศษมาจุนเจือลูก ๆ ที่บ้าน สงครามทำให้กิจการโรงจำนำซบเซาลงไปและสงครามเปลี่ยนสถานะของเจ้านายหลายพระองค์ให้ตกต่ำไปกว่าเดิม สงครามยังส่งผลกระทบต่อคนไปถึงกิจกรรมการตายของมนุษย์คือแม่แต่ค่าแรงการต่อโลงก็แพงขึ้นเพราะญี่ปุ่นจ้างช่างไม้คนไทยไปต่อเรือด้วยค่าแรงที่สูงกว่า ผลอันเนื่องจากสงครามดังกล่าวชี้ให้เห็นชัดว่าสังคมไทยยุคนั้นมีความแปรเปลี่ยนอย่างรวดเร็วและเปลี่ยนแปลงอย่างกระทันหัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลที่เกิดขึ้นกับ “ชีวิตทุเรศ” ของคนในมุมมืดเหล่านั้น

ลักษณะการเขียนของ ป. บุรณศิลป์ ไม่ใช่เรื่องสั้นตามแบบแผน เช่น ไม่มีจุดไจจุดหนึ่งเป็น climax อย่างเด่นชัดแต่เป็นการแสดงภาพชีวิตของบุคคลอย่างลึกซึ้งและแจ่มกระจ่าง

จุดเด่นของผู้เขียนอยู่ที่การให้รายละเอียดทั้งภาพที่เห็นด้วยตาและความรู้สึกนึกคิดที่สัมผัสได้ด้วยอารมณ์ ผู้เขียนมีกลวิธีสร้างภาพเปรียบเทียบได้โดดเด่นที่สุด ดูเหมือนว่า ป. บุรณศิลป์จะมีใจจดจ่ออยู่กับการเปรียบเทียบที่ใช้สัตว์ประเภทต่าง ๆ เช่นกิ้งกือ ไก่ชน พยาธิ ลิง เป็นต้น เราจึงเห็นภาพของจักรพรรดิแหยมคนเก็บก้นยา ซึ่งปกติจะนั่งก้มหน้าดูเหมือนกิ้งกือ แต่พร้อมจะคลี่ตัวออกทันทีที่มองเห็นก้นยาบนพื้น หรือนายทะเบียนย้อยคนหาผู้หญิงบริการตามโรงแรมซึ่งเมื่อต้อมโอเลี้ยงแล้วจะกระปรีกระเปร่าขึ้นเหมือนไก่ชนที่ส่งเข้าสังเวียนจนโซกโซนแล้วถูกจับตัวออกมาให้หน้า

การเปรียบเทียบอีกลักษณะเกี่ยวพันไปถึงสงคราม ซึ่งถึงจะมีเพียงครั้งเดียวแต่น่าสนใจมากคือ เมื่อผู้เขียนกล่าวถึงโสเภณีผู้ถูกหลอกเข้าไปให้บริการแก่ผู้ชายที่หื่นและหยาบกระด้างคนหนึ่ง เจ้าหล่อนผู้นั้นแผ่นหน่อออกจากห้อง “ด้วยความโกรธอย่างถึงขนาดเสื่อชั้นนอกหายไป ผมเป็นกระเซิงเหมือนต้นหญ้าหน้าตึกใหญ่ที่เจ้าของทอดทิ้งไปในระหว่างสงคราม”

การเปรียบเทียบอีกลักษณะหนึ่งทำให้มองเห็นว่า ป. บุรณศิลป์ เป็น “ศิลปิน” ที่ศึกษาชีวิตในสังคมได้ถี่ย้นมากคนหนึ่ง นั่นคือการเปรียบเทียบที่น่าเอาเหตุการณ์ หรือค่านิยมของยุคนั้นมาใช้ เช่น นายทะเบียนย้อยแก่แก่นโสเภณีที่ดูหมิ่นเขาโดยการไปเรียกหญิงคนนั้นมา เมื่อมีลูกค้าประเภทดูไม้ได้และกว่าที่จะได้เงินจากคนนั้น “ก็ คงสะบักสะบอม เหมือนกับนั่งรถไฟชั้นสามที่ต้องตากแสงอาทิตย์ในยามฤดูร้อนมาตลอดวัน...” หรือนักเซ็งลิ้ผู้หนึ่งใจป้ำให้เงินง่ายเหมือนส่งเงินค่าโดยสารให้สามล้อ และนายห้อยอาชีพรับจ้างแคะเลือดตามโรงแรมมีรายได้เช่นเดียวกับคนขับรถรางที่มีรายได้งาม ๆ

คนหนึ่ง ส่วนนายช่างตอโลงฝังชอบอยู่ใกล้ของหมิ่นแต่เกลียดน้ำเหมือนสุภาพสตรีมีเมียน้อย ป. บูรณศิลปินยังมีอารมณ์ขันแกลมเสียดส้อยู่น้อยเมื่อบอกว่าตากอนคนขอทานเคราพอาชีพอาทานของแกเองมากเท่า ๆ กับท่านเจ้ากรรมระวางเก้าอี้ของท่านทีเดียว

ลักษณะเด่นอีกอย่างหนึ่งของ ป. บูรณศิลปิน คือการตั้ง “ฉายา” นับตั้งแต่ตาแหยมคนเก็บก้นยาได้ว่องไวจนเป็น “จักรพรรดิ” นายห้อยผู้รับจ้างแกะเรือดในโรงแรมอย่างชำนาญ จนเป็น “ผู้บังคับการ” ในขณะที่ตัวเรือดทั้งหลายมีชื่อว่า “เรือไต้ฟ้า” หมู่ชาวโลกผู้เกลียดกลางวันคือหญิงหาเงิน นกเค้าแมวหรือเหยี่ยวกลางคืนคือนักเที่ยว นางนกน้อยคือหญิงนักเที่ยวสมัครเล่น ผดโรงแรมคืออาการของโรคผู้หญิง (โรคผู้ชาย?) นางนกเค้าแมวคือผู้หญิงหาเงินและปีศาจร้ายแห่งช่องคงพญาไฟ คือนักเลงกลุ่มหนึ่งเป็นต้น

ป. บูรณศิลปินได้สะท้อนภาพชีวิตของบุคคลต่าง ๆ อย่างเป็นกลาง แต่เห็นได้ชัดว่าเขามีทัศนคติที่ต่ออย่างยิ่ง เพราะตัวละครเหล่านี้แม้จะด้อยเงิน แต่ก็มักสิ้นไปด้วยน้ำใจ และเป็นผู้ที่มีมนุษยธรรมสูง ผู้เขียนมิได้โจมตีผู้ร้ายแต่ขาดน้ำใจอย่างแข็งกร้าว เขากำหนดให้ตัวละครของเขาดำเนินชีวิตตามแนวความเชื่อของตนเช่น ตาผูกช่างตอโลงผู้ที่ตัวหมิ่นสาบกว่าตัวตุ่น แต่ใจหอมไปด้วยความเมตตาเพราะเกลียดหลักการตอโลงศพเป็นอาชีพที่ประกอบด้วยการกุศล จึงคิดแพงไม่ได้ หรือมนุษย์หน้าผีใจพระ อาชีพขอทานที่เอาเงินไปให้เด็กชายนำสงสารที่อาจไม่ได้เรียน เพราะไม่มีค่าเล่าเรียนทั้ง ๆ ที่พ่อของเขาเป็นข้าราชการชั้นตรีที่หมกมุ่นอยู่กับการพนัน และแม้แต่ซินแสแห่งโรงจ่านำยอมให้เงินค่ากระโปรงตัวใหม่มากกว่าราคาที่ควรจะเป็น เพราะเห็นใจว่าถ้าไม่เกิดเหตุสุดวิสัยแล้ว คงไม่

มีใครอยากจะทำน้ากระโปรงสวยตัวใหม่ล่าสุดเป็นแน่

ความทรนงในศักดิ์ศรีของมนุษย์เป็นอีกอย่างหนึ่งของผู้เขียนย้ำว่ามีใช้สมบัติเฉพาของคนรวย แม้แต่ตาแหยมคนเก็บก้นบุหรี่ปหรือตาห้อยคนแกะตัวเรือดอาชีพต่ำต้อยของแกมิได้เป็นอุปสรรคกีดขวางความจงหองที่แฝงไปด้วยมนุษยธรรม ไม่ใช่ความจงหองแบบหยิ่งโสหรือดูหมิ่นบุคคลอื่น ความทรนงของพวกเขาเหล่านี้ได้มาจากความซื่อสัตย์ต่ออาชีพของเขาเช่นบ้านวลคนเย็บที่นอนให้คู่บ่าวสาว ปฏิเสธที่จะเย็บที่นอนราคาถูกเพราะแกแน่ใจว่านุ่นที่เขาใช้เป็นนุ่นบริสุทธิ์มิใช่ นุ่นจากที่นอนของคนตายอย่างกับผู้เย็บที่นอนคนอื่น ๆ จะเอาเปรียบผู้ซื้อชนิดขายถูกเพราะใช้ของไม่ดี ดังนั้นตัวละครผู้ยากจนแต่ทรนงเหล่านี้ปฏิเสธปัจจัยสำคัญ คือเงินรายรับ สำหรับพวกเขาพระเจ้าเงินตราไม่มีความหมายเท่ากับ ความสัตย์ซื่อ

ป. บูรณศิลปินพูดถึงผู้หญิงประเภทที่ใช้ร่างกายเป็นทรัพย์สินอย่างเห็นใจ เขามิได้แสดงทัศนคติดูหมิ่นแต่ประการใดแต่มองลึกลงไปว่าผู้หญิงจำพวกนี้ขาดความมั่นคงในชีวิตเพราะไม่มีความผูกพัน

ใด ๆ เป็นเสมือนสินค้าที่มีชีวิตซึ่งขึ้นอยู่กับความกรุณาของผู้ซื้อเท่านั้น ผู้เขียนจึงยกตัวก้าโสภณที่มีกิริยาเรียบร้อยผิวดคนอื่น ๆ มาแสดงให้เห็นว่าโสภณมิใช่หญิงชั่ว เธอมีโอกาสในชีวิตที่จะมีครอบครัวและมั่งคั่งได้เช่นเดียวกับก้าโสภณ ผู้เขียนมิได้ประณามผู้หญิงบางคนที่ยอมค้าประเวณีเป็นครั้งคราว เพราะอยากจะได้เสื้อผ้าสวย ๆ หรืออยากจะรวยแบบคนอื่น ๆ และแม้แต่เมื่ออยากกินของดี ๆ เช่นไก่ดอนซึ่งราคาแพงเป็นทองในยามสงครามรวมไปถึงผู้หญิงบางคนที่ต้องขายตัวเพื่อหาเงินช่วยเหลือครอบครัว ป. บูรณศิลปินเล็งเห็นความจำเป็นทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวการทำให้ปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นแต่ไม่เสียดายที่ผู้เขียนมิได้แยกแยะสาเหตุให้ชัดเจน

แนวความคิดเรื่องการเชื่อถือโชคกลางปรากฏชัดในเรื่อง นุ่นจากที่นอนผิตายโหงงและไม้กระดานโลงฝังกลายเป็นโต๊ะเครื่องแป้ง ป. บูรณศิลปินไม่ได้มองว่าความเชื่อดังกล่าวเป็นความมงฆย เขาชี้แนะให้มองในแง่วิทยาศาสตร์คือเรื่องความสะอาดไม่ใช่ผีसानางไม้ดั่งที่เข้าใจกัน เช่น กระดานจากโลงจะดูดซึมกลิ่นน้ำเหลืองเอาไว้ หรือนุ่นจากที่นอนคนเจ็บอยู่เป็นเวลานาน ๆ ก็อุ้มเอาของสกปรก

ประเภทน้ำเหลืองหรือน้ำหนองเอาไว้

ชีวิตต่าง ๆ ในมุมมองที่ตั้งที่ ป. บูรณศิลป์ได้จำลองลงมานั้น วิลาศ มณีวัต ได้เขียนไว้ในบทความว่าผู้เขียนเขียนได้อย่างมีเลือดเนื้อเพราะเขาเป็นโกดังที่บรรจุชีวิตไว้หลายหลาก เขาเขียนเหมือนนั่งอยู่ในใจของคนเหล่านั้นแต่มีอยู่เรื่องหนึ่งซึ่งไม่แสดงความเจตนาต่อชีวิตที่ตั้งที่เขาได้รับการยกย่อง เรื่องนั้นคือ ชีวิตใต้ถุนบ้าน ชีวิตของนายวอน อาชีพกรรมกรของโรงถลุงแร่ที่ค้นพบความจริงเมื่อเกือบสายไปแล้วว่าตนถูกนายจ้างหลอกและเอาเปรียบมาตลอดนายวอนจึงตัดสินใจหอบครอบครัวกลับบ้านนอก ป. บูรณศิลป์เสนอปัญหาความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวยกับคนจนอย่างผิวเผิน ข้ออ้างของนายวอนคือกรรมเก่าอย่างที่ว่า ๆ กันเสมอมา นายวอนเป็นตัวแทนของผู้ที่มีความคิดว่าพวกเขา “เพียงแต่รู้สึกแต่ไม่ใช่หน้าที่ของเขาที่จะต้องพูดหรืออธิบาย” ดังนั้นแม้จะรู้ว่าเขาคงเป็นทาสของนายจ้าง นายวอนก็ไม่คิดจะทำอะไรเพราะคิดว่าเป็นกรรมเก่า

จะเห็นได้ว่า ป. บูรณศิลป์เป็นนักเขียนที่เข้าใจชีวิตอย่างลึกซึ้ง เขาเห็นใจคนด้อยค่าเห็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันไม่ว่าจะจนหรือรวย แต่เขาไม่ชำนาญในการมองปัญหาที่ต่อเนื่องกับความด้อยค่าของคนเหล่านั้น เขาแตะปัญหาเรื่องความป็นป่วนทางเศรษฐกิจในยามสงครามและปัญหากรรมกรแล้วก็ปล่อยทิ้งไป เมื่อเปรียบเทียบกับความเจตนาของเขาในการเข้าถึงจิตใจของบุคคลต่าง ๆ แล้ว น่าเสียดายที่ความเจตนาเหล่านั้น ๆ เมื่อนำมาใช้ในการมองปัญหาสังคมแล้ว ป. บูรณศิลป์ทำได้ไม่ลึกซึ้งเท่าที่ควร แต่น่าชื่นชมที่ผู้เขียนได้พยายามทำแล้วในเรื่องของนายวอนนี่เอง

บุญจิรา ถึงสุข
คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หมึกหยดใหม่

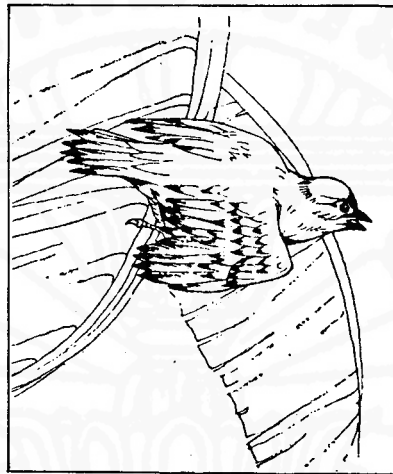
รวมบทความและผลงาน

สร้างสรรค์ของนิสิต

ฝ่ายศิลปวัฒนธรรม

องค์การบริหารสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์

เจ้าของ 128 หน้า 12 บท

“หมึกหยดใหม่” เป็นการรวบรวมผลงานของนิสิตที่ทำส่งอาจารย์ในชั้นเรียนและอาจารย์กับนิสิตช่วยกันคัดเลือกและเรียบเรียงเอามาพิมพ์เผยแพร่ให้ได้ อ่านกันกว้างขวางมากขึ้นกว่าในห้องเรียน มีกวีนิพนธ์ของจ้าง แซ่ตั้ง ซึ่งยังไม่เคยตีพิมพ์ที่ไหนมาก่อนรวมอยู่ด้วย หนังสือมีภาพประกอบเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้ความสวยงามและความรู้สึกกับหนังสือ นอกจากนี้ ผู้จัดทำถือเป็นงานส่วนหนึ่งในโอกาสงานนิทรรศการจุฬาฯ วิชาการ’๕๔ ด้วย แม้เล่มจะเล็กนิดเดียว แต่หนังสือเล่มนี้มีคุณค่าหลายอย่างที่เดียวที่ไม่ควร จะเจียบเจยเมื่อเห็นว่าควรส่งเสริมต่อไป

ที่ประทับใจเป็นพิเศษคือการที่อาจารย์กับนิสิตทำงานด้วยกัน โดยที่อาจารย์พยายามสร้างและให้โอกาสกับนิสิตด้วยการเผยแพร่งานของนิสิตภายใต้ชื่อของนิสิต ที่เห็นมามากต่อมากคือการ

ใช้นิสิตทำงานหาข้อมูลให้เพื่อเสริมงานของตัวเองหรือไม่ก็ดัดแปลงเป็นงานของตัวเองไปเสียเลย ซึ่งโรคนี้อันเป็นกันทั้งในมหาวิทยาลัยในเมืองไทยและต่างประเทศ โดยเฉพาะกับที่นักศึกษาจากโลกที่สามทั้งหลายที่ไปทำปริญญาโทและเอกเกี่ยวกับประเทศของตัวในยุโรปอเมริกา ที่ทำให้ดีใจก็คือการทำงานในชีวิตประจำวัน การเรียนการสอนที่อาจารย์และนิสิตร่วมมือกันทำให้มีความหมายต่อทั้งตัวเองและคนอื่น แน่นนอนที่ว่า เนื้อหาและความรัดกุมแน่นหนักทาง “วิชาการ” หลายประการของหนังสือเล่มนี้ย่อมจะไปเทียบเคียงกับบรรดาผู้ทรงภูมิคนอื่น ๆ อีกมากไม่ได้ แต่เมื่อมองเงื่อนไขการเป็นนิสิตปี ๓ บ้าง ปี 4 บ้าง กำลังศึกษาปริญญาโทอยู่บ้างของผู้เขียน “หมึกหยดใหม่” มีความเข้มข้นพอตัวทีเดียว โดยเฉพาะจิตใจที่แสวงหาเริ่มอันควรแก่การเคารพและให้กำลังใจ

หนังสือแบ่งออกเป็นสองภาคคือภาคบทกวี และภาคบทความ ในภาคบทกวีผลงานเป็นของนิสิตล้วน และมีความแตกต่างขัดแย้งกันอยู่ ประดมาภรณ์ เมนะสุด ผู้รจนาน่า “ท่องเกียรติกรุงแก้วอมรินทร์” เป็นผู้ริเริ่มแนวการเขียนตามแบบฉบับของการมีบทไหว้ครูและตามด้วยการขอพระเกียรติของพระมหากษัตริย์ไทยทั้ง ๑ รัชกาล เชิดชูคำขวัญชาติ ศาสน์ กษัตริย์อย่างไรเพราะเพราะพรังด้วยฝีมือกลอนแปดที่ไพเราะพราย เรียกได้ว่างามสุกใสสว่างไปหมดทั่วกรุงรัตนโกสินทร์ด้วยพระบุญญาธิการ (ท่อง หมายความว่าถึง สุกใส, สว่าง, งาม) ส่วน ถุขวัตรธรรม ศรีศักดิ์ดา ผู้รจนาน่า “กรุงเทพฯ...นางแก้วแห่งข้า” และ รัชณี ศักดิ์ภิรมย์ ผู้รจนาน่า “สนิมนพรัตน์” เป็นผู้ที่พอเริ่มเขียนวรรณคดีก็พอจะมองเห็นความไม่สุกใสสว่างของกรุงรัตนโกสินทร์ “สนิม” บอกให้รู้ถึงความมีมลทินในความหมายที่เคยชินกันอยู่ แต่ถ้าใครจะรู้ความหมายที่สองของคำว่า

สนิม ที่เหมือนกับคำว่า ถนิม เช่น ถนิม พิมพากรณ์ที่แปลว่าเครื่องประดับ ก็คงจะเพิ่มความกระหายจะอ่านว่าผู้รจนามี ความลุ่มลึกในการใช้คำในบทกวีของคุณ ต่อไปอย่างไร

ฝีมือการเขียนกลอนของทั้งสามคน เรียกได้ว่าเข้าขั้นอ่านได้แล้วงามที่เดียวใน แบบฉบับของตัวเอง โลกทัศน์ของ “ก่อง เกียรติกรุงแก้วอมรินทร์” แตกต่างไป จากของ “กรุงเทพฯ...นางแก้วแห่งข้า” และ “สนิมนพรัตน์” อย่างสิ้นเชิง ซึ่งก็ เป็นสิทธิของผู้รจนาจะมองกรุงเทพฯ ว่า เป็นอย่างไร และว่าไปตามอารมณ์ความรู้สึกของตน ในสองบทหลังก็ยังมีความ แตกต่างกันในเชิงวรรณศิลป์อย่างเห็นได้ ชัด แม้ว่าโลกทัศน์ที่สะท้อนออกมาจะอยู่ใน แนวเดียวกัน “สนิมนพรัตน์” มีลักษณะ การเขียนแบบเก่าของการชมวัดชมวัง ชมเมืองและรำพึงถึงศาสนา ถึงตัวละคร ในวรรณคดีไทยเช่น พลายแก้ว พระสังข์, นางวันทอง ฯ และอื่น ๆ ที่เป็น “สัญลักษณ์” ให้เป็นฉากหลังของความหมาย ต่าง ๆ อันทำให้ความหมายต่าง ๆ มีความ ลึกและได้บรรยากาศของไทยในอดีตปัจจุบัน ไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึก ร่วมจากผู้วิจารณ์ได้มากกว่า “กรุงเทพฯ ...นางแก้วแห่งข้า” ซึ่งศิลปะในการสร้าง อารมณ์ร่วมยังค่อนข้างจะทื่อ ๆ ไปสัก หน่อย เสียหายที่ รัชนี ศักดิ์ภิรมย์ ยังติด การใช้คำสำเร็จรูปบางคำอยู่บ้าง เช่น “กรรมกร” “ประชา” “ลูกมา” “ร่วม ทัพ” ขจัดความไม่สุกใสสว่างทั้งหลาย ในแผ่นดิน ที่รู้สึกเสียดายก็เพราะอยาก จะให้ฝีมือเขียนเช่นนี้ได้รับการอ่านในวง กว้างยิ่งขึ้นและไม่ถูกปฏิเสธง่าย ๆ จาก คำว่าเป็นพวกของมาร์กซ เพราะบรรยา- กาศโดยทั่วไปของบทกวีสามารถกระทบ ใจผู้เคยชินอยู่กับวัดกับวังกับพลาญแก้ว วันทองพระสังข์ให้เห็นแง่มุมอื่นบ้าง อย่างสองวรรคที่เขียนไว้ว่า

“เพราะพระสังข์อยู่วังในไม่เคยพบ
ประชาชนพระจะรู้ได้อย่างไรเอ๋ย”

สามารถส่งความหมายนัยประหวัดย้อน ไปย้อนมาได้งดงาม เพราะตีความหมาย ได้หลายระดับ เป็นประโยชน์กับผู้รู้จักใช้

นิทานคำกลอนเรื่อง ผักบุ้ง ผักกระ- เลด ของอุไร ฟ้าคุ้ม ก็เป็นผลงานอีกชิ้น หนึ่งที่แสดงฝีมือลายมือของผู้รจนาเป็น อย่างดี อ่านแล้วเหมือนกับกำลังฟังคนเล่า นิทานอยู่จริง ๆ ภาษาที่ใช้เป็นภาษาการ เล่าดำเนินเรื่องนิทานที่เกือบจะเป็นร้อย- แก้วอยู่แล้ว เพราะผู้รจนามีความสามารถ มากที่สร้างสัมผัสได้อย่างระรื่นกลมกลื่น อ่านแล้วสบายอกสบายใจและได้ความ หมายในความงามง่าย ๆ ที่ทำให้นักขอบคุน ผู้แต่งเป็นอย่างยิ่ง หวังว่าจะได้มีการเขียน ในแนวนี้ให้อ่านอีก โดยจับเรื่องอื่น ๆ มา เป็นเนื้อความ

สำหรับบทกวีนิพนธ์ของ จ่าง แซ่ตั้ง ก็มาในรูปของกลอนเปล่าตามแบบฉบับ เป็นการเขียนตอบกลอนและกลอนเปล่า ชั้นดั่ง ๆ หลายชั้นและเอามาวางพิมพ์คู่ กัน อ่านสนุกดีเหมือนกับฟังสองคนคุย ได้ตอบกันเป็นกลอนเปล่า เช่น

จะสอยดาวสาวเดือนที่เคลื่อนฟ้า
มาทำอาหารให้คน ไร้ลิ้น
พันนภาที่เห็นออกเป็นชั้น
เอามาลิ้นเข็บเป็นเสื้อเพื่อคนจน
จับเอาดวงตะวันอันกว้างใหญ่
จัดสรรให้คนพ่านักพักทุกหน
เที่ยวรวบรวมธาตุมาทั้งสากล
แล้วคิดค้นปรุงเป็นยาฆ่าโรคภัย

วิทยากร เชียงกูล

ความจริง 1

เพื่อฝันสอยดาวสาวเดือน
คน ไร้ลิ้นต้องการอาหารจริงจริง
เพื่อฝันพันนภาออกเป็นชั้นชั้น
คนจนต้องการเครื่องนุ่งห่มเป็นจริง
เพื่อจับตะวันเป็นแดนดิน
ผู้คนต้องการพ่านักที่เป็นจริง
ธาตุทั้งสากลเพื่อฝัน
ก็เป็นยาฆ่าโรคภัย ไม่ได้เลย

1981 จ่าง แซ่ตั้ง

ความเห็นของจ่างที่ว่า “ฉันว่าการ สร้างอะไรใหม่ ๆ ไม่ได้แปลหรือหมาย ความว่าเราลบหลู่ดูหมิ่นบรรพบุรุษ ถ้า

ท่านยังอยู่กับเราจนทุกวันนี้ ไม่ว่าท่านศรีปราชญ์ นรินทร์เบศรีจะองค์ใดก็ได้เกิดมาเห็นลูกหลานล้วนแต่มานั่งเขียนกลอนสัมผัสที่ท่านสร้างขึ้นแล้วก็เอาอะไร ๆ ใส่เข้าไปแล้วก็บอกว่านี่แหละกลอน ถ้าอย่างนั้นแล้ววงการวรรณกรรมจะไปไหนได้แล้ว แม้แต่เอาแค่ฉันทลักษณ์ทำไมเราไม่สร้างเหมือนที่ปราชญ์ท่านสร้าง แต่บอกเสียก่อนนะ คนที่คิดทำลายบทกวีโบราณของปราชญ์ท่าน คนนั้นก็เรียกว่าคนอกตัญญู ฉะนั้นฉันจึงไม่เห็นด้วยกับผู้ที่จะทำลาย คนเราจะอยู่มีอารยธรรมได้ เราต้องรู้จักบรรพบุรุษของเรา ไม่ใช่ช่วยกันทำลาย ถ้าฉะนั้นถ้าเราเกิดจะเป็นชาตินิยมก็ขอให้แยกแยะให้ถูกต้องด้วยว่า เราควรจะเป็นชาตินิยมอย่างไร หมายความว่าชาตินิยมในการสร้างสรรค์นะ ไม่ใช่การเช่นฆ่า” (หน้า 43-44) เป็นความเห็นที่ผู้วิจารณ์เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง แม้จะติดคำว่า “ชาตินิยม” อยู่บ้าง แต่ก็ไม่ใช่ไว้อย่าง เพราะจำนงมีคำกำกับว่า “ชาตินิยมในการสร้างสรรค์” และตีความเอาว่า จำนงหมายถึงการรักษาความมีบรรยากาศและสาระของไทยไว้โดยมีการแสวงหาสิ่งใหม่ให้มีเอกภาพกลมกลืนกัน มิใช่เล่นแต่ทำลายของเก่า หรือไม่ก็ลอกของใหม่มาทั้งดุ้นหรือไม่ก็บารักษาแต่ของเก่าจนปฏิเสธการเปลี่ยนแปลง

ในภาคบทความ เนื้อหาหัวข้อที่นำมาเสนอเป็นเนื้อหาหัวข้อที่ผู้วิจารณ์ยังไม่ได้อ่านที่ไหนเป็นภาษาไทยที่มีการค้นคว้าเรียบเรียงอย่างเป็นวิชาการเช่นนี้มาก่อน คือเรื่อง คำผวน, จินตมอจิน : สำนวนผู้ลี้ภัยในสายตาคณิศวาทิน และ จากเจ้าใจไทยถึงเจ้าใจจีน : บทศึกษาเปรียบเทียบการละเล่นของเด็กไทยและเด็กจีน บทความแรกเป็นของนักศึกษาระดับปริญญาโทภาคภาษาไทยสองบทหลังเป็นของนักศึกษาและอาจารย์ภาษาไทยชาวจีนจากสาธารณรัฐประชาชนจีน ชื่อเรื่องชวนให้ตื่นตื้นตื้นติดตาม ทว่านำเสียตายที่แต่ละบทความมีสั้น ๆ แต่

ถึงแม้จะอ่านเป็นข้อมูลเบื้องต้น ทั้งสามบทความทำให้เกิดความคิดอ่านที่จะไปค้นคว้าหาอะไรต่ออะไรได้อีกมาก บทสำรวจงานวิจัยวรรณคดีท้องถิ่น (2516-2523) และ ภาษิตอธิบาย บทต่อสูระหว่างปัจเจกชนกับอำนาจ เป็นบทความของนิสิตปริญญาโททั้งสองบทความถึงแม้จะสั้นแต่ก็ให้สาระ คืบค้ำกว่าเวลาอันน้อยนิดที่หมดไปกับการอ่าน บทวิจารณ์ที่จะมีต่อไปเป็นการชี้ให้เห็นถึงความขาดตกบกพร่องบางประการของบทความวิชาการเหล่านี้ โดยที่ระลึกและมองเห็นจิตใจที่แสวงหาและความริเริ่มที่จะแหวกออกไปจากแนวการเรียนการสอนวรรณคดี (ไทย) อย่างที่มักจะทำกันอยู่ในคณะอักษรศาสตร์แต่เดิมมาและขอแสดงความคารวะต่อทั้งอาจารย์และนิสิตที่ได้ร่วมกันทำงานอย่างสร้างสรรค์ครั้งนี้

ญาติ อรุณเวช ผู้เสนอบทความเรื่อง คำผวน ยังมีข้อคัดค้านสองประการที่เห็นชัดคือ วิธีการสร้างประโยค ตั้งสมมุติฐานว่าอะไรอย่างหนึ่งเป็นอะไร ด้วยการใช้ความเป็นเหตุเป็นผลทั่วไปมาทำให้เป็นความจริงเฉพาะ เช่น การเขียนเปิดบทความว่า

“ภาษาไทยนั้นมีความแตกต่างในด้านการใช้ภาษา กล่าวคือ มีภาษาหลายรูปแบบ หลายระดับ ใช้ในโอกาส กาล และสถานที่แตกต่างกันไป” (หน้า 48)

ซึ่งทำให้รู้สึกราวกับว่า มีแต่ภาษาไทยเท่านั้นที่มีลักษณะดังกล่าว ทั้งที่คงจะหาตัวอย่างได้ไม่ยากหรืออาจจะไม่ได้เลยถ้าจะถามว่าแล้วมีภาษาไหนที่ไม่ได้เป็นอย่างที่กล่าวมา ทั้งจริง การเขียนประโยคนี้น่าจะเริ่มต้นด้วยลักษณะทั่วไปของภาษา ก่อน แล้วจึงกล่าวถึงภาษาไทยในฐานะเป็นหนึ่งในความเป็นจริงทั่วไปอันนั้น หรือไม่ก็กล่าวถึงภาษาไทยในฐานะที่ไม่ได้เป็นข้อยกเว้นของความเป็นจริงทั่วไปอันนั้น

ต่อมาเมื่อจะสรุปท้ายบทความ ในขณะที่ผู้เขียนอ้างว่าแรงกระตุ้นแรงเก็บกดทางเพศเป็นความจริงทั่วไปสำหรับมนุษย์ เมื่อเวลาเขียน ญาติก็จะมึนประโยคที่เขียนให้รู้สึกว่าเป็นเฉพาะ” ของบุคคลิกของคนไทยที่สนใจในเรื่องเพศ เหมือนกับที่คนไทยมีลักษณะพิเศษ ในความเป็นเจ้าบทเจ้ากลอนและรักสนุก “คำผวนสะท้อนบุคลิกของคนไทยซึ่งสนใจเรื่องเพศ มีอารมณ์ขัน รักสนุก มีปฏิภาณเจ้าบทเจ้ากลอน” (หน้า 70)

ข้อคัดค้านประการที่สองคือ ทำทำการรับด้านลงข้อสรุปและไม่เปิดช่องว่างให้กับข้อสงสัยอย่างอื่น เช่น ถือเอาหลักฐานที่มีบันทึกเกี่ยวกับเล่นคำผวนมาเป็นมาตรฐานว่ามีการพบว่ามีการเล่นคำผวนมาตั้งแต่ครั้งอยุธยาตอนปลาย ซึ่งถ้าหากบันทึกในเรื่องภาษาพูดที่ไม่มีการบันทึกผู้เขียนก็อาจจะเปิดช่องว่างให้กับความเป็นไปได้ที่จะมีการเล่นคำผวนก่อนหน้านั้น หรือไม่ก็พยายามที่จะให้กำหนดแน่นอนตายตัวว่า “เริ่ม” พบตั้งแต่เมื่อไร

เมื่อจะลงข้อสรุปให้เห็นสาเหตุการเล่นคำผวน ระหว่างการให้เหตุผลว่าเป็น ความสนุกปาก นักพูดอะไรไม่ทันปากไวกว่าความคิดทำให้ลื่นพัน ๆ กัน พูดผิด ๆ ถูก ๆ แล้วจึงถึงคำผวน แล้วก็จึงให้อีกสาเหตุหนึ่ง คือ สาเหตุแรงกดดันทางเพศมาเป็นรอง แล้วก็จึงลงข้อสันนิษฐานว่า

“ถ้าจะถือตามความเห็นข้างต้นนี้ ก็น่าจะนับได้ว่า การผวนคำเป็นเรื่องของความสามารถในการใช้หัว ว่าใครจะสามารถพูดได้คล่องแคล่ว สามารถโต้ตอบด้วยปฏิภาณอันฉับไวเฉียบแหลมกว่ากันในระยะแรกอาจจะเป็นการผวนคำปะปะไปทุกเรื่อง แต่ต่อมาการผวนคำก็แปรรูปไปเป็นการผวนถึงเรื่อง “เพศ” เท่านั้น” (หน้า 60) ของผู้เขียน ก็มีได้มีหลักฐานอันใดที่แน่นอนชัดเจนเอามาสนับสนุน

เหตุผลนอกจากการคาดคะเน แม้นิพนธ์บทความสาเหตุแรกมีคำสันนิษฐานอยู่ไม่กี่บรรทัด แต่สาเหตุหลังมีการอ้างอิง ฟรอยด์ และเขียนเป็นเนื้อเป็นความมากกว่าการคาดคะเนเอาเลย ๆ ผู้วิจารณ์ก็ได้กำลังเสนอให้เอาความเห็นของฟรอยด์มาเป็นสาเหตุแรก ทว่าในภาวะการณ์ที่ยังรู้ไม่มากพอถึงกับขนาดจะตัดสินว่าอะไรเป็นอะไรกันแน่ ก็คงจะต้องสวงท่าทำการสรุปเอาไว้บ้าง

นอกจากนั้น วิธีการคิดเป็นเหตุเป็นผลของญาติที่เห็นว่าผู้หญิงมีความรอบรู้เรื่องคำผวนพอ ๆ กับผู้ชาย หรืออาจจะเก่งกว่าชนิดหาตัวจับยาก เป็นเพราะว่าผู้หญิงสมัยนี้มีอิสรภาพมากขึ้น และต่อมาก็มีข้อสังเกตว่า ผู้ที่นิยมพูดคำผวนมากเป็นพิเศษมักจะมีคามบกพร่องทางด้านเพศหรือด้านครอบครัว หญิงสาววัย 15- 28 ปีที่ไม่เคยมีสัมพันธ์ทางเพศมาก่อนก็พูดคำผวนได้เก่งดูจะมีข้อขัดกันอยู่ในตัวเพราะถ้าถือเอาตามเหตุผลแรกเรื่องความสนุกปาก เหตุผลเสรีภาพของผู้หญิงก็ฟังขึ้น แต่เมื่อมาถึงว่าทำไมจึงมีผู้หญิงกลุ่มหนึ่งเป็นพิเศษที่พูดคำผวนมาก สาเหตุการสนุกปากก็ใช้ไม่ได้ตลอด ญาติาก็จึงได้อาเหตุผลทางจิตวิทยาเรื่องการผ่อนคลายอารมณ์เครียดทางเพศมาใช้ และถ้าถือเอาตามหลักการผ่อนคลายอารมณ์เครียดทางเพศมาใช้ การเล่นคำผวนมากจะแสดงถึงภาวะการมี “เสรีภาพ” หรือการถูก “เก็บกด” กันแน่ เพราะถึงอย่างไรการแสดงออกมากเป็นคำผวนทางเพศย่อมแสดงถึงการถูกเก็บกด ยิ่งถูกเก็บกดมากและรู้สึกถึงการเก็บกดนั้นมากเท่าไร ก็ยิ่งแสดงออกเป็นอย่างหนึ่งอย่างใดมากขึ้นมิใช่หรือ

ทั้งนี้และทั้งนั้น ผู้วิจารณ์เห็นว่าลักษณะการวิเคราะห์อย่างค่อนข้างจะคับแคบและด่วนสรุปในความพยายามที่จะวิเคราะห์วรรณคดีด้วยสังคมศาสตร์แขนง

จิตวิเคราะห์หรือสังคมวิทยาเช่นนี้มีสาเหตุมาจากความแตกฉานในอีกศาสตร์หนึ่งที่น่ามาใช้ยังไม่เพียงพอ ซึ่งที่จริงก็เป็นเรื่องไม่น่าประหลาดใจที่นักสัตววิทยาหรือสัตวศาสตร์จะมีความรู้เรื่องฟรอยด์น้อยกว่าสัตวที่เรียนมาทางจิตวิทยาจิตวิเคราะห์โดยตรง หรือมีความรู้เรื่องสังคมวิทยาน้อยกว่าผู้ที่เรียนสังคมวิทยาโดยตรง ที่จริงในเรื่องของ “ความขบขัน” “เสียงหัวเราะ” มีความหมายเป็นอย่างยิ่งสำหรับสังคมศาสตร์ในหลายแขนง เช่น จิตวิทยา, จิตวิเคราะห์, การละคร, สัญลักษณ์ (Semiology) ความขบขันและเสียงหัวเราะนั้นมีมาได้อย่างไร เรื่องตลกที่เราเล่าเพื่อเสียงหัวเราะ, การแสดงท่าทาง, บทตลกในลิเกละครทั้งในหนังไทยและละครฝรั่ง หรือการที่นักจิตวิทยาสอนให้เรารู้จักหัวเราะให้ตัวเอง เหล่านี้มิใช่เป็นเพียงเรื่องเล็ก ๆ ที่เราจะพูดสรุปเพียงว่า “ทั้งนี้เพื่อความขบขัน” แล้วก็จบกันไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาษาการเรียกเสียงหัวเราะโดยการใช้ภาษามิได้หลายอย่าง ตั้งแต่การทายเกม อะไรเอ้ย, การเล่นคำสองความหมาย, คำผวนฯ เหล่านี้ นอกจากการอธิบายด้วยศาสตร์อื่นแล้ว กลไกการทำให้ขำขันนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร ยกตัวอย่างเช่น คำว่า แยกคอย ถ้าพูดเสียงแต่แรกว่าเป็นพวก คอยแตก เสียงหัวเราะก็อาจจะไม่เกิดขึ้น ดีไม่ดีถูกหาว่าเป็นพวกพูดจาไม่สุภาพอีก ผู้วิจารณ์เองก็เรียนรู้หนักมาแต่ทางอักษรศาสตร์ แจ่มุมที่จะให้ได้ก็เป็นเพียงแต่การเพิ่มเติมเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่แสดงให้เห็นว่า ภายใต้อรรถศาสตร์นั้นมันมีมากมายและไม่ใช่ว่าเรื่องที่จะทำกันง่าย ๆ ด้วยการเอาศาสตร์นั้นศาสตร์นี้มาอธิบายสรุปวรรณคดี นอกจากข้อถกเถียงทางหลักการว่า สังคมศาสตร์จะพอไหมกับการนำมาอธิบายวรรณคดีหรือปรากฏการณ์ใด ๆ ทางอักษรศาสตร์ ข้อจำกัดของผู้ศึกษานั้นมีมากมาย และจะเป็นผลเสียถ้าหากเป็นการทำให้เกิดการด่วนสรุปหรือหยาบมา

แต่เพียงตรงนั้นนิดตรงนี้หน่อยอย่างไม่ได้ความลุ่มลึก

เกี่ยวกับเรื่องคำผวนนี้ ผู้วิจารณ์ได้เคยอ่านงานของนักชาติพันธุ์วิทยา-นักจิตวิเคราะห์ อย่างโรเจอร์ บาสตีด (Roger Bastide) ผู้เขียนบทความเรื่อง “เสียงหัวเราะ และ วงจรลัดของความคิด” (Le Rire et les courts-circuits de la pensée) ซึ่งอธิบายถึงการเล่นกับภาษาในชนหลายเผ่ารวมทั้งการทายปริศนาฯ ซึ่งได้ใช้ความรู้ทางสัญวิทยา-ภาษาศาสตร์ มาช่วยอธิบายว่า กลไกความขำขันนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร และในที่สุดเป็นการละเมียดกลไกของสังคมโดยไม่ดูกลไกทฤษฎีอย่างใด ๆ ญาติเองก็สรุปไว้อย่างไร มีคำอธิบายซึ่งผู้วิจารณ์เห็นว่าน่ามาใช้กับเรื่องคำผวนได้ และเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้วิจารณ์มองเห็นว่า เมื่อนักอักษรศาสตร์จะเข้ามาเล่นสังคมศาสตร์แขนงอื่น หลุมแห่งความไม่รู้และความผิดพลาดหละหลวมเกิดขึ้นได้ง่ายเหลือเกินถ้าหากเราไม่มี “อำนาจ” ที่จะเล่นกับศาสตร์นั้น ๆ ได้อย่างเป็นนาย ในที่นี้ ผู้วิจารณ์ขอเพียงถ้อยทอดคำอธิบายของ โรเจอร์ บาสตีด มาเพียงเป็นตัวอย่าง โดยที่รู้ว่าเป็นความเข้าใจบางส่วนของที่ได้มาจากงานเขียนของเขา และก็รู้เพียงเท่านั้นเท่านั้น และไม่สามารถจะขยายต่อหรือวิจารณ์หรือใช้ความรู้ในแนวของเขาไปใช้มากกว่านี้

โรเจอร์ บาสตีดเห็นว่า เสียงหัวเราะเกิดจาก วงจรลัดของความคิด ในเรื่องของภาษาเกิดขึ้นได้หลายกรณีโดยเล่นกับกลไกของภาษาเอง ยกตัวอย่างในภาษาไทย เช่น การเล่นคำสองความหมาย ตัวอย่างเช่น คำว่า “ขาด” ในภาษาไทย กรุงเทพฯ หมายถึงการมีวันเป็นวงกลมที่คนเป็นผู้กระทำกับสิ่งอื่น หรือไม่รู้ก็เป็นผู้กระทำกิริยาอาการคนนั้นเสียเอง ถ้าหากเราเล่าเรื่องคนเหนือที่บอกให้คนกรุงเทพฯ ในรถไฟสายเชียงใหม่-กรุงเทพฯ ว่า

“ขาด” ไปสักหน่อยเพื่อเขาจะได้มีที่นั่ง แล้วคนกรุงเทพฯ หันกลับไปว่าเขามีสิ่งงูนี้จะได้ขาดได้ เมื่ออธิบายว่าภาษาถิ่น คำว่า “ขาด” หมายความว่า ขยับ เสียงหัวเราะหรือการอึมน้อย ๆ ของคนฟังก็เกิดขึ้นมาได้ ทั้งนี้ก็เพราะโดยปกติคำคำหนึ่งแม้จะมีหลายความหมาย แต่เวลาใช้บริบท (context) จะทำให้มีความหมายเดียว แต่เมื่อคนเล่าสามารถนำมาใช้ในบริบทปกติที่ดูน่าจะมีความหมายเดียวแล้ว แต่ก็ยังสามารถกลับพลิกให้มีอีกความหมายหนึ่งได้ และเป็นความหมายไปคนละทางและเข้ากับเรื่องได้ “วงจรลัด” ของสองความหมายก็เกิดขึ้น เสียงหัวเราะก็จึงดังขึ้น ในเรื่องของคำผวน เช่น คำว่า แยกคอย ซึ่งโดยปกติการใช้คำของเราก็หวังให้คนรับรับความหมายชั้นเดียวคือ หมายความว่า แยกที่อาศัยอยู่ตามภูเขา เหมือนกับที่เราจะใช้คำว่า ชาวเขา แต่ในกรณีของคำผวน คำว่า แยกคอย เป็นเพียง ตัวหมายถึง (Signific) ที่จะต้องทำหน้าที่เป็นเพียง ตัวหมาย (Significant) เท่านั้น เพื่อส่งไปหาตัวหมายถึง (Signific) ที่แท้จริงกว่า คือความหมายของคำว่า “คอยแตก” ซึ่งถ้าเราพูดเสียแต่แรกว่าเป็นพวก คอยแตก

อันเป็นการใช้ภาษาอย่างมีตัวหมายและตัวหมายถึงเพียงชั้นเดียว เสียงหัวเราะก็อาจไม่เกิดขึ้น การทำให้เป็นคำผวน วงจรเก่าที่เคยใช้ทั่วไปสำหรับการรับความหมายเพียงชั้นเดียวก็ใช้ไม่ได้เสียแล้ว เพราะแขกภูเขามิใช่ความหมายที่แท้จริง คนฟังต้องทำ “วงจรลัด” อีกครั้งหนึ่งของการกลับกลไกของตัวหมายถึง (signific) ให้เป็นเพียงตัวหมาย (significant) การเกิดลัดวงจรอย่างนี้เองที่ทำให้เกิดเสียงหัวเราะ โรเจอร์ บาสตีดยังได้เอ่ยถึงงานเขียนเล่มหนึ่งของฟรอยด์ เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างคำและจิตใต้สำนึก ซึ่งไม่ทราบว่าคุณาได้อ่านมาหรือไม่ หรือกำลังจะอ่านต่อไปหรือไม่ และถ้ายังจะใช้ฟรอยด์มาเป็นหลักในการวิเคราะห์อีกต่อไป ความเห็นเรื่องที่ว่า แรงกดดันเรื่องเพศเป็นเพียงสาเหตุรองของญาณจะยังคงอยู่อย่างเดิมหรือเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

ในบทความเรื่อง จินมอจิน : ส่วนฉบับลิ้มในสายตานักศึกษาจีน มีเนื้อหาวิธีการวิเคราะห์ที่ที่น่าสนใจสอดคล้องกับวิธีการสรุป ผู้วิจารณ์ตั้งปัญหาขึ้นมาข้อหนึ่งว่า เหตุใดจึงมีแต่การแปลฉบับลิ้มจากจีนเป็นไทยเท่านั้นจึงจะมีส่วนวนพิเศษเฉพาะ

ของตัวเอง ด้วยเหตุใดการแปลเรื่องบุ๊ต่างผลมาจากภาษาอื่นจึงไม่มีส่วนวนเฉพาะของตัวเอง เช่น แนวเจมส์ บอนด์ เป็นต้น หรือว่าเป็นเพราะว่าคนแปลฉบับลิ้มจินมออยู่ไม่กี่คนจึงสามารถควบคุมส่วนวนการแปลให้สม่ำเสมอไว้ได้ บรรดาอาจารย์และนิสิตอักษรศาสตร์จะช่วยหาคำตอบให้กับคำถามนี้ได้บ้างไหม

บทความเกี่ยวกับเรื่องการเล่นของเด็กทำให้ผู้วิจารณ์ตั้งต้นที่จะได้อ่าน แต่พออ่านไปแล้วก็ผิดหวังที่พบการแบ่งจำแนกแยกประเภท (classification) เกมส์ต่าง ๆ อย่างไม่มีมาตรการที่รัดกุมเพียงพอ ผู้วิจารณ์ไม่รู้จักทุกเกม แต่ก็พบว่าการแบ่งเกมอย่างงูนิทางว่าเป็นการเล่นที่ต้องสวมบทบาท เมื่อดูอีกทีหนึ่งก็สามารถจัดเป็นเกมที่ใช้อวัยวะแขนขาได้เช่นเดียวกับเกมวีรี่ข้าวสาร ลักษณะการพยายามแบ่งจำแนกแยกประเภทแบบไม่มีมาตรการที่รัดกุมพอเช่นนี้ มักเป็นโรคร้ายของความพยายามที่จะเป็น “วิชาการ” เป็น “วิทยาศาสตร์” คือมีการแบ่งจำแนกประเภท แต่แล้วก็เป็นไปไม่รัดกุมพอ ซึ่งปรากฏให้เห็นในการรวบรวมวิจัยงาน

หลายชั้น เช่น การรวบรวมนิทานพื้นบ้าน, นิทาน, คำพังเพย ฯ เช่น จัดประเภทเรื่องความซื่อสัตย์, แต่แล้วบางเรื่องก็เข้าหัวข้อความรัก, ฯ หรือไม่ก็จัดว่ามีสัตว์อะไร, ธรรมชาติอะไร เข้ามาเกี่ยวข้อง ฯ แล้วก็เกิดความสับสนระหว่างประเทศที่จำแนกไว้ เพราะเรื่องหลายเรื่องเข้าได้มากกว่าหนึ่งประเภท เป็นต้น

บทสำรวจงานวิจัยท้องถิ่นเพียงแต่รวบรวมผลงานในแนวนั้น ทำนองบรรณานุกรมวิจารณ์ และพยายามแบ่งยุคสมัยให้ ซึ่งเป็นประโยชน์สำหรับผู้เริ่มต้นอยากจะรู้ว่ามิใครทำอะไรไว้แล้วบ้าง ที่มีแนวโน้มร่วมกับอีกหลายบทความในหนังสือเล่มเดียวกันคือการแสดงความหวังไว้กับสังคมศาสตร์-สังคมวิทยาที่จะนำมาใช้ในการศึกษาวรรณคดี

บทความเรื่อง “ภคิตติศรณาน บทต่อสู้อะหว่างปัจเจกบุคคลกับอำนาจ” เป็นอีกบทความหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอของนักอักษรศาสตร์ที่พยายามจะใช้ทฤษฎีทางสังคมวิทยา-รัฐศาสตร์เข้าไปอธิบายวรรณคดี คำว่า “อำนาจ” เป็นคำใหญ่คำหนึ่งหรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นคำใหญ่ที่สุดของวิชารัฐศาสตร์ก็ได้ การจำกัดความคำว่า “อำนาจ” เป็นเรื่องยากและเปลี่ยนแปลงไปตามระบบการคิดของนักทฤษฎีแต่ละคน นักคิดอย่าง มิเชลฟูโกต์ (Michel Foucault) ก็มีทัศนคติในการมองและให้ความหมายคำว่า อำนาจ ไปในแนวหนึ่ง ซึ่งการกล่าวถึงคำว่า อำนาจ อย่างเป็นวิชาการในสาขาวิชารัฐศาสตร์ เช่นนี้ของผู้วิจารณ์ก็ได้หมายความว่า ผู้เขียนจะต้องใช้ความคิดของนักคิดคนนั้นคนนั้นในงานของตน เพียงแต่ว่า การใช้คำว่า “อำนาจ” ในบทความของ ศิวรักษ์ ศิวารมย์ เป็นไปอย่างลอย ๆ ราวกับว่าคำว่า อำนาจ เป็นคำที่มีความหมายตกลงเป็นที่เข้าใจกันแล้วทั่วไปว่าหมายความว่าอย่างไร บทความไม่มีกรอบอธิบายถึง

ขอบเขตการใช้คำว่าอำนาจเลย ซึ่งถ้าจะให้วิจารณ์กลับก็คือการที่ผู้เขียนอยู่ภายใต้ “อำนาจ” ของความคิดกระแสที่ขึ้นอยู่ในเรื่องนั้นจนเห็นว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาที่จะใช้คำนี้โดยไม่ต้องอธิบายให้คำจำกัดความว่าขอบเขตขนาดไหนเหมือนการใช้คำว่า น้ำ คำว่า พรรคคดี ฯ และที่จริงแล้วการที่เรารับคำไหนไปง่าย ๆ และเชื่อว่าเป็น “ธรรมชาติ” ก็เป็น “ปรกติ” ที่จะเป็นอย่างนั้น นั่นแหละคือ อีกมิติหนึ่งของคำว่า “อำนาจ” ในสายตาของนักคิดในเรื่องอำนาจอย่าง มิเชล ฟูโกต์

หรือ สุภามิตสอนหญิง ศิวรักษ์ ศิวารมย์ ก็ไม่ได้จัดให้เป็นประเภทของวรรณคดีที่เกี่ยวข้องกับอำนาจเหมือนที่จะจัดไว้ให้กับ ภคิตติศรณาน (หน้า 123) ทั้ง ๆ ที่ สุภามิตสอนหญิง ก็คือ การกำหนดการวางตัวท่าที่มารยาทที่มนุษย์ผู้เป็นเพศหญิงทั้งหมดควรจะทำ เช่น ไม่ควรจ้องสบตาชาย, ต้องเชื่อฟัง ฯ เพื่อที่จะได้อยู่รอดปลอดภัย ได้รับชื่อว่าเป็น “ผู้หญิงดี ฯ” จะได้หลีกเลี่ยงการปะทะขัดแย้งและเป็นที่ครหาในทะเล้านแล้ว สุภามิตสอนหญิง จะมีใช้ถ้อยคำแห่งอำนาจได้หรือ ดูเหมือนว่า คำว่า “อำนาจ” ในสายตาของศิวรักษ์ ศิวารมย์มีความหมายครอบคลุมเอาแต่เฉพาะอำนาจแห่งชนชั้นที่ชนชั้นเจ้าเป็นผู้กุมอำนาจอยู่ นอกจากนั้น อำนาจในบทความนี้ดูเหมือนจะเป็นเฉพาะในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคลโดยตรง ทั้งที่ดูตามหัวข้อเรื่องออกจะชวนให้รู้สึกถึงเรื่องของปัจเจกบุคคลในโครงสร้างของอำนาจมากกว่า อย่างไรก็ตาม เชื่อว่า ความสับสนอันนี้คงจะเนื่องมาจากการไม่มีคำอธิบายถึงมิติใดมิติหนึ่งของอำนาจอย่างชัดเจนของผู้เขียน

และก็เป็นปัญหาที่นักอักษรศาสตร์จะต้องตั้งขึ้นมาถามตัวเองก่อนที่จะถูกคนอื่นมาถามว่า จะยอมรับและหยุดเพียง

แค่การนำเอาทฤษฎีทางสังคมวิทยา มาอธิบายวรรณคดีหรือ เท่าที่เห็นและเป็นอยู่นอกเหนือไปจากข้อถกเถียงทางทฤษฎีหลักการว่าจะเพียงพอใช้ได้หรือไม่ เรายังมองเห็นปัญหาในทางปฏิบัติอย่างชัดเจนว่า นักอักษรศาสตร์ที่ไม่ได้รับการอบรมเพาะมาทางสังคมวิทยาเท่า ๆ กับนักศึกษาวิชาสังคมวิทยาแล้ว เมื่อจะหยิบทฤษฎีของเขามาใช้ก็จะหยิบมาใช้กันอย่างถ้าไม่คับแคบก็ไม่รัดกุมและก็ไม่กว้างขวางพอ เช่น ข้อวิจารณ์ของนักประวัติศาสตร์อย่างของ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ ที่มีต่องานของ ตรีศลิปี บุญขจร ในการใช้คำว่า การเมือง, ประวัติศาสตร์ และข้อวิจารณ์ของผู้อื่น ๆ อีก และดูเหมือนว่า นักสังคมศาสตร์แขนงอื่น เช่น นิธิ เอียวศรีวงศ์, สมเกียรติ วันทะนะ ฯ เมื่อจะมาทำงานประเภทเดียวกับที่นักอักษรศาสตร์กำลังทำอยู่นี้ ก็ปรากฏว่า “ไปได้สวย” กว่ามาก เหล่านี้ ที่ยื่นในทางวิชาการของนักอักษรศาสตร์จะอยู่ที่ไหน ในขณะที่ศาสตร์แขนงอื่นพอจะมีที่ยืนของตัวเองและนำที่ยืนของตัวเองไปใช้ในวิชาอักษรศาสตร์ได้อย่างเต็มภาคภูมิ

นักอักษรศาสตร์จะตอบคำถามให้ชัดเจนได้บ้างไหมว่า อักษรศาสตร์นั้นเป็นวิชาอะไร? ความเป็นนักอักษรศาสตร์อยู่ที่ไหน? จะฝากคำตอบไว้กับวิชาปรัชญาหรือ? จะฝากคำตอบไว้กับวิชาประวัติศาสตร์หรือ? จะฝากคำตอบไว้กับสังคมวิทยาหรือ? จะฝากคำตอบไว้กับวิชาจิตวิเคราะห์หรือ?

ขอให้เธอถามใจเธอด้วย.

สุภัญญา หาญตระกูล

6 กุมภาพันธ์ 2525

หมายเหตุ: บทความเรื่อง Le rire et les court-circuits de la pensée. ตีพิมพ์ใน Echanges et Communications, Mlanges offerts à Claude Lévi-Strauss II, Mouton.

ชัยวัฒน์ คุประตกุล

วิทยาศาสตร์ในนิยายวิทยาศาสตร์

: ความรู้และแนวคิดในการเข้าถึง

นิยายวิทยาศาสตร์

สำนักพิมพ์ต้นหมาก

236 หน้า 30 บาท

แม้วรรณกรรมประเภท “นิยายวิทยาศาสตร์” จะมีสิ่งใหม่สำหรับสังคมตะวันตก ทว่าสำหรับสังคมไทยแล้ว ความตื่นตัวเป็น “นิยายวิทยาศาสตร์” สังคมตะวันตก ทว่าสำหรับสังคมไทยแล้ว ความตื่นตัวใน “นิยายวิทยาศาสตร์” ของ “การแนะนำนิยายวิทยาศาสตร์ที่ดี” จึงเป็นสิ่งที่ควรแก่การยินดีอย่างยิ่ง

อันที่จริงหนังสือนี้มีชื่อหนังสือใหม่แต่อย่างใด ชื่อเขียนกว่าครั้งที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้เป็นบทความที่เคยตีพิมพ์ในวารสารต่าง ๆ ในระหว่าง พ.ศ. 2522-ปัจจุบัน ดังคำปรารภของผู้เขียนในคำนำ ทว่าการนำบทความซึ่งกระจัดกระจายตามที่ต่าง ๆ เหล่านี้มารวมเล่ม นับเป็นสิ่งที่น่าเอื้อต่อความสะดวกในการค้นคว้าโดยสังเขปเกี่ยวกับวรรณกรรมประเภทนี้ต่อไปในอนาคต

หนังสือเล่มนี้รวบรวมขึ้นจากบทความสามหมวดด้วยกัน หมวดแรกว่าด้วยความรู้โดยทั่วไปเกี่ยวกับ “นิยายวิทยาศาสตร์” ตั้งแต่คำนิยามอิทธิพล วิวัฒนาการของ “นิยายวิทยาศาสตร์” ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับรางวัลและหลักเกณฑ์ในการเขียนวรรณกรรมประเภทนี้

หมวดที่สองว่าด้วยแก่นเรื่อง (theme) เด่นที่ใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างเรื่อง อันได้แก่ การล่องหนหายตัว พลังจิต อี.เอส.พี. การเดินทางไปในกาลเวลา การแช่เย็นเพื่อห้าความตายและการท่องเที่ยวเป็นต้น

หมวดสุดท้ายเป็นหมวดที่ผู้เขียนระบุว่าได้เขียนขึ้นใหม่ทั้งหมด เป็นหมวดที่ว่าด้วยข้อประวัติและผลงานของนักเรียน “นิยายวิทยาศาสตร์” ร่วมสมัย พร้อมทั้งรายชื่อผลงานการเขียนทั้งหมดเท่าที่จะรวบรวมได้ของนักเรียนแต่ละท่าน

หากพิจารณาเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ในรายละเอียดแล้ว จะพบประเด็นที่เป็นทั้งคุณค่าและข้อบกพร่องมากมาย เริ่มแต่หมวดที่ 1 อันเป็นหมวดที่มีจุดประสงค์ในการวางพื้นฐานให้กับผู้อ่านโดยสังเขปในเรื่องของ “นิยายวิทยาศาสตร์” นั้น มีคุณค่าในด้านการปูพื้นฐาน ตลอดจนให้ข้อมูลที่จำเป็นแก่ผู้อ่าน เช่น ทักษะของนักเขียน “นิยายวิทยาศาสตร์” คือสิ่งที่ตนสร้างสรรค์ ความเป็นมาตลอดจนผลงานที่สำคัญและรางวัลที่มอบให้แก่ “นิยาย” ประเภทนี้

ทว่าจุดบกพร่องของหมวดที่ 1 นี้ อยู่ที่การเสนอเนื้อหาที่ซ้ำซ้อน การแยกแยะหัวข้อโดยปราศจากความจำเป็น ผู้เขียนได้แยกหมวดนี้ออกเป็น 2 ตอนกล่าวคือ นิยายวิทยาศาสตร์ จินตนาการไม่จำกัด และนิยายวิทยาศาสตร์ : วรรณกรรมหัตถ์จรรยี้ หัวข้อหลาย ๆ หัวข้อที่ปรากฏในหมวดนี้เหลือมลักันดังเช่น นิยายวิทยาศาสตร์คืออะไร นิยายวิทยาศาสตร์ : จากอดีตถึงปัจจุบันในตอน 1 มี

เนื้อหาซ้ำซ้อนกับนิยายวิทยาศาสตร์คืออะไรในตอน 2 ก็กล่าวถึงความจำเป็นและวิวัฒนาการของ “นิยายวิทยาศาสตร์” ทั้งในตะวันตกและในประเทศไทย

หัวข้อเหล่านี้เมื่อพิจารณาอย่างใกล้ชิดจะเห็นว่ามีความเกี่ยวเนื่องกันอยู่ดังเช่น นิยายวิทยาศาสตร์คืออะไรในตอน จินตนาการไม่จำกัด คือการเสนอกำนิยามเกี่ยวกับวรรณกรรมประเภทนี้จากผู้ที่เกี่ยวข้องหลาย ๆ ฝ่าย ส่วนนิยายวิทยาศาสตร์คืออะไรในตอนวรรณกรรมหัตถ์จรรยี้ คือ การสรุปคำนิยามของตอนที่ 1 นั้นเอง และในบทบาทของ “นิยายวิทยาศาสตร์” ตอนที่ 1 ซึ่งกล่าวถึงแรงบันดาลใจของนักเขียนนิยายประเภทนี้นั้นก็มีเนื้อหาสอดคล้องกับนิยายวิทยาศาสตร์ มีบทบาทอย่างไรในตอน 2 ซึ่งทำหน้าที่เป็นบทสรุป

หมวดที่สองว่าด้วยวิทยาศาสตร์ในนิยายวิทยาศาสตร์ นับเป็นหมวดที่มีเนื้อหาสาระอย่างเด่นชัด ผู้เขียนได้อธิบายถึงแก่นเรื่อง (theme) สำคัญ ๆ ที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทนี้ ตลอดจนชื่อของวรรณกรรมสำคัญที่ใช้แก่นเรื่องเช่นนี้ รวมทั้งได้วิเคราะห์และให้ข้อมูลเกี่ยวกับแก่นเรื่องเช่นนี้อย่างละเอียด อีกทั้งยังได้วิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ของแก่นเรื่องเหล่านี้ตามหลักเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ โดยผู้เขียนได้เสนอข้อมูลทฤษฎีตลอดจนหลักเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์มาประกอบการพิจารณาอย่างละเอียด

ข้อบกพร่องของหมวดนี้ดูจะอยู่ที่ความไม่คงเส้นคงวาของการจัดแบ่งหัวข้อ ผู้เขียนมิได้แบ่งหัวข้อให้กับประเด็นการล่องหน พลัง อี.เอส.พี. ดังที่จัดแบ่งในสองประเด็นหลังเป็นนิยายและวิทยาศาสตร์

คุณค่าของหมวดนี้อยู่ที่การอธิบายทฤษฎีสำคัญและลึกซึ้งทางวิทยาศาสตร์ เช่น ทฤษฎีสัมพันธภาพทั่วไปและพิเศษ

ของไอน์สไตน์ออกมาอย่างชัดเจน เรียบง่าย โดยคงสาระสำคัญไว้ได้อย่างครบถ้วน เช่น “อธิบายง่าย ๆ ก็คือ ขนาดและเวลาของวัตถุใด ๆ หรือเหตุการณ์ใด ๆ มีค่าไม่คงเดิมตลอดไป ขึ้นอยู่กับสภาพการเคลื่อนที่ของสิ่งที่ถูกวัดหรือถูกสังเกต” (118) นอกจากนี้จะได้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ทั้งในด้านที่เป็นฟิสิกส์ เคมีและชีววิทยาแล้ว ผู้เขียนยังได้สรุปประเด็นสำคัญที่เป็นแกนเรื่องอันเป็นที่นิยมตลอดจนแยกแยะและวิเคราะห์ประเด็นเหล่านั้นได้อย่างถี่ถ้วน

หมวดสุดท้ายเป็นหมวดที่ผู้เขียนมุ่งให้รายละเอียดเกี่ยวกับนักเขียนวรรณกรรมประเภทนี้ที่โดดเด่น 2 คนคือ อาเธอร์ ซี. คล้าก และไอแซค อาซิมอฟ โดยมุ่งแสดงให้เห็นถึงบทบาทของภูมิหลังที่มีส่วนผลักดันนักเขียนทั้งสองนี้

ข้อดีของหมวดสุดท้ายนี้อยู่ที่การเสนอรายชื่อผลงานของนักเขียนที่สำคัญทั้งสองอย่างละเอียด ซึ่งจะช่วยให้ผู้ที่สนใจศึกษาค้นคว้าหารายละเอียดได้ด้วยตนเองต่อไป

โดยสรุปหนังสือนี้เป็นหนังสือที่น่าสนใจมากเล่มหนึ่งในตลาดหนังสือ ด้วยเหตุที่มีเนื้อหาสาระใหม่ อีกทั้งยังประสานวิชาการสองสาขา คือ วรรณคดีและวิทยาศาสตร์เข้าด้วยกัน ส่วนวงการเขียนชัดเจนเรียบง่ายและชวนสนุก อีกทั้งยังให้สาระอีกด้วย

วันเพ็ญ บงกชสถิตย์
คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

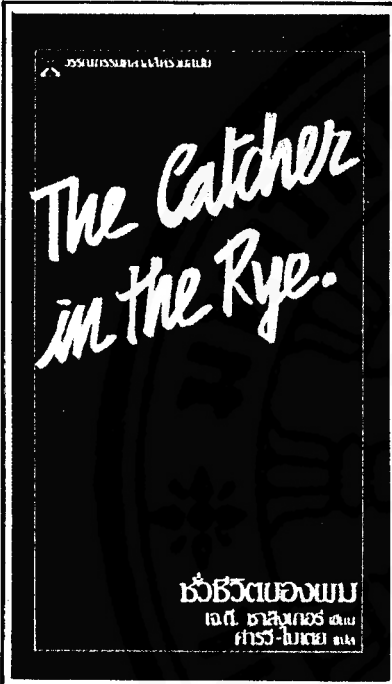
J.D. Salinger

ชั่วชีวิตของผม

คำรวี - ไบเตย แปล,

กรุงเทพฯ ฯ, สำนักพิมพ์ปิยะสาส์น

312 หน้า

“ชั่วชีวิตของผม” เป็นเรื่องแปลจากนิยายชื่อ “The Catcher in the Rye” ของ J.D. Salinger เมื่อนวนิยายเล่มนี้ปรากฏขึ้นในตลาดหนังสือในสหรัฐอเมริกาในราว ๆ ปี ค.ศ. 1945 ปรากฏว่าได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อ่านและบุคคลในวงการต่าง ๆ อย่างมากมาย คำวิจารณ์นั้นมิทั้งในด้านนิยมชมชอบ และในด้านตรงข้าม ฝ่ายที่ชอบเห็นว่าผู้ประพันธ์สามารถบรรยายภาพของเด็กชายวัย 16 ได้อย่างสมจริง ถูกต้อง และชัดเจน ในขณะที่เดียวกันฝ่ายที่ไม่ชอบได้วิจารณ์ และโจมตีนวนิยายเล่มนี้อย่างรุนแรง เนื่องจากผู้ประพันธ์ใช้ภาษาที่หยาบคายอันประกอบด้วยคำ “ต้องห้าม” เป็นจำนวนมากในการดำเนินเรื่อง ซึ่งผู้ประพันธ์กำหนดให้เป็นแบบที่ตัวเอกของเรื่อง “เล่าและคุย” ให้ผู้อ่านฟัง ยิ่งกว่านั้นบทสนทนาซึ่งส่วนมากก็

เป็นบทสนทนาระหว่างนักเรียนวัยรุ่นยังมีคำประเทษนี้เต็มไปหมด อย่างไรก็ตามนวนิยายเล่มนี้ของ Salinger ก็แพร่หลายมาก ได้รับการพิมพ์จำหน่ายมากกว่า 30 ครั้ง และมีผู้อั่งถึงทั้งในวงการวรรณกรรมสมัยใหม่ และแม้แต่ในชั้นเรียนวิชาจิตวิทยาวัยรุ่น

“The Catcher in the Rye” หรือ “ชั่วชีวิตของผม” เป็นเรื่องเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระยะเวลาเพียง 3 วันของเด็กหนุ่มวัย 16 ปี เริ่มตั้งแต่วันที่เขาคงออกจากโรงเรียนประจำชั้นดีที่เรียนอยู่ เนื่องจากสอบตกไปเสียเกือบทุกวิชาและไปเตร็ดเตร่อยู่ในตัวนครนิวยอร์กไม่ยอมกลับไปบ้านเผชิญหน้ากับพ่อแม่ ผู้เล่าเหตุการณ์ทั้งหลายนี้คือเด็กหนุ่มผู้เป็นตัวเอกของเรื่อง คำบอกเล่าทั้งหมดนี้บอกให้ผู้อ่านรู้ถึงประวัติของตัวเอกในด้านที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว การศึกษา และการสังคม เรื่องราวทั้งหมดเป็นพฤติกรรมต่าง ๆ ของเด็กหนุ่มคนหนึ่งที่ปฏิบัติต่อพ่อแม่ ครู เพื่อนชายและหญิง และบุคคลอื่น ๆ ที่เขาคงพบปะและมีระยะติดต่อด้วย พฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นความรู้สึก ความคิด ความฝันและความปรารถนา ความกลัวและความกังวลใจ และที่สำคัญที่สุดคือ ความเกลียด และความไม่ไว้ใจคนทั่ว ๆ ไปของเด็กหนุ่มคนหนึ่ง สิ่งที่ผู้อ่านได้รับจากการอ่านหนังสือเล่มนี้คือภาพของวัยรุ่นพร้อมกับปัญหาหยาบคายที่มาพร้อมกับวัย ซึ่งยังผลให้ผู้อ่านเข้าใจหรืออย่างน้อยก็พยายามเข้าใจคนในวัยนี้มากขึ้น

ในการแสดงภาพเด็กหนุ่มวัย 16 ปีที่มีปัญหานี้ ผู้ประพันธ์ได้กำหนดให้เขาใช้ภาษาพูดที่มีลักษณะเด่น 2 ประการคือ (1) การใช้คำอุทาน (Oh, Boy!) ติดปาก และการใช้สำนวนพูดซ้ำ ๆ กัน (... and all) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเขว้ทั้งในด้านจิตใจ และในด้านการแสดงออกด้วยภาษา และ (2) การใช้คำสบถ คำด่า และ

คำหยาบต่าง ๆ แซมคำพูดอยู่ตลอดเวลา เพื่อแสดงว่าตนเป็นผู้ใหญ่แล้วไม่โอหะและมีจิตใจที่กร้าวแกร่ง ไม่หวาดหวั่นต่อผู้ใดทั้งสิ้น

ที่กล่าวมาแล้วนี้เป็นเรื่องราวย่อ ๆ ที่เกี่ยวกับต้นฉบับของนวนิยายแปล “ชั่วชีวิตของผม” ของคำรวี-ไบเตย ซึ่งผู้วิจารณ์จะขอพูดถึงในตอนต่อไปนี้ โดยจะได้กล่าวถึง (1) การถ่ายทอดความหมายซึ่งหมายถึงรสชาติที่ผู้อ่านฉบับแปลพึงได้รับเหมือนกับอ่านจากต้นฉบับ และเนื้อหาข้อมูลที่มีปรากฏในต้นฉบับ และ (2) ลักษณะการแปลและภาษาที่ใช้ในฉบับแปล

คำว่า “รสชาติ” ที่ผู้วิจารณ์ใช้ในที่นี้หมายถึง คุณสมบัติพิเศษของงานเขียนประเภทนวนิยาย (หรือคำประพันธ์) ซึ่งทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจ เข้าถึงและติดตามเรื่องราวได้ เป็นคุณสมบัติที่ทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์สอดคล้องเห็นจริงไปตามที่ผู้ประพันธ์ปรารถนา รสชาติเป็นส่วนประกอบสำคัญของนวนิยายทุกเรื่อง และเป็นสิ่งที่ผู้แปลนวนิยายจะต้องถ่ายทอดมาไว้ในฉบับแปลให้ครบถ้วน ซึ่งคำรวี-ไบเตย ทำได้ดีมากในการแปลนวนิยายเล่มนี้ กล่าวคือผู้อ่านฉบับแปลจะได้รับรสชาติได้เกือบจะใกล้เคียงกับผู้อ่านต้นฉบับได้รับ ผู้อ่านฉบับแปลจะรู้สึกว่าได้สัมผัสฉากและบรรยากาศของเนื้อเรื่อง และได้สัมผัสความรู้สึกสับสนวุ่นวายของโฮลเดน ซึ่งเป็นพระเอกของเรื่อง ผู้อ่านจะรู้สึกรำคาญ หมั่นไส้ เห็นใจ และสงสารตามแต่พฤติกรรมของโฮลเดนจะชักจูงให้เป็นไปตามความตั้งใจของผู้เขียนต้นฉบับ

อย่างไรก็ตาม มีสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ใน “ชั่วชีวิตของผม” ที่ทำให้ “ความมัน” และ “ความสมจริง” ของต้นฉบับลดน้อยลงไปบ้าง สิ่งแรกคือในการแทรกคำสบถและคำด่า เช่น “แม่ง, ห่า, ห่วย” ลงไป

ในคำเล่าเรื่อง หรือคำพูดเพื่อเป็นการรักษาบุคลิกของโฮลเดนตามที่ปรากฏในต้นฉบับ (โฮลเดนในต้นฉบับใช้คำ goddam, damn, sonuvabitch, ตีตปาก) นั้น ผู้แปลใส่ถ่มมากเกินไป จนบางครั้งทำให้คำพูดนั้นขาดความเป็นธรรมชาติ ดูเป็นการตั้งใจเกินไป ทำให้ผู้อ่านรู้สึกแปร่งหู จุดอ่อนอีกอย่างหนึ่งคือ ผู้แปลมิได้เสนอบุคลิกที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของโฮลเดนได้ดีเท่ากับในต้นฉบับ บุคลิกดังกล่าวคือ การชอบใช้คำอุทาน Boy! และการใช้สำนวน "...and all" ต่อนามวลีอะไรก็ได้ ซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกับสำนวนไทยๆ ว่า "...และอะไรอะไรเทือกนั้น" สำหรับคำอุทาน "Boy!" ที่โฮลเดนใช้ตีตปากอยู่นั้น ผู้แปลใช้คำ "ไอ้หนู!" หรือ "ไอ้หนูเอ๊ย" แทนทุกครั้งที่ปรากฏในต้นฉบับ แต่เนื่องจากคำ "ไอ้หนู หรือ ไอ้หนูเอ๊ย" ไม่เคยปรากฏว่าเป็นคำอุทานที่ใช้กันทั่วไปในภาษาไทย และอาจจะยิ่งหายากขึ้นไปอีกในคำพูดของเด็กนักเรียน ผู้วิจารณ์เห็นว่า คำนี้ไม่ใช่คำที่เทียบเคียงกันได้ดีกับคำ Boy! ซึ่งเป็นคำอุทานสามัญที่ใช้กันดาษดื่นทั่วๆ ไปในกลุ่มผู้ชาย และสำหรับสำนวนตีตปาก "...and all" นั้น ผู้แปลได้ละเลยไม่ได้แปลเลย จึงทำให้ลักษณะพิเศษที่สำคัญของโฮลเดนขาดไปอย่างน่าเสียดายในฉบับแปล

สำหรับการถ่ายทอดความหมายส่วนที่เป็นเนื้อหาของเรื่องนั้น นับว่าผู้แปลได้เก็บเนื้อหาส่วนใหญ่ที่สำคัญมาไว้ในฉบับแปลได้ถูกต้องและครบถ้วน เหตุการณ์สำคัญๆ และใจความสำคัญๆ ของบทเรขาก็ได้รับการถ่ายทอดอย่างถูกต้อง ไม่มีการคลาดเคลื่อนจนเสียเรื่อง อย่างไรก็ตามมีข้อความสั้นๆ บางตอนในฉบับแปลที่มีความหมายไม่ตรงกับต้นฉบับ ซึ่งอาจจะมีส่วนมาจากการเลือกใช้ความหมายผิด หรือไม่คุ้นเคยกับสำนวนในต้นฉบับ หรือดูโครงสร้างของประโยคผิดไป

จะขอยกตัวอย่างสัก 4 ตอน ดังต่อไปนี้

1. "แต่แล้วก็หยิบดิแอดแลนดิก มันที่ลื่นจากตัก และเขย่งมันมาที่เตียงข้างๆ ตัวผม แต่ก็พลาด... โกล ไปตั้งสองนิ้ว" (หน้า 20)

ต้นฉบับเขียนว่า "All he did was lift the Atlantic Montly of his lap and try to throw it on the bed next to me. It was only about two inches away, but he missed it anyway."

2. "หมอพุดคืออยู่ตอนเดียว ตอนกลางๆ นั้นที่บอกพวกเราว่า หมอเองเป็นคนอวดดีและเลือคร้อนด้วย! นั่นแหละ!!

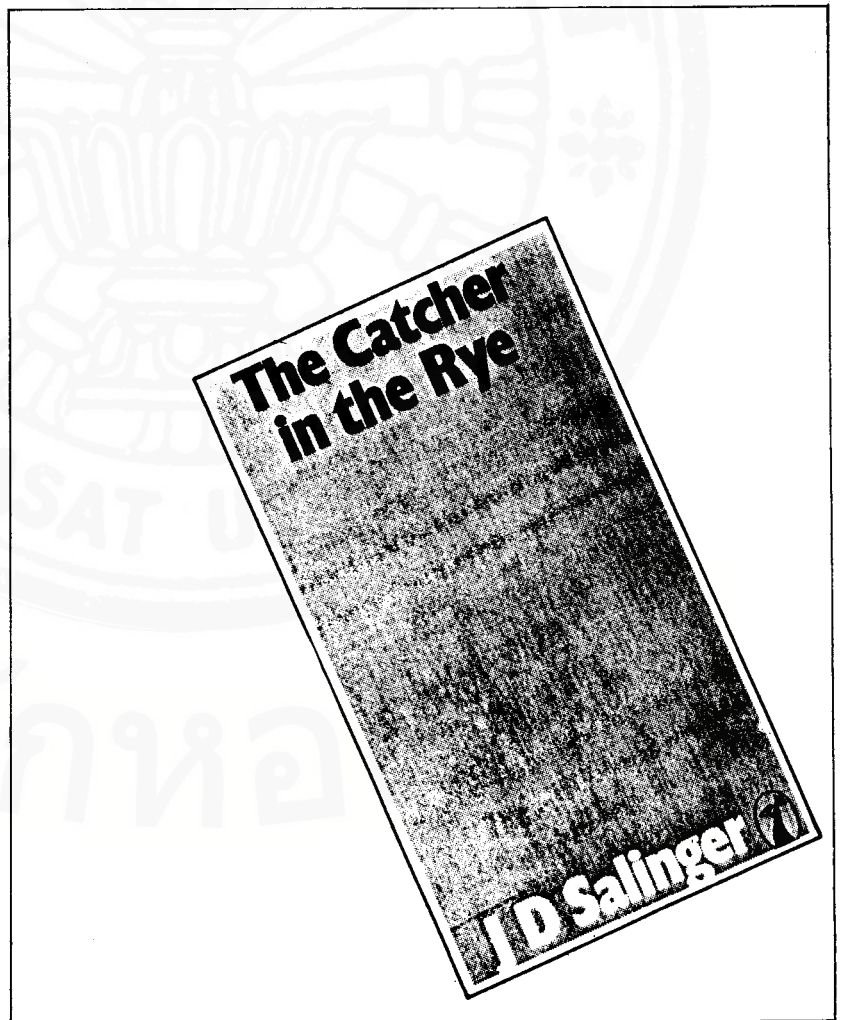
แล้วหมอก็มานั่งข้างหน้าผม ทันใดนั้น

เอ็ดการ์ มาซลล่า ก็ผาดเสียวดังลั่น" (หน้า 29)

ต้นฉบับเขียนว่า "The only good part of his speech was right in middle of it. He was telling us all about what a swell guy he was, what a hot-shot and all, then all of a sudden this guy sitting in the row in front of me, Edgar Marsalla, laid his terrific fart."

3. "เธออายุยังน้อยเหลือเกิน ถ้าต้องพบกับภาพที่น่ากลัวอย่างนั้น" (หน้า 117)

ต้นฉบับเขียนว่า "She was pretty young but she had this terrific figure."

4. “แกเคยช่วยอ้าวปรับปรุงตัวเองในขอบเขตที่แน่นอนหนึ่ง” (หน้า 217) *ต้นฉบับเขียนว่า “He’s helped me to adjust myself to a certain extent.”*

สำหรับประเด็นต่อไปที่ผู้วิจารณ์ของกล่าวถึงคือลักษณะการแปล สำหรับ “ชีวิตของผม” ผู้แปลใช้ลักษณะการแปลแบบกึ่งตรงตัว (literal translation) และกึ่งเรียบเรียง (free translation) ซึ่งเป็นการแปลที่เหมาะสมและได้ผลดีมาก ลักษณะการแปลที่เรียกว่ากึ่งตรงตัวคือ การที่ผู้แปลได้พยายามคงรูปแบบการจัดลำดับการเสนอเนื้อหาของต้นฉบับไว้ในฉบับแปลอย่างสอดคล้อง มิได้มีการสลับย่อหน้าสลับประโยค หรือรวมความคิดและเนื้อหาหลายย่อหน้าเข้าด้วยกัน แล้วมาเขียนเสียใหม่ในฉบับแปล และมีได้มีการตัดข้อความใดทิ้งไปเลย ที่ว่าเป็นการแปลกึ่งเรียบเรียงนั้น ผู้วิจารณ์หมายถึง การที่ผู้แปลได้ตัดแปลงเลือกใช้คำสลับ คำคำคำอุทาน ที่เหมาะสมและสอดคล้องแทรกเข้าไปในคำพูดตามที่ต่าง ๆ ตามแต่ผู้แปลจะเห็นควร โดยมีได้จำเป็นที่จะต้องใช้คำ “เม่ง” หรือ “हां” คำใดคำหนึ่งแทนคำ “goddam” ทุกครั้งที่คำนี้ปรากฏในต้นฉบับ โดยวิธีนี้คำพูดของตัวละครดูสมจริงมากกว่า

นอกจากการเลือกใช้ลักษณะการแปลได้ดีแล้ว ผู้แปลยังมีคำศัพท์มาก จึงสามารถเลือกคำมาใช้ได้อย่างเหมาะสมเจาะกับสถานการณ์ และปรับบทเป็นส่วนมาก เช่น ในตัวอย่างต่อไปนี้

1. “ระรื่น” สำหรับ “enjoy”
2. “น่อย ๆ หนอย ถอยถักนิต” สำหรับ “Relax, sit back”
3. “กำลังมีอารมณ์บูด” สำหรับ “not in the right mood”

ทั้งนี้ยกเว้นบางประโยคซึ่งผู้วิจารณ์อ่านแล้วไม่เข้าใจ จับความหมายไม่ได้

ซึ่งอาจเป็นเพราะใช้โครงสร้างประโยคภาษาไทยสมัยใหม่มากที่ผู้วิจารณ์ยังไม่คุ้นเคย เช่น

1. “ผมอับอายเอามาก ๆ กับพ่อแม่ของเขา”
2. “ผมเม่งเป็นบ้าไปแล้ว”
3. “ผมแข็งเม่งบรม แข็งจริง ๆ เขาตกลงผม หนอนี่เป็นคนหนึ่งที่ชอบหาเรื่องตกลงผม”
4. “อ้อยยังควายย่นันที่ลื้อข้อยู่สมัยต้นหรือเปล่า”

โดยสรุปผู้วิจารณ์ของกล่าวว่า “ชีวิตของผม” เป็นหนังสือแปลประเภทนวนิยายที่ดีเล่มหนึ่ง เพราะหาผู้อ่านจะได้ทั้งข้อคิด และความรู้เกี่ยวกับวัยรุ่นซึ่งเป็นเนื้อหาของเรื่อง และจะได้ทั้งความเพลิดเพลินและความสนุกถึงใจ ใกล้เคียงกับที่ผู้อ่านที่อ่านจากต้นฉบับได้รับ

สำหรับนักอ่านรุ่นปัจจุบันนี้ “The Catcher in the Rye” ซึ่งเป็นตัวต้นฉบับยังสามารถให้ข้อคิด เนื้อหา และวิธีการประพันธ์ที่น่าสนใจอยู่ แต่ภาษาและศัพท์ในหนังสือซึ่งครั้งหนึ่งสามารถสร้างความอ้อจาว และความขัดแย้งในหมู่ผู้อ่านได้หมดความขลังอันนี้ไปเสียแล้ว เนื่องจากความรุนแรงและความหยาบคายของคำเหล่านั้นได้คลายไปมากแล้ว จนกระทั่งผู้อ่านรุ่นนี้อาจจะไม่รู้สึกตื่นเต้น หรือเห็นว่าวิธีการพูดจาของโฮลเดนในต้นฉบับเป็นเรื่องที่ต้องมาอภิปรายได้เพียงกันว่าควรหรือไม่ควรใช้ แต่ฉบับแปลภาษาไทยของคำวิ-ไบเตย พร้อมด้วย “คำศัพท์” เหล่านั้นเป็นปรากฏการณ์ที่อาจนับได้ว่ายังไม่เป็นที่คุ้นเคยในวงการนวนิยายไทย “ชีวิตของผม” จึงเป็นหนังสือที่น่าสนใจ และน่าติดตามดูปฏิกิริยาจากผู้อ่าน และผู้รู้ในวงวรรณกรรมเป็นอย่างยิ่ง

สัญญาวิ สายบัว
คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

อ่าน

ลูชาติ ลวัลด์ศรี

บรรณาธิการ